

පාලි භාෂාව

4

මූලික පිරිවෙන

අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව

පටුන

01. අක්ෂර මාලාව	01
02. සන්ධි i	11
03. සන්ධි ii	21
04. සන්ධි iii	30
05. පද - පඨමා විභක්තිය	38
06. ද්වියා විභක්තිය	49
07. තතියා විභක්තිය	61
08. චතුස්වි විභක්තිය	73
09. පඤ්චම් විභක්තිය	88
10. ඡට්ඨ විභක්තිය	94
11. සත්තම් විභක්තිය	105
12. සමාස නාම i	113
13. සමාස නාම ii	123
14. සමාස නාම iii	132
15. සමාස නාම iv	142
16. සමාස නාම v	150
17. සමාස නාම vi	155
18. තද්විත නාම	160
19. තෘද්විත නාම	170
20. තාව්‍ය විචාරය	173

නමො නමො බුද්ධදිවාකරාය
නමො නමො ගෞතමච්ඡේමාය
නමො නමොනන්ත ගුණණ්ණවාය
නමො නමො සාකියනන්දනාය

1.1 අවං අනුසයේ ජෙථා

හිණේණා භාරෙයි මං පඳං.

යං තං සරණමාගමම
ඉතො අධ්මි වික්ඛමා
සත්තරතෙතක හතවා
දත්තමිත තව සාසනෙ
අවං බුද්ධො අවං සථො
අවං මාරාහිගු මුඛි
අවං අනුසයේ ජෙථො
හිණේණා භාරෙයිමං පඳං.

උපධි තෙ සමහිත්තප්පා
ආසවා තෙ පදාලිතා
සිසොව අනුපාදානො
පභිණ් හස හෙරවො

හිත්තවො හිසතා ඉමෙ
හිධ්මහි පඤ්ඤි කතා
පාදෙ වීර පසාරෙහි
කාගා වහදතතු සඤ්ඤා.

සෙල සුත්තං.

මජ්ඣිම නිකායො

1.2 අත්වැල

අවං (-අම්) ඔබ

අනුසයේ (අනු + $\sqrt{-}$ සි (- සයෙ) සැතවුණු හෝ නිදන් ගත කෙලෙස්

ජෙථො (- $\sqrt{-}$ ඡද්ද (-දෙව්ධාකරණෙ) නො) - සිද්ධ

හිණේණා (- $\sqrt{-}$ තර (-තරණය) + (>න) - එතර වූයේ

කාරෙයි (- $\sqrt{\text{කර}}$ (-කරණය) + $\text{ණ} + \text{රි}$) එතෙර කරවිය.

සරණමාගම - (සරණ + ආගම) සරණ යොයා අවුත්

අධම්ම - අටවත්ති

සත්තරකොණ - සත්ථයකින්

දත්තම - (දත්ත + අම) සිත්මවන ලද්දේ වෙමු

මාරාහිඟු (මාර + අහිඟු) මරු මැඩලූ

උපධි - නැවත ඉපදීමට හේතුව

සමතික්කානා (- ස + අති + $\sqrt{\text{කවු}}$ (-යාත්‍රාය) + ත)

ඉක්මවන ලද්දේ

පදාලිකා (- ප + $\sqrt{\text{දර}}$ (-විදරණ) + ත) ඉරාදමන ලදී.

1.3 අග්‍රාසය

(අ) පහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලයට නගන්න.

1. ඉතො අධම්ම සරණ ආගමි සත්තරකොණ දත්තා අමි
2. කුචං අනුසයෙ ඡෙත්වා කිණ්ණො ඉමං පඨං කාරෙයි.
3. නෙ උපධි සමතික්කානා භොන්ති.
4. නෙ ආසවා පදාලිකා භොන්ති
5. අනුපාදානො පභිනභයභෙරවො කුචං බුද්ධො භවයි.
6. ඉමෙ කිසකා හික්ඛවො පඤ්චිකකා නිඛන්ති.
7. වීර, පාදෙ පයාරෙහි.
8. නාගා යත්තූතො වත්තනු.

(ආ) පාලි භාෂාවට නගන්න

1. අපි සත් ථයකින් දමනය කරන ලද්දේ වෙමු.
2. ඔබ මරුමැඩලූ මුනිවරයා වෙහි.
3. එතර වූ ඔබ මේ ප්‍රජාව එතර කරවුවෙහි ය.
4. ඔබ තිදත්ගත කෙලෙස් සිත්දෙහිය.
5. ඔබ විසින් කෙලෙස් ඉරා දමන ලදී.
6. තුන්සියයක් හික්කුණු ඇදිලි බැඳ සිටී.
7. බුදුහිමි සිංහයකු මෙන් කෙලෙස් ඉරා දැමීය.
8. අපි ශාක්‍යයන් වහන්සේ ගේ පා වැඩුව.

(ඉ) වර්තමාන ආඛ්‍යාත

ක්‍රියාර්ථයක් පැවසෙන $\sqrt{\text{හ}}$ (- සත්‍යායං - වීමෙහි) ආදිය බාහු නම්, භූවාදයෝ බාහුවෝ - භූ භූවාදයෝ සඳහා බාහුවෝ නාම යනු බාලාවකාර පාඨයි. බාහු ප්‍රකෘතීන්ගෙන් පසු ව ප්‍රත්‍යය යෙදී ආඛ්‍යාත පද යැදේ. 'බාහුලිංගෙහි පරාජාත්මකා හි බාහුමානෙකපාවිච්ඡාසංගෙ වක්තිව්‍යාකො' යන්නෙන් එය පැවසේ.

'හි - අනති : සි - ථ : මි - ම
තෙ-අනෙත : සෙ-වෙත : එ - මෙත

යනු ප්‍රත්‍යය යුගල සයයි. 'වක්තමානා හි අනති. සි ථ. මි ම. තෙ අනෙත. සෙ වෙත. එ මෙත ඉති ක්‍රියාදීතං වක්තමාන සඤ්ඤා' යනුවෙන් එය දැක්විණි. ඇරඹ නිම නොවුණු ප්‍රත්‍යන්පත්ත කාලය වර්තමාන ආඛ්‍යාතයෙන් පැවසේ. 'වක්තමානා පට්ඨුපානෙත - පට්ඨුපානෙත කාලෙ වක්තමානා විභක්ති හොති - 'පට්ඨුපානෙතා මතො කාලො ආරඳ්‍යානිඨිතෙ ක්‍රියෙ යනු පාඨයි.

මේ ප්‍රත්‍යය මාලාව $\sqrt{\text{ව්}}$ (- අභිවාදෙ, වැදුම්හි) බාහුවට එක් වී කර්තෘ කාරක ආඛ්‍යාත පද යැදෙන අයුරු පහත දැක්වේ.

කර්තෘ කාරක පරස්මෙ පද					
පුරුෂ	බාහුව	එකවචන		බහුවචන	
පඨම	$\sqrt{\text{ව්}}$ ව්‍ය	+ හි	ව්‍යති	+ අනති	ව්‍යනති
මජ්ඣම		+ සි	ව්‍යසි	+ ථ	ව්‍යථ
උත්තම		+ මි	ව්‍යාමි	+ ම	ව්‍යාම

කර්තෘකාරක අත්තනො පද					
පුරුෂ	බාහුව	එකවචන		බහුවචන	
පඨම	$\sqrt{\text{ව්}}$ ව්‍ය	+ තෙ	ව්‍යතෙ	+ අනෙත	ව්‍යනෙත
මජ්ඣම		+ සෙ	ව්‍යසෙ	+ වෙත	ව්‍යවෙත
උත්තම		+ එ	ව්‍යෙ	+ මෙත	ව්‍යාමෙත

ව්‍යති යනු භූවාදිතණ්‍යව අයත් බාහුවකින් යැදුණු ආඛ්‍යාත පදයකි.. $\sqrt{\text{හ}}$ බාහුව ආදී කොට ගොනු කරන ලද බාහු භූවාදිතණික බාහුයි. මේවායේ බාහුවට පසු ව කර්තෘකාරකයෙහි දී 'අ' විකරණය යෙදේ. 'භූවාදිතො අ - භූ භූවාදිහි බාහුති කතාරි වක්තමානා පඤ්චම් හිසතනිඨිපාවිච්ඡාසංගෙ හොති.

i. ධාතු යනු කවරේ ද?

ii. ධාතු ප්‍රකෘතීන්ගෙන් ආබ්‍යාක පද සෑදෙන්නේ කෙසේ ද?

iii. වර්තමාන ආබ්‍යාක ප්‍රත්‍යය මාලාව දක්වන්න.

iv. භූවාදිගණික ධාතු යනු කවරේ ද? ඒවායේ ලක්ෂණය කුමක් ද?

v. භූ සක්‍රියායං පච්ච පාඨෙ

ගමු සත්‍ය ගතිමිති ව

සිලෝක ධාතු සංඝාතෙ

සකි යංකාය වක්‍රතෙ

යන භූවාදී ගණික ධාතුමාලාවේ ආරම්භක ශාථාව වාච්ච්ඤාණය කරන්න.

vi. $\sqrt{\text{ත}}$ - (තරණයම් - එතෙරවීමෙහි) - තරති

$\sqrt{\text{ච}}$ - (යඤ්චණෙ - ඇතිවීමෙහි) - යඤ්චති

$\sqrt{\text{ත}}$ - (තරණයම් - පෙරුණය කිරීමෙහි) - තරති.

$\sqrt{\text{ය}}$ - (ගතියං - යාමෙහි) - යරති.

$\sqrt{\text{ය}}$ - (වික්‍රමායං - පිහිකිරීමෙහි) - පරති යන භූවාදිගණික ධාතු වක්‍රමාන කර්තෘකාරකයෙහි වර්තගන්න

vii. භූවාදී ගණික ධාතුන්ගේ ජකාරාදියක් පිළියෙළ කරන්න.

viii. පහත දැක්වෙන ධාතුන්ගෙන් කුනු ක්‍රියාපද යොදා වාක්‍යය බැහිත් කනන්න.

$\sqrt{\text{ව}}$ - (නිවාසෙ) - වසති

$\sqrt{\text{ල}}$ - (ලාභෙ) - ලභති

$\sqrt{\text{ච}}$ - (චනයෙ) - චනති

$\sqrt{\text{ප}}$ - (පානයෙ) - පිබ්බති

$\sqrt{\text{ම}}$ - (පුරායං) - මහති

$\sqrt{\text{ස}}$ - (සපනයම්) - සපති

$\sqrt{\text{ධා}}$ - (ගමනවුද්ධිමි) - ධාවති

$\sqrt{\text{වු}}$ - (වදනසංයොගෙ) - වුමති

$\sqrt{\text{උ}}$ - (අපනයනෙ - පිදුමිති) - උප්පති

$\sqrt{\text{භ}}$ - අදනමිති - භක්කති.

1.4.1 ව්‍යාකරණ

අක්ෂර මාලාව

යම්කිසි භාෂාවක් ව්‍යවහාර කිරීමට යොදාගන්නා ලකුණු හෙවත් සංකේතවලට අක්ෂර යැයි කියනු ලැබේ. අක්ෂරවලින් පද ද, පදවලින් වාක්‍ය ද, වාක්‍යවලින් භාෂාව ද නිමාණය වේ.

පාලිභාෂාවේ අක්ෂර 41 කි.¹ ඒවා පහත දැක්වෙන පරිදි වර්ග කළ හැකිය.

ස්වර 8 කි

හ්‍රස්ව (උසු) - අ, ඉ, උ
දීඨ (ගුරු) - ආ, ඊ, උභ, එ, ඔ

ව්‍යංශ්‍රව 33 කි

වර්ගාකාර

ක වර්ගය	-	ක, ඛ, ග, ඝ, ච
ච වර්ගය	-	ච, ඡ, ජ, ඣ, ඤ
ච වර්ගය	-	ච, ඡ, ජ, ඣ, ඤ
ක වර්ගය	-	ක, ච, ද, ධ, න
ප වර්ගය	-	ප, ඵ, බ, භ, ම

ය, ර, ල, ව, ස, හ, ළ, (අ) - යනුවෙනි.

1. 4. 2 ලංකාවේ පාලි ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය තුනක් ව්‍යවහාරයෙහි පැවතුණි

- එනම් :- 1. කථිවායන ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය
2. මොඟ්ගල්ලායන ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය
3. සද්දනිකි ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය යනුවෙනි.

මෙයින් වඩාත් ජනප්‍රිය වූයේ කථිවායන හා මොඟ්ගල්ලායන යන ව්‍යාකරණ සම්ප්‍රදාය දෙක යි. කථිවායනය, රූපසිද්ධිය හා බාලාවකාරය යන ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ තුන කථිවායන සම්ප්‍රදායට අයිති ය. මොඟ්ගල්ලායනය, පද සාධනය හා පයොගසිද්ධිය යන ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථ තුන මොඟ්ගල්ලායන සම්ප්‍රදායට අයත් වේ. මෙම සම්ප්‍රදාය දෙකෙහි පාලි වර්ණමාලාව පිළිබඳව මතභේද පවතී. කථිවායන සම්ප්‍රදායට අනුව පාලි භාෂාවේ අකුරු 41 ක් වුවද, මොඟ්ගල්ලායන සම්ප්‍රදායට අනුව අකුරු 43 කි. එහි එ, ඊ, ඔ, ඩ යනුවෙන් හ්‍රස්ව, දීඨ වශයෙන් ස්වර 10 ක් ගැනීම නිසා මේ වෙනස සිදු වී ඇත. එහෙත් සංයෝගයකට හෙවත් බැඳී අකුරකට මුලින් ඇති එ, ඔ, අකුරු දෙක ඇතුළු වීව හ්‍රස්ව ලෙස උච්චාරණය වන බව කථිවායනය පිළිගනී.

උදාහරණ:- එඤ්ඤ, සෙය්‍යො, ඕට්ඨො, සොඤ්ඤ

1. 4. 3 ස්වර 8

පාලි භාෂාවේ අක්ෂර අකුරෙන් 'ඕකාරය' අවසන් කොට ඇති අකුරු අට ස්වර නම් වේ.²
අ, ආ, ඉ, ඊ, උ, උභ, එ, ඔ

1. අකිරිපාදයො එකවිභාෂාසිංහං

2. භාෂ්‍යාදර්ශනං සරා අට්ඨ

i. හුස්ව 3

ඇයිපිය හෙළිමට හෝ අසුර ගැසීමට ගතවන කාලය 'මාත්‍රාව' නම්. උච්චාරණයේ දී එවැනි එක් මාත්‍රාවක් ඇති අකුරු තුන 'ලඳු' හෙවත් 'හුස්ව' අකුරු නමින් හැඳින්වේ.³

අ, ඉ, උ

ගාලාවන්හි එක් පාදයක ඇති අකුරු ගණන නියම කිරීම 'ජන්දස්' නම් වේ. ජන්දස් ලකුණු කිරීමේ දී හුස්ව අකුරු, කෙටි සෘජු රේඛාවකින් (-) සංකේතවත් කෙරේ.

අ, ඉ, උ

ii. දීඨ 5

උච්චාරණයේ දී මාත්‍රා දෙකක කාලයක් ගතවන, අනික් ස්වර පහ 'දීඨ' අකුරු නමින් හැඳින්වේ.⁴

ආ, ඊ, උ, ඵ, ඩ

- * ජන්දස් ලකුණු කිරීමේ දී දීඨ අකුරු 'ගුරු' අකුරක් ලෙස සැලකේ. ගුරු අකුර වක්‍ර රේඛාවකින් (U) සංකේතවත් කෙරේ. උදා :- ආ
- * නිශ්ශතියට මුලින් ඇති හුස්ව අකුර ද ගුරු අකුරක් ලෙස සැලකේ. උදා:- අ
- * සංයෝගයකට හෙවත් බැඳි අකුරකට මුලින් ඇති හුස්ව අකුර ද ගුරු අකුරක් ලෙස සැලකේ.

උදා:- අසා

මේ අනුව ගාලා පදයක ගුරු - ලඳු අදින අසුරු පහක දැක්වේ.

නමාමි බුද්ධං ගුණසාගරන්තං

-උ- -උඋ- -උඋඋ-උඋඋ

1. 4. 4 ව්‍යංජ්ජන 33

ස්වර අකුරු අට හැර ඉතිරි අකුරු 'ව්‍යංජ්ජන' නමින් හැඳින්වේ.⁵ ඒවා උච්චාරණයට ගත වන්නේ මාත්‍රා හාගයක් තරම් සුළු කාලයකි. ක්, ග් ආදී හල් අකුරු වශයෙන් උච්චාරණය කිරීමට අපහසු බැවින් 'අ' ස්වරය එකතුකොට ක් + අ = ක ආදී වශයෙන් කියනු ලැබේ. මේ ස්වරයන් තනිව ම ද, ව්‍යංජ්ජනයන් ස්වරයක උපකාරය ඇතිව ද ගබ්ඳ කළ හැකිය.

3. ලහුම්භාතා තයො රහ්මා.

4. අසෙසු දියා.

5. සෙසා ව්‍යංජ්ජනා.

i. වර්ගය - 25

ව්‍යංජන අකුරු අතුරෙන් 'ක' යන්න සිට 'ම' යන්න තෙක් ඇති අකුරු, එක් වර්ගයකට පහ බැගින් වර්ග පහකට වෙන් කොට ඒවා 'වර්ගය' නමින් හඳුන්වනු ලැබේ. එක් එක් වර්ගය හැඳින්වෙන්නේ එම වර්ගයේ මුල් අකුරේ නමිනි.

1. ක වර්ගය	:-	ක, ඛ, ග, ඝ, ඞ
2. ච වර්ගය	:-	ච, ඡ, ජ, ඣ, ඤ
3. ට වර්ගය	:-	ට, ඨ, ඩ, ධ, ඳ
4. ත වර්ගය	:-	ත, ථ, ද, ධ, න
5. ප වර්ගය	:-	ප, ඵ, බ, භ, ම

ii. වර්ගය - 5

ඒ ඒ වර්ගයට අවයානයෙහි දැක්වෙන අකුරු පහ 'වර්ගය' අකුරු නමින් හැඳින්වේ.

ච, ඤ, ඳ, න, ම

iii. ස්වර 25

ඉහත දැක්වූ වර්ගයට විසිපහ ම, උත්පත්ති ස්වරාන්‍ය මූලාරම්භ ස්වරී කරමින් උච්චාරණය වන බැවින් ස්වර අකුරු නමින් ද හැඳින්වේ.

iv. ඒකත් ස්වර 4

උත්පත්ති ස්වරාන්‍ය මධ්‍ය ස්වරී කරමින් උච්චාරණය වන අකුරු 'ඒකත්ස්වර' නම් වේ. 'අක්ෂරය' නමින් ද ඒවා හැඳින්වේ.

ය, ර, ල, ව

v. අයෝග 11

වර්ගයට අතුරෙන් පළමු වන සහ දෙවන අකුරුත් , ස යන්නත් 'අයෝග' නම් වේ.

ක, ඛ, ච, ඡ, ට, ඨ, ත, ථ, ප, ඵ, ස

vi. යෝග 21

ඉ යන්න අවසන් කොට ඇති ඉතිරි අකුරු 'යෝග' නම් වේ. නිශ්ඟතිකය මේ කොටස දෙකින් එකකට වත් අයත් නොවේ.

ග, ඝ, ඞ, ඡ, ඣ, ඤ, ධ, ඳ, ඳ
ද, ධ, න, බ, භ, ම,
ය, ර, ල, ව, හ, ළ

6. ව්‍යාජන ප්‍රතිපත්තික මාතෘකා

7. ව්‍යාජන ප්‍රතිපත්තික යෝගමාතෘකා

8. ව්‍යාජන ප්‍රතිපත්තික යෝග

vii. සිව්ල

අඩු උත්සාහයකින් උච්චාරණය කළ හැකි අකුරු සිව්ල හෙවත් අල්පප්‍රාණ නම් වේ.

ක, ග, ඩ, ව, ජ, ඤ, ට, ඩ, ණ, ත, ද, න, ප, බ, ම, ය, ර, ල, ව

viii. ධනිත

වැඩි උත්සාහයකින් උච්චාරණය කළ යුතු අකුරු ධනිත හෙවත් මහාප්‍රාණ නම් වේ.

ඛ, ස, ඡ, ඤ, ඞ, ජ, ට, ඩ, ජ, හ

ix. නිග්‍රහිතය

(අ)• යන මෙහි අකාරයෙන් පරව ඇති බිඳුවට 'නිග්‍රහිතය' යැයි කියනු ලැබේ.⁹ එය තනිව උච්චාරණය කළ හො හැකි නිසා අකාරය ළං කොට කියනු ලැබේ. මුල් කාලයේ නිග්‍රහිතය ලියා ඇත්තේ අකුරු උඩ නිසා, එය "සිංහිතය" සමාන කර ඇත.¹⁰

1. 4. 5 අක්ෂර උත්පත්ති ස්ථාන

අකුරු උපදින තැන් හතකි. එනම්: උගුර, කල්ල මුදුන, දත්, කොල්, නහය, උර (පසුව) යනුවෙනි.

උත්පත්ති ස්ථාන	උපදින අකුරු
1. උගුර (කණ්ඩර)	අ, ආ, ක, ඔ, ග, ස, ඩ, හ (අකවිග්‍රහා කණ්ඩරා)
2. කල්ල (කාලුර)	ඉ, ඊ, ව, ජ, ජ, ඤ, ඤ, ය (ඉච්චිග්‍රහා කාලුරා)
3. කල්ලේ මුදුන (මුද්ධර)	ට, ට, ඩ, ජ, ණ, ර, ල (ටච්චිග්‍රහා මුද්ධරා)
4. දත් (දන්තර)	ත, ට, ද, ඩ, න, ල, ය (තච්චිග්‍රහා දන්තරා)
5. කොල් (මට්ඨර)	උ, උ, ප, ට, බ, හ, ම (උච්චිග්‍රහා මට්ඨරා)

9. අ. ඉති නිග්‍රහිතය.

10. බිඳු වුළාමණාකාරය - නිග්‍රහිතයෙහි වුවහො
කෙටිලප්පාප්පායාගත්තා - අකාරය පත්තිවියහො

6. නැහැය	(නාසිකා)	ඩ, ඥ, ඥ, න, ම, (අ)•
7. උර	(උරජ)	භ්‍රිහම්, බ්‍රාහ්මණ යන මෙහි මකාරය සමග සංයෝග වී මුලින් පිහිටි හකාරය ¹¹
කණ්ඩකාල	(උතුර හා කල්ල)	ඵ (අ + ඉ)
කණ්ඩාට්ඨ	(උතුර හා කොල්)	ඹ (අ + උ)
දහෙකාට්ඨ	(දක් හා කොල්)	ච

1.9 එකප :- එක් ස්ථානයකින් උපදින අකුරු 'එකප' නම් වේ.

අ, ආ, ඉ, ඊ, උ, ඌ

ක, ඔ, ග, ඝ, ච, ඡ, ඣ, ඤ, ඦ, ඨ, ඩ

භ, ඵ, ද, ධ, ඩ, ව, බ, භ, ය, ර, ල, ස, හ, ළ (ඳ)•

ද්විප :- ස්ථාන දෙකකින් උපදින අකුරු 'ද්විප' නම් වේ.

ඵ, ඹ, ච, ඡ, ඣ, ඤ, ඦ, ඨ, ඩ

1.5 පරිචය

පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු සපයන්න.

- මොහොල්ලායන සම්ප්‍රදායට අනුව පාලි විශේෂාලාව වෙනස් වන්නේ කෙසේ ද?
- මිශ්‍ර සිංහල අක්ෂර මාලාවේ යෙදෙන අකුරුවලින් පාලි භාෂාවේ නො යෙදෙන අකුරු මොනවා ද?
- යෝග හා අයෝග අකුරු වෙන් වශයෙන් ලියන්න.
- පහත සඳහන් කුරුණු පැහැදිලි කරන්න.

මාත්‍රා, ගුරු, ඡන්දස්, ධනික, ඔට්ටප

11. හකාරය කහිව ම යෙදී ඇති විටත්, සංයෝගයක අගින් යෙදී ඇති විටත් "කණ්ඩප" වේ. සංස්කෘතයෙහි සංයෝගයක මුලින් යෙදී ඇති හකාරය පාලියට පරිණාමය වීමේදී විපයභාසය වේ. උදා :- ජිහ්වා > ජිහි, ආරුහ > ආරුහ, සායානණ > සායන

5. පහත සඳහන් ගාථාවෙහි ගුරු ලක්ෂ්‍ය ඇඳ දක්වන්න.

ධම්මං විතං භාණ්ඩං පිතං ච මාතං

තමෙව තාණං සරණං පතිට්ඨා

තස්මාහි හො කීට්ටම්ඤ්ඤස්සභාය

සුභාථ ධාරෙථ චරාථ ධම්මෙ

1. 6 ධාරණය

පහත සඳහන් ගාථා වාචෝද්ග්‍රහණය කරන්න.

විහංගා වෙසාඛ ජෙට්ඨා (වා)

සාලො (ඤ්ඤි) සාවණො

පොට්ඨපාදා - සායුජා (ච)

(මාසා අවාදස) කතතිකො

මාසපිරො (තථා) චුයො

(කමෙන) මාස ඵග්ගණා

(කතතිකාසායුජා මාසා)

පට්ඨම පුබ්බ කතතිකා

(සාවණො) නිකම්මකියො

(විහංගාසො භු) රම්මකො.

(විහංගා - බක්මස, වෙසාඛ - වෙසක්, ජෙට්ඨා - පොසොන්, ආසාලො - ඇසළ, සාවණො - නිකම්ම, පොට්ඨපාදො - බිතර, අසායුජො - වජ්, කතතිකො - ඉල්, මාසපිරො - උදුවජ්, චුයො - දුරුභු, මාසො - තවම්, ඵග්ගණා - මැදින් ; පට්ඨම කතතිකා - ඉල්, පුබ්බකතතිකා - වජ්)

2.1 නිගලං ගිජ්ඣවා වතං ගතො වාරණරාජා

එකස්මිං කීර සමයෙ ලබ්බායං දුට්ඨගාමිණී අභයො නාම රාජා රජං කාරෙයි. තදා තස්ස සියො නාමෙකො චුලපට්ඨාකො අබ්භතතරියකො හුන්වා රාජකම්මං කරොති . තදා රඤ්ඤා කණ්ඩුලො නාම වාරණො නිගලඤ්ච ආලානඤ්ච සිඤ්ඤා පාවිතපස්සං ගන්ත්වා වතං පවිසිත්වා කිසලපක්කාදයො ජිඤ්ඤා සිඤ්ඤා බාදනෙකා අනුක්කමෙන මහා නිජ්ඣධර විහාරං ගන්ත්වා තෙසු තෙසු ධානෙසු රුක්ඛමුලික - සුඤ්ඤා - ගාරිකාදයො පුක්කයොගෙ ස්වානංගධරෙ සික්ඛු දිස්වා පසන්නමානසො තෙසං එලාඵලාදයො ආහරිත්වා උපට්ඨානං කරොනෙකා විහාසි. රාජා කීර තං හත්ථිතං ගතට්ඨානං උපපරික්ඛාපෙනෙකා අදිස්වා වක්කාරො අමචෙව චතුද්දිසං පෙසෙනෙකා චුලපට්ඨාකසියාමචවං පාවිතපස්සං පෙසෙයි. සෙසදිපාසු ගතා හත්ථිං න පසයි.සු . යො පනෙස අමචෙවා ගාමනිගමපරමපරාය විචරනෙකා තමෙ ව විහාරං සමපාසුණි.

තතො කණ්ඩුලො නාම වාරණරාජා තදා සුපක්කං කාරඵල සහිතං කාරසාඛං සිඤ්ඤා සික්ඛුතං පතිගණ්ඨාපෙයි.

අමචෙවා රඤ්ඤා සන්තිකං ගන්ත්වා දෙව, නිජ්ඣධරවිහාරෙ සික්ඛුනො වෙය්‍යාවච්චං කරොනෙකා හත්ථිනාගො මයා දිට්ඨොති කථෙයි. තං සුන්වා රාජා,නිමෙව හණෙ හත්ථිං ගතෙත්වා ආගට්ඨාසීති නියොජෙයි.

රසවාහිති

ලංකාදිපුස්පති වත්ථුති

චුලසියාමචත්ථං වතුත්ථං

2.2. අත්චෑල

කාමෙකො	- (නාම + එකො) නම් වූ එක් අයෙක්
නිගලං	- ඇතුන් බදින දම්චෑල
වාරණරාජා	- ඇත් රජ
චුලපට්ඨාකො	- (චුල + උපට්ඨාක) අතවැසියෙක්
ආලාතං	- ඇතුන් බදින කණුව
පාවිතපස්සං	- බටහිර දෙස

සීසල	- දළ
සුභතයෝගෝ	- යෝගභාවනාවෙහි යෙදුණු
පසන්නාමානසෝ	- පයන්සින් ඇත්තේ
උපපරික්ඛණ්ණෝ	- (උප + පරි + (ඉක්ක - පෙක්කන) + න්න) යොගාබලන්නේ
සුපතකං	- හොඳට ඉදුණු

2.3 අභ්‍යාසය

(අ) පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට පාලිභාෂාවෙන් උත්තර සපයන්න.

1. කො නාම රාජා තදා ලංකායං රජා කාරෙයි ?
2. කියෙසා කයා රඤ්ඤා අබ්බතතරියකො අහොයි?
3. කො නිගලඤ්ච ආලානං ච හිඤ්ඤි?
4. කො නාම වාරණරාජා පාවිතපයාං අගමි?
5. තප්ථි අනුක්කමෙන කතරං විහාරං සම්පාපුංසි ?
6. වාරණො තෙසු තෙසු යානෙසු කිං අපයයි
7. රාජා කං උපපරික්ඛාපෙයි?
8. රාජා ගජං උපපරික්ඛීතුං කතමෙ අමච්චි පෙසෙයි?
9. කියාමච්චො නිජ්ඣධරවිහාරෙ කිං අඤ්ඤා?
10. අමච්චො රාජානං කිං ආහ?

(ආ) පහත දැක්වෙන විසතර්ථ පදවල සන්ධිපද දක්වන්න.

1. නාමො + එකො -
2. චූල + උපධ්‍යාකො -
3. නිගලං + ච -
4. ආලානං + ච -
5. සුඤ්ඤා - අගාරික - ආදයො -
6. ක්කාන + අංගධරෙ -
7. චතු + දිසං -
8. කියා + අමච්චි -
9. පන + එස -
10. කං + එච්ච -
11. තථි + එච්ච -
12. දිට්ඨො + ඉති -

(ආ) පාලි භාෂාවට නගන්න.

1. එක් කලක කැලණියෙහි විශිෂ්ණ නම් රජෙක් රජ කම් කළේය.
2. එක් රාවණා නම් අයෙක් ඔහුගේ දෙවූ යොහොසුරා විය.
3. ඒ රාවණා රජු ලංකාවේ ද ඉන්දියාවේ ද ප්‍රදේශ දහයක රජය කරවීය.
4. ඔහුගේ පුත් පුද්ධ භමියට ගොස් මළේය.
5. දුට්ඨගාමිණී අහය රජුගේ කණ්ඩුල නම් ඇතා දම්වැල ද කණුව ද බිඳ බටහිර දිසාවට ගොස් මහානිකුධර විහාරයට ගියේය.

(ඊ) 2.1 ඡේදය සිංහලයට නගන්න.

(උ) පහත දැක්වෙන පූර්ව ක්‍රියා පද යොදා වාක්‍ය නිර්මාණය කරන්න.

භූතෝ, හිතූතෝ, ගන්තෝ, පටිසිතෝ, ඡිත්තෝ, දිස්තෝ, ආහරිතෝ, සුත්තෝ, ගහෙතෝ, බාදිතෝ.

(ඌ) ධාතු මංජුරියේ පහත දැක්වෙන ගාථාවේ ඇතුළත් ධාතු වක්කමාන කතකුකාරකයෙහි වර්තනා දක්වන්න.

සජ්ජාදිධගත විසසජ්ජ
නිමමාණෙ චුජ චුජනෙ
මජ සංසුද්ධිං ලජ්ජ
ලජ්ජනෙ තජ්ජ තජ්ජනෙ

[ආ + √සජ - ආදිධගතෙ - ආසජ්ජති; වි + √සජ - විසජ්ජනෙ - විසජ්ජති
භූ + √සජ - නිමමාණෙ - භූසජ්ජති; නි + √චුජ - චුජනෙ - නිචුජති
වි + √මජ - සංසුද්ධිං - විමජ්ජති; √ලජ්ජ - ලජ්ජනෙ - ලජ්ජති
√තජ්ජ - තජ්ජනෙ - තජ්ජති]

2.4.1 ව්‍යාකරණ

සන්ධි

ලොක + අග්ගො - ලොකග්ගො

ලොක + අග්ගො යන මෙහි "ක" යන්නේ ඇති 'අ' යන්න පූර්ව ස්වරය යි. එය ලොක් කොට ත් යන්න පර ස්වරයට එකතු කොට 'ලොකග්ගො' යි ගැළපිය හැකිය. මෙසේ වචන දෙකක ඇති පූර්වපර වණියන් ලෝප, ආදේශ ආදී විධි මගින් ළං කොට කීම හෙවත් ගැළපීම 'සන්ධි' නමින් හැඳින්වේ 'ලොකස්ස අග්ගො' යනුවෙන් වචන දෙකක් ලෙස කීමට වඩා 'ලොකග්ගො' යැයි එක වචනයක් ලෙස කීම පහසු වේ. මේ නිසා 'සුඛොච්චාරණය' හෙවත් සුවසේ කීමට හැකිවීම සන්ධිවලින් භාෂාවට ලැබෙන ප්‍රධාන ප්‍රයෝජනය යි. තවද සංකීර්ණ බව අලංකාරවත් බව, මට්ටම්වූ බව හා ව්‍යක්ත බව ආදී ප්‍රයෝජන ද ලැබේ.

2.4.2 අභ්‍යන්තර හා බාහිර සන්ධි

I අභ්‍යන්තර සන්ධි

එක පදයක් තුළ පිළිවන සන්ධිය 'අභ්‍යන්තර' සන්ධි' නම්. නාම, තද්ධිත, ආබ්‍යාත හා කෘදන්ත පද පිද්ධියේ දී සන්ධි විධි අත්‍යවශ්‍ය වේ. නාම හා ධාතු, ප්‍රත්‍යයන් සමඟ එකතු කිරීමටත්, උපසර්ග හා ධාතු එකතු කිරීමටත් සන්ධි කායනීය ප්‍රයෝජනවත් වේ.

නිදසුන් :-

නාමපද :- බුද්ධ + අං
 බුද්ධ + ඥ + අං (පුරිස්ථරය ලොප් වීම)
 බුද්ධං (පුරිස්ථර වණියන් ගැලපීම)

තද්ධිත :- සාමණ්‍ය + ණෙර
 සාමණ්‍ය + ඵර (ආදී ස්වරය වෘද්ධි කිරීම)
 සාමණ්‍ය + ඥ + ඵර (පුරිස්ථර ලෝපය)
 සාමණෙර

ආබ්‍යාත :- පච්ඡ + අන්ති
 පච්ඡ + ඥ + අන්ති (ධානුන්ත ස්වර ලෝපය)
 පච්ඡන්ති (ගැලපීම)

කෘදන්ත :- කර + අනිය
 කර + ඥ + අනිය (ධානුන්ත ස්වර ලෝපය)
 කරණිය (ගැලපීම)

උපසර්ග + ධාතු :- පරා + කමු + අ + කි
 පරා + කමති (ආබ්‍යාත පදය සෑදීම)
 පරත්කමති (ගැලපීම)

II. බාහිර සන්ධි :-

වෙන් වෙන් වූ පද දෙකක් අතර පිළිවන සන්ධිය 'බාහිර සන්ධි' නම්. විශේෂයෙන් සමාසවල දී බාහිර සන්ධිය දැකිය හැකිය.

සමාස :- නිලං වං කං උපාලං ව (විග්‍රහ වාක්‍යය)
 නිලං + උපාලං (සමාස වන පද දෙක)
 නිල + උපාල (විභක්ති ලොප් වීමෙන්)
 නිල් + ඥ + උපාල (පුරිස්ථරය ලොප් වීම)
 නිලුපාල (සමාස නාමය)

2. 4. 3 සත්‍ය ප්‍රඥා

බාලාවකාරය අනුව සත්‍ය ප්‍රඥා තුනකි.

- එනම් :-
1. ස්වර සත්‍යය.
 2. ව්‍යංජන සත්‍යය
 3. නිග්‍රහිත සත්‍යය යනුවෙනි.

2. 4. 4 ස්වර සත්‍යය

සත්‍ය වන පද දෙකින් මුල පදයේ අග ස්වරය 'පුරි ස්වරය' නම්, අග පදයේ මුල් ස්වරය 'පර ස්වරය' නම්, මෙසේ පුරි ස්වරය හා පර ස්වරය ඇති කල්හි ලෝපය, හ්‍රස්වය, දිඨය, ආදේශය, ආගමය යන සත්‍ය විධිවිලින් පද දෙකක් ගැලපේ නම් එය 'ස්වර සත්‍යය' නම්.

I. ලෝපය

(අ) පුරි ස්වර ලෝපය :-

'ලෝපය' යනු අකුරු ඉවත් කිරීමයි; හෝ කියා හැරීමයි. පුරි ස්වරය ලොප් කොට¹, ඉතිරි වන හල් අකුර පර ස්වරයට එකතු කිරීමෙන්² ගැලපෙන සත්‍යය 'පුරි ස්වර ලෝප' සත්‍යය නම්.

උදාහරණ :-	ලොක	+	අග්ගො	-	ලොකග්ගො
	මාතු	+	උපධානං	-	මාතුපධානං
	පඤ්ඤා	+	ඉන්ද්‍රියං	-	පඤ්ඤිඤ්ඤියං

(ආ) පර ස්වර ලෝපය :-

අසමාන ස්වර ඇති කල්හි පර ස්වරය විකල්පයෙන් ලොප් වේ,³ එය පරස්වර ලෝප' සත්‍යය නම්.

උදාහරණ :-	ජායා	+	ඉව්	-	ජායාව්
	විඤ්ඤ	+	අභං	-	විඤ්ඤභං
	විකුට්ඨ	+	ඉන්ද්‍රියං	-	විකුට්ඨිඤ්ඤියං
විකල්ප රූපය :-	පඤ්ඤ	+	ඉන්ද්‍රියානි	-	පඤ්ඤිඤ්ඤියානි
	දිට්ඨි	+	ආයවො	-	දිට්ඨියාවො

-
1. සරා සරෙ ලොපං
 2. නයෙ පරං පුග්ගෙ
 3. වා පරො අසරුපා

2. 4. 5 හ්‍රස්වය

ආ, ඊ, උ යන දීඝී ස්වර අ, ඉ, උ යනුවෙන් හ්‍රස්ව වීම ද සිදු වේ.

උදාහරණ:- යථා + එව - යථවිව
පා + එව - පභෙව

2. 4. 6 (iii) දීඝී

(අ) පරස්වර දීඝීය

අ, ඉ, උ, යන හ්‍රස්ව ස්වර පිළිවෙළින් ආ, ඊ, උ බවට පැමිණීම 'දීඝී' වීම නම්. පුරිස්වරය ලොප් කළ කල්හි විකල්පයෙන් පරස්වරය දීඝී වේ¹

උදාහරණ :- ඉදානි + අභං - ඉදාන් + අභං - ඉදානාභං
යානි + ඉධ - යාන් + ඊධ - යානිධ
කථා + උපමං - කථ් + උපමං - කථුපමං

විකල්ප රූප :- මුනි + ඉඤ්ඤා - මුනිඤ්ඤා
ගච්ඡාමි + අභං - ගච්ඡාමභං

(ආ) පුරිස්වර දීඝීය

පර ස්වරය ලොප් කළ කල්හි විකල්පයෙන් පුරි ස්වරය දීඝී වේ.²

උදාහරණ :- දෙව + ඉති - දෙවාති
කිංසු + ඉධ - කිංසුධ
සාධු + ඉති - සාධුති

විකල්ප රූප :- යසා + ඉදානි - යසාදානි
ඉදානි + අපි - ඉදානිපි

2. 4. 7 ආදේශය

කිබෙන අකුරක් ලොප් කොට ඒ වෙනුවට වෙනත් අකුරක් පැමිණවීම 'ආදේශ' නම්. ආදේශ සන්ධිය සවැදූරුම් වේ.

1. දීඝං

2. පුබ්බං ච

- එනම්:
- i. අසවණ්ණදේශය
 - ii. යකාරාදේශය
 - iii. චකාරාදේශය
 - iv. දකාරාදේශය
 - v. ඊකාරාදේශය
 - iv. 'අඛ්ඤ', 'අජ්ඣ' ආදේශය

i. අසවණ්ණදේශය

පුච්ඡි ස්වරය ලොප් කළ කල්හි විකල්පයෙන් පරස්වරය වූ ඉවණ්, උවණ් දෙකට පිළිවෙළින් එ, ඔ ආදේශ වේ.¹ (එ, ඔ අතුරු දෙක අසවණ්ණ නම්.)²

උදාහරණ:-	ඛන්ධුය්‍ය + ඉව	- ඛන්ධුය්‍යව
	න + උපෙති	- නොපෙති
විකල්ප රූප :-	යඛඛ + ඊතියො	- යඛඛිතියො
	තෙන + උපසංකම්	- තෙනුපසංකම්

ii. යකාරාදේශය

(අ) ස්වරයක් පර කල්හි පුච්ඡියෙහි වූ ඉවණ්‍යට විකල්පයෙන් "ය"කාරය ආදේශ වේ.³

උදාහරණ:-	වුක්ඛි + අය්‍ය	- වුක්ඛ්‍යය්‍ය, වුක්ඛ්‍යය්‍ය
	වාපි + ආදයො	- වාප්‍යාදයො
විකල්ප රූප :-	ගට්ඨාමි + අහං	- ගට්ඨාමිහං
	පංචිති + අංගෙහි	- පංචිතිගෙහි

(ආ) ස්වරයක් පර කල්හි පුච්ඡි ස්වරය වූ එ' කාරයට විකල්පයෙන් 'ය' කාරය ආදේශ වේ.⁴

උදාහරණ:-	තෙ + අජ්ඣ	- ත්‍යජ්ඣ
	තෙ + අහං	- ත්‍යාහං
විකල්ප රූප :-	තෙ + අනාගතා	- තෙනාගතා
	පුක්ඛ්‍යාමෙ + අජ්ඣ	- පුක්ඛ්‍යාමජ්ඣ

1. කච්චාසවණ්ණං ඥානෙත.

2. අ, ඉ, උ අතුරුවලට පිළිවෙළින් ආ, ඊ, උ යවණ් වේ එහෙත් එ, ඔ දෙකට යවණ් අතුරු නැති බැවින් ඒවා 'අසවණ්ණ' නම් වේ.

3. ඉවණ්ණො යනනවා.

4. යමෙදන්තසාදෙසො.

iii. වකාරාදේශය

ස්වරයක් පර කල්හි අන්තයෙහි ඇති 'ඔ'කාර, 'උ'කාරයන්ව විකල්පයෙන් 'ව' කාරය ආදේශ වේ.¹

උදාහරණ :-	යො + අයා	- යවයා
	අනු + එති	- අනෙති
විකල්ප රූප :-	යො + අහං	- යොහං
	යාඨු + ආවුයො	- යාධාඨුයො

iv. දකාරාදේශය

ස්වරයක් පර කල්හි 'ධ' කාරයව විකල්පයෙන් 'ද'කාරය ආදේශ වේ.²

උදාහරණ :-	ඉධ + අහං	- ඉද + අහං	- ඉදාහං
විකල්ප රූප :-	ඉධ + එව	- ඉධෙව	

v. ඊකාරාදේශය

'එව' යන පදයෙහි ආදී 'එ'කාරයව 'ඊ' යන්න ආදේශ වේ. මුලින් දීඬි අකුරක් වේ නම් එය හුස්ව වේ.³

උදාහරණ :-	යථා + එව	- යථෙව
	තථා + එව	- තථෙව
විකල්ප රූප :-	යථා + එව	- යථෙව
	තථා + එව	- තථෙව

vi. (අ) අඛ්‍යා ආදේශය

ස්වරයක් පර කල්හි 'අභි' යන උපසංහිතය 'අඛ්‍යා' යන ආදේශය වේ.⁴

උදාහරණ:-	අභි + උග්‍රානො	- අඛ්‍යාග්‍රානො
	අභි + අක්කාදි	- අඛ්‍යාක්කාදි

1. වමොදුදානානං

2. දො ධස්ස ව

3. එවාදියා ඊ හුඛො ව රස්සො

4. අඛො අභි

(ආ) 'අජ්ඣ' ආදේශය

ස්වරයක් පර කල්හි 'අඬි' යන උපසර්ගයට 'අජ්ඣ' යන ආදේශය වේ.¹

උදාහරණ :- අඬි + අගමා - අජ්ඣගමා
 අඬි + උපගතො - අජ්ඣුපගතො

2. 4. 8 ආගමය

'ආගම' යනු ආගන්තුකව අකුරක් පැමිණීම යි. ස්වරයක් පර කල්හි විකල්පයෙන් ය, ච, ම, ද, න, ක, ර, ළ, ග යන අකුරු ආගම වේ.² දීඝි ස්වරයක් වේ නම් විකල්පයෙන් හුස්වි වේ.

උදාහරණ	:-	විසන්ධිය	සන්ධි
i. 'ය' ආගම	:-	න + ඉමියා තෙ + එව්	- න + ය් + ඉමියා - තෙ + ය් + එව් - නයිමියා - තෙයෙව්
ii. 'ච' ආගම	:-	කි + අඬිගිකං භූ + ආදයො	- කි + ච් + අඬිගිකං - භූ + ච් + ආදයො - කිච්ඬිගිකං - භූචාදයො
iii. 'ම' ආගම	:-	ලහු + එයාති ඉධ + ආහු	- ලහු + ම් + එයාති - ඉධ + ම් + ආහු - ලහුමෙයාති - ඉධමාහු
iv. 'ද' ආගම	:-	අක්ක + අත්ථං උ + අපාදි	- අක්ක + ද් + අත්ථං - උ + ද් + අපාදි - අත්ථදත්ථං - උදපාදි
v. 'න' ආගම	:-	ඉතො + ආයති	- ඉතො + න් + ආයති - ඉතොනායති
vi. 'ක' ආගම	:-	කයමා + ඉහ අස් + අග්ගො	- කයමා + ක් + ඉහ - අස් + ක් + අග්ගො - කයමාකිහ - අස්කග්ගො
vii. 'ර' ආගම	:-	සබ්බි + එව්	- සබ්බි + ර් + එව් - සබ්බිරෙව්
viii. 'ළ' ආගම	:-	ඡ + අහිඤ්ඤා ස + ආයතනං	- ඡ + ඤ් + අහිඤ්ඤා - ස + ඤ් + ආයතනං - ඡඤ්ඤා - සඤායතනං
ix. 'ග' ආගම	:-	පුච්ච + එව් පා + එව්	- පුච්ච + ග් + එව් - පා + ග් + එව් - පුච්චගෙව් - පගෙව්

1. අජේඣා අඬි

2. යව්මදනකරළා මාගමා

3. රක්කං

2.5 පරිචය

(අ) පහත දැක්වෙන පද විසැකි කොට, සැකි නම් කරන්න.

අක්ෂරපොසවො, අතිශයෝක්තිය, ඉදානාහං, උපෙතො, කිකිවි, වෘත්තාදියො, ඡායාව, යානිධි, ධනමත්ති, ලොකසාකි.

(ආ) පහත දැක්වෙන පද සැකි කොට, ඒවායෙහි සැකි නම් කරන්න.

සබ්බො + එව්, වසලො + ඉති, ලොක + උත්තමො, සද්ධා + ඉධි, පු + අකමානො, අභි + මනාසො, අධි + මගහෙත්වා, වි + අක්ඛණා, චතු + ආරක්ඛණා, පානො + එව්,

(ඉ) 1. සැකි යනු කවරේ ද?

2. අභ්‍යන්තර සැකි හා බාහිර සැකි පහදන්න.

3. සැකි ප්‍රභේද කීය ද? ඒ කවරේ ද?

4. ස්වර සැකිය හඳුන්වා දෙනු ලබන පහත දැක්වෙන්න.

5. ස්වර සැකියෙහි ලෝපය, ආදේශය, ආගමය යන සැකි විධි පැහැදිලි කරන්න.

2.6 ධාරණය

පහත දැක්වෙන අභිධානසංදිපිකා ගාථා පාඨම් කරන්න.

අසාසුරො හරණිත්ථි
ස කතතිකා ච රොහිණි
මගසිර මඤ්ච පුතබ්බසු
පුසො චාසිලොසා පි
මසා ච එග්ගණි දෙව ච
කපෙත්වා, විත්තා ච සාති පි
විසාඛා නුරාධා ජෙට්ඨා
මුලා යානා දුටෙතථා
සවණො
පුබ්බකරහදපදා
රෙවතා (පිති කමතො)

[අසාසුර - අස්විද, හරණි - හෙරණ, කතතිකා - කැති, රොහිණි - රෙහෙණ, මගසිර - මුවසිරස, අඤ්චා - අද පුතබ්බසු - පුතාවස, පුසා - පුස, චාසිලොසා - අස්ලිස, මස - මා, පුබ්බ ඵාල්ලණ - පුවසල්, උත්තරඵාල්ලණ - උතුරුපල්, හත්ථ - හත, විත්ත - සිත, සාති - සා, විසාඛා - විසා, අනුරාධා - අනුර, ජෙට්ඨ - දෙව, මුල - මුල, පුබ්බාසානා - පුවසල, උත්තාරාසානා - උතුරු සල, සවණ - සුවණ, දතිට්ඨ - දෙනව, සතතිසර - සියාවස, පුබ්බකරහදපද - පුවපුවප, උත්තරහදපද - උතුරුපුවප, රෙවති - රෙවති]

3.1 තිරව්‍යාපනයක පවැසුණු කරුණු

පිහිටි දිවෙ කිරි දැව්ගොණ ගාමෙ එකො සිගාලො තනු තනු ගොවර. පරිසෙසමානො එක. සලලක. දිවො ගණික. ධාවි. කයම්. බනෙ සලලො සුවියො විජ්ඣි. තනො එකා සුවි ආගමි සිගාලයා අකම්. හිඳි. තෙන යො කාණ සිගාලොති පඤ්ඤයි. අපරහාගෙ යො කයා ගාමයා තෙනො වාපිය. ගොවර. පරිසෙසමානො ඉකොවිකො විවරති. තදා එකො අපරො තථා විවරත. ත. දිවො හොගෙන බන්ධි. අපොකො ගොපාලකො ගොරුපකෙ පරිසෙසනො ත. අපරෙන නිසිපියමාන. දිවො කයා කාරුඤ්ඤන අපරෙන සද්ධි. වායමිනො ත. විසායාපෙසි අපරො සිගාල. විසායානො ගොපාල. අග්ගොසි. සිගාලො ත. දිවො මයා කකඤ්ඤා හවිතබ්බති මඤ්ඤමානො අපරයා හොගෙ තනු තනු වසනො සද්ධ. කරොනොති ත. විසායාපෙසමසකොනො සම්පබ්බෙන කපනෙ මනුසො දිවො සීස. සීස. තනු ගන්තො සද්ධ. තනො තනු ඵපිත. තෙස. එක. වනු. ඵපිනො ධාවි. මනුසො සද්ධායනොති වනු. පානෙක. අසකොනො ලෙඩ්දිග්ගොති හනො ත. අනුබන්ධි. සිගාලො අපරයා සම්පෙ වනු. පානෙකො පටිකකම අවධායි. මනුසො අපර. ව ගොපාලක. ව දිවො අපර. මාරෙකො ගොපාල. විසායාපෙස.

3.2 අත්වැල

තිරව්‍යාපනය	- කිරිසත්තු
පවැසුණු කරුණ	- (පති - උපකාර) ප්‍රකූපකාර
ගොවර.	- ගොදුරක්
තවර.	- මඩවතුර
පරිසෙසමානො	- (පරි + $\sqrt{\text{ඉස}}$ (- පරිසෙසෙ) + මාන) යොයන්නේ
සලලක.	- ඉක්කුවෙකු
සුවියො	- ඉක්කුකුරු
විජ්ඣි	- ($\sqrt{\text{පිඩ}}$ (- වෙඩනෙ) + ඊ) විද්දෙය.
ආගමි	- (ආ + $\sqrt{\text{ගමු}}$ (- ගමිය.) + ය) අවුක්
පඤ්ඤයි	- (ප + $\sqrt{\text{ඤ}}$ (- අවබොධනෙ) ඊ) ප්‍රකට විය.
වාපිය.	- වැටික

ඉතොච්ඡො	- (ඉතො + ච + ඉතො + ච) එතෙමෙතෙ
අරගරො	- පිඤ්ඤරක්
විවරති	- (වි + $\sqrt{\text{වර}}$ (- වරණ) + ති) තුපිපෙර
භොගෙත	- දරණ වැලෙන්
ගොපාලකො	- (ගො + පාලක) ගොපල්ලෙක්
තිස්සිද්ධිමානං	- (ති + $\sqrt{\text{පිළ}}$ (+ බාධායං) + මාන) පෙළනු ලබන
වායථිභවා	- (වි + ආ + $\sqrt{\text{යමු}}$ (- ආපරමෙ) + භවා) පොරබදා
විසාජ්ජාපෙති	- (වි + $\sqrt{\text{යජ}}$ (- විසාජ්ජා + ඡාපෙ + ථි) මුදවාලිය
අගගගෙසි	- ($\sqrt{\text{ගහ}}$ (- ලපාදානෙ) + ථි) ගත්තේය.

3.3 අග්‍රාසය

(අ) පහත යඳහන් ප්‍රශ්නවලට පාලිභාෂාවෙන් පිළිතුරු සපයන්න.

1. සිගාලො ගොවර්. වරමානො කං අපසයි?
2. සිගාලෙ සලලකං ගණ්හිතුං ධාවනෙත සලලකො කිං අකාසි?
3. කා සිගාලස්ස අකතිං හිඤ්ඤ?
4. කො සිගාලං දිස්වා ගොගෙන බන්ධි.
5. කො අරගරෙන ගහිතං සිගාලං අද්දකති?
6. ගොපාලකො අරගරෙන ගහිතං තං සිගාලං දිස්වා කාරුඤ්ඤෙන කිං අකාසි?
7. සිගාලෙ මුක්තෙ අරගරො කිං අකාසි?
8. ගොපාලකං විසාජ්ජාපෙතුමසකොනෙතා සිගාලො කෙසං වත්ථං ගණ්හි?
9. ලෙඩ්ඤ්ඤාදි භත්වා මනුස්සා සිගාලං අනුබන්ධිතො කිං අපසයිංසු?
10. මනුස්සා කථං ගොපාලං විසාජ්ජං ?

(ආ) පඤ්ඤා ආබ්‍යාස ව්‍යාප්ති

තු අනතු සි ථ මි ම

තං අනතං සුඤ්ඤ වෙතා ථ ආමසෙ

ආදි ප්‍රත්‍යය ධාතුවකින් පරව යෙදී පඤ්ඤා ආබ්‍යාස පද තුනේ. 'පඤ්ඤා තු අනතු සි ථ මි ම: තං අනතං සුඤ්ඤ වෙතා ථ ආමසෙ' ඉති නිවාරිතං පඤ්ඤා සඤ්ඤා, යනු බාලාවතාර පාඨයි. අනුකූලව, ආසිඤ්ඤා පදවිසිම සඳහා පඤ්ඤා ආබ්‍යාසය භාවිත වේ. 'ආණ්ඩාසංඝං' නුතන භාෂෙ පඤ්ඤා 'ආණ්ඩාසංඝං ච ආසිඤ්ඤා ච ගම්මානෙ පවුට්ඨානෙතා කාලගෙදමනා මසිත්වා පඤ්ඤා හොති. යනු පාඨයි.

෧ම් ප්‍රත්‍යය මාලාව එක් වී කර්තෘ කාරක ආබ්‍යාස පද රූප සෑදෙන්නේ මෙසේය

කර්තෘ කාරක පරස්මෙ පද					
පුරුෂ	ධාතුව	එකවචන		බහුවචන	
පස්ම	විඤ	+ කු	විඤකු	+ අක්කු	විඤක්කු
මස්මිම		+ හි	විඤාහි, විඤ	+ ට	විඤථ
උත්තම		+ මි	විඤාමි	+ ම	විඤාම

කර්තෘ කාරක අත්තනෝ පද					
පුරුෂ	ධාතුව	එකවචන		බහුවචන	
පස්ම	විඤ	+ තං	විඤතං	+ අත්තං	විඤත්තං
මස්මිම		+ යු	විඤයු	+ ථෙහා	විඤථෙහා
උත්තම		+ ථ	විඤෙ	+ ආමයෙ	විඤමයෙ

i. පඤ්චමී ආබ්‍යාස ප්‍රත්‍යය මාලාව වග්ගකර දක්වන්න.

ii. පඤ්චමී ආබ්‍යාසයෙන් කවර අර්ථ පැවසේ ද?

iii. දිවු කිළා විජිතිංසා වොභාරස්සුති ථොමිතෙ

සිවුනතුනි සප්තානෙ ඛි ඛයෙ ඛා පකායනෙ යන ගාථාවේ දැක්වෙන $\sqrt{\text{දිවු}}$ (- කිලායං) දිබ්බතු $\sqrt{\text{සිවු}}$ (- තනතුනි - භුල්කැවීමෙහි) සිබ්බතු, $\sqrt{\text{ඛි}}$ ඛියතු, ඛා (- පකායනෙ) ඛායතු යන ධාතු, පඤ්චමී ආබ්‍යාසයෙහි වර්තගන්න. (ගාථාවද වාචොදග්‍රහණය කරන්න.)

iv. පහත සඳහන් ධාතූන්ගෙන් තනාගත් පඤ්චමී ආබ්‍යාස පද යොදා වාක්‍යය බැගින් තනන්න. (විවිධ රූප තනා යෙදිය යුතුය.)

$\sqrt{\text{රුදි}}$ (අ - ආවරණ) රුඤතු

$\sqrt{\text{හිද}}$ (අ - විදාරණ) හිඤතු

$\sqrt{\text{භිද}}$ (අ - දෝධා කරණ) භිඤතු

$\sqrt{\text{යුජ}}$ (අ - යොගෙ) යුඤතු

$\sqrt{\text{භුජ}}$ (අ - අභ්‍යවහරණ) භුඤතු

$\sqrt{\text{මුච්}}$ (අ - මොචනෙ) මුඤතු

√ පිට (අ - සෙත) පිහිටු

√ මිටි (අ - විලෝවන) මතක

√ මිද (අ - ලාහ) විකු

√ මිසි (අ - හිංසාය) හිංසා

√ මුට (අ - සෙත) මුටක

√ මිට (අ - රෙවන) මිටක

√ මිස (අ - සංවිකු) මිසක

√ මිසි (අ - කතන) කතන

v. අ විකරණය යෙදුණු බාහු රුධාදිගණික බාහුයි. රුධාදිගණික බාහු රැස්කර අකාරාදියක් පිළියෙළ කර පුස්තකාලයෙහි තබන්න.

(ඉ) රචි වාරො (- ඉරිදා), වතුචාරො (සඳුදා), කුප වාරො (අහඹුරුවාදා), බුඩවාරො (බදාදා), ගුරුවාරො (බ්‍රහස්පතින්දා), සුක්කවාරො (පිතුරාදා), පතිවාරො (සෙණසුරාදා) යැයි දවස් හතකි.

i. කුමාරො රථවාරෙ පණ්ණාසාලං ගව්තු.

ii. දාසා කුපවාරෙ හණ්ඩානි ආහරතු.

ආදී වගයෙන් දිනය සඳහන්වන පරිදි පඤ්චමි ආබ්‍යාතය යෙදුණු වාක්‍ය 10 ක් ලියන්න.

(ඊ) පාලි භාෂාවට තර්කන්න.

1. දඹදිව එක්කරා වන ලැහැබක ගුහාපක වෙසෙන සිංහයෙක් තැන තැන ගොදුරු සොයමින් යන්නේ භාවේකු දැක උං අල්ලා ගැනීමට දිව්වේය.
2. එකෙණෙහිම ඒ භාවා එක්කරා විලක එක් මඩවගුරක් දැක එහි තණ ලැහැබට පිවිසුණි.
3. සිංහයා උං අල්ලා ගැනීමට ඉතා වේගයෙන් පැත්තේය.
4. සිංහයා නමා මතට පතිද්දී භාවා එකැනින් ඉවත් විය.
5. වේගය වළක්වා ගැනීමට අපහසු වූ සිංහයා මඩවගුරෙහි එරුණේය.
6. එකැනින් මිදී ඉවත්වීමට වැයම් කළ සිංහයා මිදෙන්නට අසමත් ව එහි ම මළේය.

‘රුධාදිතො නිග්ගහිත පුබ්බංච’

(බාලාවතාර)

(උ) පහත සඳහන් ඡේදය පාලියට නගන්න.

එක්කරා රාජ්‍යයක රජුගේ ඇතා බලු පැටියකු සමඟ යහලු වී සිටියේය. ඇතා ද බලුපැටියා ද දිනපතා ක්‍රීඩා කරති. දිනක් ඇත් ගොවිවෙක් බලු පැටියා තමාගේ ගෙදරට ගෙන ගියේය. ඇතා බලු පැටියා නො දැක දම්වැල කඩා ගෙන බලුපැටියා සොයමින් දළ කොළ ආදිය කමින් ඇවිද ඒ ඇත්ගොවිවාගේ ගෙදරට ගියේය. බලුපැටියා උඹ දැක ළඟට දිව ආවේය. ඇතා බලු පැටියා සොයමින් ගෙන පිට උඩ කබාගෙන රජ ගෙදරට පැමිණියේය.

(ඌ) 3.1 ඡේදය සිංහලයට නගන්න.

(ඵ) පහත සඳහන් ඡේදය සිංහලයට නගන්න.

පුබ්බෙකිරිඤ්ඤාදිත්තො රාජා උය්‍යානකීළනත්ථං චෙථවිතං පට්ඨො පුරාමදමකො දිවාසෙය්‍යං උපගතො සුථි. පරිජනොපිස්සා සුකො රාජාති පුප්ඵලාදීති පලොභියමානො ඉතොථිතො ච පකකම්. අප පුරාගජෙධන ඤ්ඤාකරණා රුක්ඛසුපිරා කණ්ණසප්පො නිකම්භවා රඤ්ඤා අභිමුඛො ආගමිති. තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා රඤ්ඤා ජීවිතං දස්සාමිති කලඤ්ඤාචෙයෙන ගතත්වා කණ්ණමුලෙ සඤ්ඤාසි. රාජා පට්ඨුණ්ඩි, කණ්ණසප්පො නිවකො. සො තං දිස්වා ඉමිනා කලඤ්ඤාන මම ජීවිතං දිනනන්ති කලඤ්ඤානං නිවාපං තත්ථ තත්ථ පට්ඨපෙසි. අභය සොසඤ්ඤා සොසාපෙසි. තතො පට්ඨාය තං උය්‍යානං කලඤ්ඤා නිවාපන්ති නාම අහොසි.

පරමත්ථිපති

(උදානට්ඨකථා)

(කලඤ්ඤා - ලේනා, නිවාප - කෑම, රුක්ඛසුපිරා - ගස්බෙහයකින්)

3.4 ව්‍යාකරණ

3.4 බ්‍යඤ්ඤා සප්ත

ස්වරයකින් පර ව ව්‍යඤ්ඤාකරයක් ඇති කල්හි (බ්‍යඤ්ඤා පරෙ) සිදුවන සත්ථිය බ්‍යඤ්ඤා සත්ථියයි. මෙහි ලෝපය, ආදේශය, ආගමය, ද්විත්වය යන සත්ථිකාර්ය සිදුවේ.

සො	+	තිකු
ස් + ඔ	+	තිකු
ස් + ඡ	+	තිකු
ස් + අ	+	තිකු

සහිකු

1. ලෝපය
2. ආගමය.
3. ද්විත්වය

4. ආදේශය

5. ව්‍යංජනනය ස්වරය කරා පැමිණවීම

6. දීර්ඝය

7. හ්‍රස්වය

යන යැයි කාර්ය බ්‍යංජන සැකයේ දී සිදුවේ.

1. ලෝපය

ස්වරයකට පසු ව ව්‍යංජනයක් ඇති විට ස්වරය ලෝප වේ. (ලෝපං ව [තත්‍රාකාරෝ] බ්‍යංජනෙ පරෙ සරාතං ස්වී ලොපො හොති. [තත්‍ර උපෙත ධාතෙ අකරාගමො ව කාරෙත ඔකාරාකාරාපි])

සො	+	මුනි	
ස්	+	ඔ	+ මුනි
ස්	+	ඤ	+ මුනි - ලෝපය
ස්	+	අ	+ මුනි - ආගමය

සමුනි.

කව්වී නු	+	හි.	
කව්වී ත් - උ	+	හි.	
කව්වී ත් - ඤ	+	හි.	- ලෝපය
කව්වී ත් - ඔ	+	හි.	- ආගමය

කව්වීනොහි.

ජානෙමි	+	ත.	
ජානෙමි - අ	+	ත.	
ජානෙමි + ඤ	+	ත.	- ලෝපය
ජානෙමි + උ	+	ත.	- ආගමය

ජානෙමුත.

2. ආගමය

ස්වරයකට පසු ව ව්‍යංජනයක් ඇති විට ස්වරය ලෝප වන අතර ස්වරය ලෝප වීමෙන් ඇතිවන ස්වර නිනකාව සපුරාලීමට අ, ඔ, උ ස්වර ආගමය වේ. ([ලෝපං ව] තත්‍රාකාරෝ [බ්‍යංජනෙ පරෙ සරාතං ස්වී ලොපො හොති] තත්‍ර උපෙත ධාතෙ අකරාගමො වකාරෙත ඔකාරාකාරාපි) [ස්වී ඔ ව්‍යංජනෙ]

ඉහත දැක්වුණු උදාහරණවල මේ අ, ඔ, උ ස්වරයන්ගේ ආගමය ද දැක්වීණි.

පර + සහසා.
 පර - අ + සහසා.
 පර - අ + සහසා. - ලෝපය.
 පර - ඕ + සහසා. - ආගමය.
 පරොසහසා.

3. ද්විත්වය

ස්වරයකට පරව ව්‍යංජනයක් ඇතිවිට යෝග්‍ය තත්වී ව්‍යංජනය ද්විත්ව වේ. (දෙව් නාමයා
 යානෙ - යථා සංඛ්‍යා සුතෙක යානෙ ද්විත්තං යනති)

උ + සොපො
 උ + ස් + ඔ පො
 උ + ස්ස් + ඔ පො - ද්විත්වය
 උ + ස්ස් + ඔ පො - අලප්‍රාණාදේශය හෙවත් කෘතියක්‍රාදේශය
 උග්‍රසොපො
 ආ + බාත.
 ආ + ඩි + ආත.
 ආ + ඩි ඩි + ආත. - ද්විත්වය
 ආ + ක්ඛි + ආත. - අල්පප්‍රාණාදේශය හෙවත් ප්‍රථමක්‍රාදේශය
 අ + ක්ඛි + ආත. - හ්‍රස්වය
 අකබාත.

4. ආදේශය

i. වර්තාකාරයන් හේ දෙවැනි හතර වැනි අක්ෂර හෙවත් මහා ප්‍රාණාකාර ද්විත්ව වූ විට පළමු
 වැනි තෙවැනි අකුරු හෙවත් අලප්‍රාණාකාර ආදේශය වේ. (වග්‍රෙක සොසාසොසානං තභීය
 පයමා - වග්‍රෙක සොසාසොසානං චතුස්ථ ද්විත්වයානං තභීයග්‍රෙකකතියපයමා) ද්විත්වය සඳහා
 දුන් උදාහරණ වල මේ ආදේශයට ද උදාහරණ දැක්විණි.

ii. අව උපසර්ගයට ඔකාර ආදේශයක් ද වේ. (ඔ අවසොති ක්වි අවසා ඔ)

අව + නඳධි
 අව > ඔ + නඳධි
 ඔනඳධි

5. ව්‍යංජනය ස්වරය කරා පැමිණිම

ලෝප ආදේශ ආදී සහති කාර්යවලදී ව්‍යංජන වූ ස්වරය කරා ව්‍යංජනය පැමිණිමයි. (තභෙ
 පරං සුතෙක හි අසාරො බ්‍යංජනො පරකිරං නෙකබ්බො)

ස් + අ + මුනි

සමුනි

ආදිය උදාහරණයි.

6. දීර්ඝය

සිරියට පර ව ව්‍යංජනයක් ඇති විට ඒ සිරිය දීර්ඝ වේ. (දිශනති බ්‍යංජනෙන පරෙ ඤචි දීසො)

බන්ති + පරම.

බන්ත් + ඉ + පරම.

බන්ත් + ඊ + පරම. - දීර්ඝය

බන්තිපරම.

7. භ්‍රස්වය

සිරියට පර වූ සංයුක්ත ව්‍යංජනයක් ඇති විට ඒ සිරිය භ්‍රස්ව වේ. (රසානති බ්‍යංජනෙන පරෙ ඤචි රසොසා)

ආ + බාන.

ආ + ඤාන.

අඤාන.

3.5 පරිවය

1. ව්‍යංජන සන්ධිය කෙටියෙන් හඳුන්වන්න.

2. ව්‍යංජන සන්ධියේ දී සිදුවන සන්ධිකාර්ය කෙතෙක් ද, ඒ කවරේ ද?

3. ව්‍යංජන සන්ධියේ දී සිදුවන එක් එක් සන්ධි කාර්ය උදාහරණ දක්වමින් සුත්‍ර නයින් භාෂාදිදි කරන්න.

3.6 ධාරණය

රුධාදි ගණික ධාතු දැක්වෙන පහත සඳහන් භාෂා වාචෝද්‍රහණය කරන්න.

රුධි (ආවරණ) මුව (මොවන) ඊවි (රෙවන)

සිව (සෙක) යුජ (යොග) තුජ (පාලන ශෝඡන)

කති (වෙණද) ඊදි (දවෙධා කරණ) හිද (විදාරණ)

විද (ලාභ) ලුපවෙණද විනාසෙ ලිප ලිමපනෙ

පිය (සංවූණණන) හිංසි (විහිංසාය) රුධාදයො

4-1. අගබෝධදානාගං ගනේන පුත ගඟවිත්තං උපසංකම්භං.

එකං සමයං භගවා උරුවේලායං විහරති තස්සා තෙරංජරාය තීරෙ අජපාලෙ තිශ්‍රොධෙ, තෙන බො ජන සමයෙන මාරො පාපිමා සක්ඛස්සාති භගවිත්තං අනුබ්‍රැහ්මා භොති ඔකාරාපෙක්ඛා ඔකාරං අලභමානො, අථබො මාරො පාපිමා යෙන භගවා තෙනුපස්සාකම් උපසංකම්භො භගවිත්තං ගාථාය අජ්ඣාසායී.

සොකාවතිණ්ණො නු විතමි ස්වායමි
විත්තං නු ජිකො උදපත්ථයානො
ආගුං නු ගාමසමිං අකාසි කිඤ්චි
ජනෙන කස්මින න කරොසි සත්ථිං
සත්ථිං න සමපජ්ජති තෙනවි තෙ'ති

සොකස්ස මුලං පරිබාය සබ්බං
අනාගු ස්වායාමි අසොවමානො
ජෙත්වාන සබ්බං භවිලොභ ජප්පං
අනාසවො ස්වායාමි පමිත්තබ්බුති

යං වදන්ති මම ඉදන්ති
යෙ වදන්ති මමන්ති ච
එත්ථ ච තෙ මනො අත්ථි
න මෙ සමණ මොක්ඛස්සිති

යං වදන්ති න කං මග්ගං
යෙ වදන්ති න තෙ අහං
එවං පාපිම ජානාහි
න මෙ මග්ගමපි දක්ඛස්සිති

සවෙ මග්ගං අනුබුද්ධං	-	බෙමං අමතගාමිනං
පෙති ගච්ඡ ත්වමෙවෙකො	-	කිම්ඤ්ඤ මිත්‍රසාසනීති
අමච්ඡුධෙය්‍යං පුච්ඡන්ති	-	යෙ ජනා පාරගාමිනො
තෙසාහං පුච්ඡො අක්ඛාමි	-	යං සබ්බං කං නිරුපධිති

සෙය්‍යාථාපි හතෙක ගාමය්‍ය වා නිගමය්‍ය වා අවිදුරේ පොකබරණි. තනුය්‍ය කතකවතො, අථබො හතෙක සමබ්බුලා කුමාරකා වා කුමාරිකායො වා තමාං ගාමා වා නිගමා වා නිකමිත්වා යෙන සා පොකබරණි තෙනුපසංකමෙය්‍ය. උපසංකමිත්වා තං කතකවකං උදකා උදාරිත්වා ථලෙ පතිට්ඨාපෙය්‍ය. සඤ්ඤදෙවහි යො හතෙක කතකවතො අළං අභිනිත්තාමෙය්‍ය, තං තදෙව තෙ කුමාරකා වා කුමාරිකායො වා සඤ්ඤෙය්‍ය. සමප්පිහඤ්ඤෙය්‍ය. එවංහි යො හතෙකකතකවතො සබ්බෙහි අළෙහි සඤ්ඤෙතෙහි සමගග්ගෙහි සමප්පිහග්ගෙහි අබ්බො තං පොකබරණි. පුත මතරිකුං සෙය්‍යාථාපි පුබ්බෙ, එවමෙව බො හතෙක යාති විසුකාපිකාති, විසෙවිකාති විපථඤ්ඤාති කාතිවි කාතිවි සබ්බාති තාති හගවකා සඤ්ඤාති සමගග්ගාති සමප්පිහග්ගාති අහබ්බාවදානාතං හතෙක පුත හගවතං උපසංකමිකුං යදිදං ඔකාරාපෙකෙකාති.

සත්තවස්සික පුතං
සංපුතත නිකාය.

4.2 අත්වැල

පාපිමා	- මාරය
අනුබ්බෙධා	- (අනු + $\sqrt{\text{බ්බ}}$ - බ්බතෙ) අනුබ්බන්දේ
මහාරාපෙකෙකා	- (මහාර + අපෙකෙකා) ඉඩක් බලමින්
අලගමානො	- (න + $\sqrt{\text{ලග}}$ - ලගෙ + මාන) නොලබන්නේ
තෙනුපසංකමි	- (තෙන + උප සංකමි) එහි එළඹියේ ය.
උපසංකමිත්වා	- (උප + සං + $\sqrt{\text{කමු}}$ + ඉ + ත්වා) එළඹි
අජ්ඣතාපි	- (අධි + අ + $\sqrt{\text{හාපි}}$ - හාපතෙ + ථ) මත්තෙහි කිය.
සොකාවතීණෙණා	- (සොක + අවතීණෙණා) යෝකයෙහි ගිළුණේ
සොයසි	- ($\sqrt{\text{සො}}$ - විවිතතතෙ + ය + ථ) සිතමින් සිටී.
විතං	- ධනය
ථිකො	- (ථි - ජයෙ + ත) පැරදුණේ ද
පථයානො	- පතන්නේ
ආයං	- අපරාධයක්
සසීං	- මිත්‍රභාවය
සමපජ්ජති	- (සං + $\sqrt{\text{පද}}$ - ගතියං + ය + ති) සැපයෙයි.
පරිවාය	- (පරි $\sqrt{\text{වා}}$ - පකාසතෙ + ය) පවසා
ජතං	- කල්පනා
පමත්තබ්බු	- මාරය
චමෙවෙතො	- (චං + එව + එතො) තනි ඔබ පමණක්
තිමසඤ්ඤ මත්‍රසාසති	- (තිං + අඤ්ඤං + අත්‍රසාසති) අත්‍රත්ව කුමට අත්‍රසාසනා කරන්නේ ද?

අමට්ටුයෙයා	- මරුව අහිමි වීමය
තෙයාතං	- (තෙයං + අහං) ඔවුන්ට මම
තත්‍රයා	- (තත්‍ර - අයා) එහි වී නම්
තත්තට්ඨො	- කතුවෙත්
තෙත්‍රපසංකමෙයුත්‍රං	- (තෙන - උපසංකමෙයුත්‍රං) එහි එළඹියොත්
යක්කද්දෙව	- (යං + යං + එව) යම් යම් ම
අදං	- අඩුව
අහිනිත්තාමෙයා	- (අහි + නි $\sqrt{\text{නම}}$ (- නමෙ) + එයා) දිගුකරන්නේ නම්
තංතදෙව	- (තං + තං + එව) ඒ එකක් එකක් ම
යක්කද්දෙයුත්‍රං	- (යං + $\sqrt{\text{ද්ද}}$ (- ඡෙදනෙ) + එයුත්‍රං) සිද්ධ දමයි නම්
යම්පලිතතෙත්‍රයුත්‍රං	- (යං + පරි + $\sqrt{\text{හර}}$ (- විහරනෙ) + එයුත්‍රං) කැලිවලට කඩයි නම්
යමාගෙහි	- (යං + $\sqrt{\text{හර}}$ (- හෙදෙ) + ත) හොඳටම කැඩුණු (අවිච්චිත)
විසුකාපිතාත්	- විසුලු කෝලම් ආදිය
වසෙවිතාති	- ඇසුරු කළ දේ
විසමදිතාති	- සැලෙන දේ

4.3 අග්‍රාසය

(අ) අයා ඇති ප්‍රශ්නවලට පාලිභාෂාවෙන් පිළිතුරු ලියන්න.

1. උරුවෙලායං නස්සා තෙරඤ්ජරාය භීරෙ කො නාම රුක්ඛො අහොයි?
2. මාරො පාපිමා කිත්තකං කාලං භගවත්තං අනුබ්බිති?
3. මාරො කිම්භවංස භගවත්තං අනුබ්බිති?
4. පඨමාය ගාථාය මාරො කති පඤ්ඤා පුට්ඨි ? කාති දසෙය්හි.
5. නිං කිං මඤ්ඤාපි පිට්ඨා, මාරො පාපිමා තථාගතස්ස පරෙසං අනුසාසනං රොවෙපි වා න වාති?
6. පොකබ්බරණිං උපසංකමනතා කුමාරකා වා කුමාරිකායො වා පඨමං කිං කරියන්ති.
7. යච්ච ඵලෙ පතිට්ඨාපිකො කත්තවකො අදං අහිනිත්තාමෙයා තෙ කුමාරිකා වා කුමාරිකායො වා කිං කරෙයුත්‍රං?
8. භබ්බො භු වො යො කත්තවකො සබ්බෙහි අළෙහි සඤ්ඤානෙහි සමාගෙහි සම්පලිතගෙහි තං පොකබ්බරණිං පුත මහරිතුං ?
9. භගවා මාරස්ස කිං අකාපි?
10. භබ්බො භු වො යො මාරො ඤා භගවත්තං උපසංකමිතුං භිකාරාපෙකෙඛි?

(ආ) පහත සඳහන් විෂයේ පද සහිත කොට දක්වන්න.

- i. ඔකාර + අපෙතෙකො
- ii. තෙන + උපසංකම්
- iii. සොක + අවනිෂේණකො
- iv. ත්වං + එව + එකො
- v. කිං + අක්කො
- vi. යං + යං + එව
- vii. එවං + එව
- viii. අහංකො + එව
- ix. ඉදානි + අහං
- x. යං + ඉදං

(ඉ) සත්තම් ආබ්‍යාස විග්‍රහණි

එයං එයං. එයායායි එයාථ එයාමි එයාමි
එථ එරං. එථො එයාටො එයාං. එයානො

යනු සත්තම් ආබ්‍යාස ප්‍රත්‍යය මාලාවයි. ධාතුවකින් පර ව මේ ප්‍රත්‍යය යෙදී සත්තම් ආබ්‍යාස පද සෑදෙයි. සත්තම් එයං එයං. එයායායි එයාථ එයාමි එයාමි එථ එරං. එථො එයාටො එයාං. එයානො නි එයාදීනං සත්තම් සඤ්ඤා යනු බාලාවකාර පාඨයි.

අනුමිති, පරිකල්ප යන අර්ථවල සත්තම් ආබ්‍යාසය භාවිත වේ. යමක් කරනු කැමැත්තෙනු අනිකු විසින් අනුමත කිරීම අනුමිති අර්ථයයි. යම්දෙයක් කරමිදැයි පරිකල්පනය කිරීම පරිකල්ප අර්ථයයි.

අනුමිති පරිකල්පයෙහි සත්තම් අනුමතයෙහි පරිකල්පයෙහි ව අනුත්‍යාකාරය යනම් හොකි.

යං කිංචි කතං මිච්ඡතං
අඤ්ඤා යදනු මඤ්ඤාති
යානුමිති පරිකල්පො
කතංබොතිච්ඡයො මනො

යනු බාලාවකාර පාඨයි

කතාරි පරිසර පද					
පුරුෂ	ධාතුව	එකච්චක		බහුච්චක	
පඨමි	√භිද	+ එයං	භිදෙයං	+ එයං	භිදෙයං
මත්ථමි		+ එයායායි	භිදෙයායායි	+ එයාථ	භිදෙයාථ
උත්තමි		+ එයාමි	භිදෙයාමි	+ එයාමි	භිදෙයාමි

කක්කරි අත්තනොපද					
පුරුෂ	ධාතුව	එකවචන		බහුවචන	
එයම	$\sqrt{3}ද$	+ එඵ	ඊඤඵ	+ එරු	ඊඤරු
මස්සිම		+ එඵා	ඊඤයාඵා	+ එයාචො	ඊඤයාචො
උක්කම		+ එයා	ඊඤයා	+ එයාචො	ඊඤයාචො

i. සක්කම් ආබ්‍යාස ප්‍රත්‍යය මාලාව වගුහන කර දක්වන්න.

ii. සක්කම් ආබ්‍යාසයෙන් කවර අර්ථ පැවසේද?

iii. සු සට්ඨෙ සක සක්ඛිමභි - ථි කයම්භි භි සඤ්ඤෙ
අප සමුඛ ට පාපුණ්ණෙ භි ගඛිමභි වු සංචරෙ

යන භාෂාවෙහි එන $\sqrt{සු}$ (- සට්ඨෙ) සුඤ්ඤා $\sqrt{සක}$ (- සතඛිමභි) සකඤ්ඤා $\sqrt{ථි}$ (- බයම්භි) ථිඤ්ඤා, $\sqrt{භි}$ (- සඤ්ඤෙ) භිඤ්ඤා, $\sqrt{අප}$ (- පාපුණ්ණෙ) පාපුණ්ණා, $\sqrt{සමුඛ}$ (- පාපුණ්ණෙ) අභිසමුඛඤ්ඤා $\sqrt{ගඛිමභි}$ (- ගඛිමභි) පභිඤ්ඤා, $\sqrt{වු}$ (- සංචරෙ) ආවුඤ්ඤා යන සුවාදිගණික ධාතු සක්කම් ආබ්‍යාසයෙහි වර්තගන්න.

(ඊ) පාටිපද (- පැළවිය) දුක්ඛා (- දිව්වක), කඛිඤා (- කියවක) චතුර්ථි (- ජලවක) සෙඤ්ඤි (- විජේතිඤා) ජට්ඨම් (- සැටවක) සක්කම් (- සකවක) අට්ඨම් (- අටවක) නවම් (- නවවක) දසම් (- දසවක) එකාදසම් (- එකොළොස් වක) ආදසම් (- දොළොස්වක) තෙරසම් (- තෙලොස්වක) වාතුද්දම්, වුද්දම් (- තුද්දවක) පණ්ණරසි (- පසළොස්වක) අමාවසි (- අමාවක) යනුවෙන් ව්‍යුමාසයේ දින නම් කෙරේ.

ඒ වචනාගෙන පනත දැක්වෙන වාක්‍ය සිංහලයට නගන්න.

1. මාරො සුක්ක පකෙඛි පාටිපදෙ රචිචාරෙ යෙන හගවා තෙනුපසංකම්.
 2. හගවා සුක්ක පකෙඛි දුක්ඛායං චතුරාරෙ යෙන උරුවෙලා යෙන ට යෙනාතිගමො තෙනුපසංකම්.
 3. සට්ඨෙ කුමාරො සුක්ක පකෙඛි කඛිඤායං කුජචාරෙ නගරං ගච්ඤ්ඤා අභමිති කෙන සද්ධිං ගච්ඤාමි.
 4. යදි සුක්කපකෙඛි පණ්ණරසියං සුක්ක වාරෙ නාවා ආගච්ඤ්ඤා මයං ජමබුද්ධිං ගතතුං සකඤ්ඤායාමි.
 5. තුමො කණ්ණ පකෙඛි අට්ඨමියං යති වාරෙ කං කුමාරං රසෙඤ්ඤා යනකිකං පභිඤ්ඤායාමි.
- (උ) ඉහත iv වැනි අත්‍යාසයේ දැක්වුණ පරිදි ව්‍යුමාස දින (කිථි) හා දවස් සඳහන් වනසේ වාක්‍ය 15 ක් ලියන්න.
- (උඉ) 4, 1 අහබ්බොව දානාහං හතෙක පුත හගවන්තං උපසංකම්තුං යන ඡේදය සිංහලයට නගන්න.

4.4 ව්‍යාකරණ

නිග්‍රහිත සන්ධි

ස්වරයකට හෝ ව්‍යංජ්‍යයකට පූර්වයෙන් බිත්තුව හෙවත් නිග්‍රහිතය ඇති විට (හෝ බිත්තුවක් අමුතුවෙන් පැමිණෙන විට) [නිග්‍රහිතය] සිදුවන සන්ධි නිග්‍රහිත සන්ධිය යි.

යං + ඉදං

යද් + ඉදං

යදිදං

යං + යං + එව

යඤ් + යද් + එව

යඤ්ඤදේව

නිග්‍රහිත සන්ධියේ දී,

1. වර්ගාන්තදේශය
2. ලකාරාදේශය
3. මකාරාදේශය
4. දකාරාදේශය
5. ඤකාරාදේශය
6. නිග්‍රහිත ලෝපය
7. නිග්‍රහිතාගමය
8. ස්වර ලෝපය යන සන්ධි කාර්ය සිදුවේ.

1. වර්ගාන්තදේශය

වර්ගාන්තරයක් පසු ව ඇති විට පූර්වයෙන් ඇති බිත්තුවට එකී වර්ගාන්තරය අයත් වර්ගයේ අන්තාන්තරය ආදේශ වේ. මෙය වර්ගාන්තදේශය නම්. 'වග්‍රහතං වා වග්‍රහ - වග්‍රහ බ්‍යංජ්‍යෙන' යුග්මයේ බිත්තුවක් තබාගෙනවා වා හොඳි' යනු බාලාවතාර වෘත්තිය යි මෙසේ ක, ච, ට, න, ප යන වර්ගවලට අයත් අකුරු බිත්තුවට පසු ව ඇති විට පිළිවෙළින් ඩ ඤ ඡ න ම යන වර්ගාන්තාන්තර ආදේශ වේ.

යං + ගතො

ය + ඩ + ගතො

යධගතො

යං + ජිහ්‍යති

ය + ඤ් + ජිහ්‍යති

යඤ්ඤිහ්‍යති

සං + යාන

ස + ඡා + යාන

සඤ්ජාන

සං + දිට්ඨිකො

ස + ත් + දිට්ඨිකො

සන්දිට්ඨිකො

සං + පරිභ්‍යාසකි

ස + මි + පරිභ්‍යාසකි

සමපරිභ්‍යාසකි

2. ලකාරාදේශය

ලකාරය පර කල්හි පූර්වයෙන් සිටි බිඳුවට ල කාරය ආදේශ වේ. වාකාරෙන්තෙව ලෙ ලො ව් යනු බාලාවකාර අනුවාසකයි.

සං + ලෙඛ

ස + ල් + ලෙඛ

සලෙඛ

3. මකාරාදේශය

ස්වරයක් පර ව සිටි කල්හි පූර්වයෙන් සිටි බිඳුවට 'ම' කාරය ආදේශ වේ. මදායරෙ සරෙ පරෙ බිඳුණු ම [දා] වා භාෂානි යනු බාලාවකාර සුත්‍රවාසකයි.

එව් + එව්

එව් + මි + එව්

එව්මෙව්

4. දකාරාදේශය

ස්වරයක් පර ව සිටි විට පූර්වයෙන් සිටි බිඳුවට 'ද' කාරය ද ආදේශ වේ (මදායරෙ සරෙ පරෙ බිඳුණු [ම] දා වා භාෂානි යනු බාලාවකාර පාඨ යි.

සං සං + එව්

සං ස + ද් + එව්

සං සදෙව්

5. ඤකාරාදේශය

එ කාරයට, භකාරයට හෝ යකාරයට පූර්වයෙන් සිටි බිඳුවට 'ඤ'කාරාදේශය වේ එ භාෂානි - එකාරෙ හෙ ව් පරෙ බිඳුණො ඤෙ වා භාෂානි සයෙව් යකාරෙ පරෙ තෙන යන බිඳුණො ඤෙ වා භාෂානි

ත. + ඵ

ත + . + ඵ

ත + ඤ + ඵ

තඤ්ඤ

ත. + හි

ත + . + හි

ත + ඤ + හි

තඤ්ඤි

ස. + යොගො

ස + . + යොගො

ස + ඤ + යොගො

ස + ඤ + ඤෙගො

සඤ්ඤෙගො

6. නිග්ගහිත ලෝපය

ස්වරයක් හෝ ව්‍යංජනයක් පර කල්හි ඇතුළු වීම පුරවයෙන් සිටි බිඳුට ලොප වේ. ස්වරී ලොපා නි යරෙ බිඳුනො ලොපා. බ්‍යංජනෙ වෙති බිඳුලොපො -

විදුත. + අග්ග.

බ්‍රිඛාත. + සාසත.

විදුත + . + අග්ග.

බ්‍රිඛාත + / + සාසත.

විදුත + / + අග්ග.

බ්‍රිඛාතසාසත.

විදුතග්ග.

7. නිග්ගහිතාගමය

ස්වරයක් හෝ ව්‍යංජනයක් පර කළ ඇතුළුවීම බිඳුවක් ආගමය වේ නිග්ගහිතං ව යරෙ බ්‍යංජනෙ වා පරෙ ස්වරී බිඳුවාගමො හොති.

චක්ඛු + අනිච්ච.

චක්ඛු + . + අනිච්ච.

චක්ඛු. අනිච්ච.

අච්ච + සිරො

අච්ච + . + සිරො

අච්ච-සිරො

8. ස්වරලෝපය

පුරවයෙන් බිඳුවක් ඇති ඇතැම් විටක පරස්වරය ලොප්වේ. "පරො වාසරො බිඳුකො'පරො සරො වා ළප්‍යකෙ

බීජ. + ඉව

බීජ. + ඥ ව

බීජ.ව

4.5 පර්වය

- i. නිශ්ශතීන සන්ධිය කෙටියෙන් හඳුන්වන්න,
- ii. නිශ්ශතීන සන්ධියේ දී සිදුවන සන්ධි කාර්ය නම් කරන්න.
- iii. එකී සන්ධිකාර්ය යෝදාහරණ ව සූත්‍ර වෘත්ති දක්වමින් හඳුන්වන්න.
- iv. පාලි භාෂාවේ සන්ධි පිළිබඳ සාරවත් සටහනක් පිළියෙළ කරන්න.

4.6 ධාරණය

පහත සඳහන් අභිධානපදදීපිකා භාෂා වාචෝද්‍යුහණය කරන්න.

අක්කතමං (සත කමෙ)

පභාසො (යාමසඤ්ඤා)

පාච්ඡදො ඤ දුකියා

කතියාදි කිට්ඨි දව්සු

පණ්ණරසී පඤ්ඤාසී

පුණ්ණමාසී (භු) පුණ්ණමා

අමාවසී (පය)මාවාසී

(ථියං පණ්ණරසී පරා)

සවිකාසධ්‍යා කොරකෙකා

පකෙකා (කෙ දසපඤ්ඤා ව)

(කෙභු පුබ්බාපරා) පුක්ක

කාලා මායො (භු කෙ දුච්ඡෙ)

පඨමා විභක්තිය

5.1 ඉදාති තථ මාතරං මාරෙම

එකසමි. කාසිභාමෙ අඤ්ඤාකරයා කුල සරයා පච්ඡිමභාගෙ කකඛලා සුංසුමාරනදී අත්ථි. තයා ට කුලයා එකොට පුතෙකා, යො පිතරි කාලකතෙ මාතරං පච්ඡිග්ගි, තයා මාතා අනිච්ඡමා නයෙඤ්ඤා. කුලධිතරං ආනෙසි. සා පුබ්බිභාගෙ සයුහුං සමිසායිතො පච්ඡා පුත්තධිකාසි වඩ්ඪමානා කං නිභර්තුකාමා අහොසි, තයා පත මාතාපි කසමි.යෙව සරෙ වසති, සා සාමිකයා සතතිකෙ සසසුයා නානසකාරං දොසං වතො පරිහිඤ්ඤා අහං තෙ මාතරං පොසෙතුං නසකෙකාමි, මාරෙහි නතති වත්ථා මනුසා මාරණං නාම භාරියං කථං නං මාරෙමිති වුතෙක නිද්දොසකමනකාලෙ කං මඤ්ඤෙතෙව ගතෙතො සුංසුමාරනදියං ධිපියාම අථ නං සුංසුමාරා මාරෙයානතිති ආහං කුයා. පත මාතා කුහිතති, තයායෙව සතතිකෙ සසසිති, තෙනහි ගච්ඡ තයා නිපජන මඤ්ඤෙතෙ රජ්ජං බන්ධනො සඤ්ඤං කරොහිති, සා කථා කතො කතා මෙ සඤ්ඤාති ආහං ඉතරො දොසං අධිවාසෙහි මනුසා කාථ සසතතුති නිද්දොසතෙකා විය නිපජ්ඣනා ගන්තො කං රජ්ජකං හරියාය මාතු මඤ්ඤෙතෙ බන්ධනො හරියං පබොධෙතො උගොපි ගන්තො කං මඤ්ඤෙතෙව සද්ධිං උක්ඛිපිතො නදියං ධිපිංසු. තත්ථ නං සුංසුමාරා විද්ධංයෙතො ඛාදිංසු.

සා පුතදිවසෙ මාතුපරිවක්ඛිතභාවං ඤාතො සාමි මම මාතාට මාරිකා, ඉදාති තථ මාතරං මාරෙමාති වතො තෙන හි සාධුති වුතෙක සුසානෙ විකකං කතො අග්ගිමහි නං පක්ඛිපිතො මාරෙයාමාති ආහං අථ නං නිද්දොසමානං උගොපි සුසානං තෙතො ධපයිංසු, තත්ථ සාමිකො හරියං ආහං අග්ගි තෙ ආහකොති, පමුච්ඡා න ආහකොසිති, තෙනහි ගන්තො ආනෙහිති, න සකෙකාමි සාමි ගතතුං, කයි, ගතෙපි ච ධාතුං න සකකියාමි උගොපි ගච්ඡියාමාති, තෙසු ගතෙසු මහල්ලිකා ධික වාතෙත පබොධිකා සුසානභාවං ඤාතො ඉමෙ මාතරතුකාමා අග්ගි අත්ථාය ගතාසි උපධාරෙතො න මෙ බලං ජානතතිති එකං මතකලෙඛරං මඤ්ඤෙතෙ නිපජ්ජාපෙතො උපරි පිළොකිකාය පච්චිඤ්ඤාතො සයං ඵලායිතො කතෙව ලෙණගුහං පාවිසි.

පදමානවකථාකය

ජාතකධාතවං

5.2 අත්වැල

කුලසරසා	- කුලගෙයක
පට්ඨමගාගෙ	- බටහිරපැත්තේ
කකඛළා	- නපුරු
සුංසුමාරනදී	- (සුංසුමාර + නදී) කිඹුලන් සිටින ගඟක්
එකොට	- (එකො + එව) එක ම
පිතර් කාලකතෙ	- පියා මළ කල්හි (භාව සහති යෙදුමකි)
අභිව්‍යමානසොධෙකං	- (න + ඉව්‍යමානසා + එව + එකං) අකමැත්තෙන් ම එක්
කුලධිතරං	- (කුල + ධිතු) කුලදුට්ඨ
සසුං	- නැන්දා
සමපියාසිච්චා	- (සං + $\sqrt{\text{පි}}$ (- තසාසො) + චා) සතුටු කොට
නිහරිතුමා	- (නිහරිතුං + කාමා) බැහැරකරනු කැමැත්ත
තසාමිංසෙව	- (තසාමිං + එව) එහි ම
පරිහිඤ්චා	- (පරි + $\sqrt{\text{පිද}}$ (-හෙදෙ) + චා) හේද කොට
නිද්දොකකමකකාලෙ	- (නිද්දා + මනකමන + කාල) නින්ද ගිය විට
මහථෙකෙනෙව	- (මහථෙකෙන + එව) ඇඳ පිටින් ම
තසායෙව	- (තසාය + එව) ඇයගේ ම
තිපතත	- (ති + පද + ත) වැදහෙන්න
රජුං	- රැහැනක්
සඤ්ඤා	- සලකුණක්
අධිවාසෙහි	- (අධි + $\sqrt{\text{වස}}$ (- නිවාසෙ)) ඉවසා සිටින්න.
විඤ්ඤාසෙච්චා	- (වි + $\sqrt{\text{ධංස}}$ (- පධංසනෙ) + චා) තසා
මාතූපථිවනිතසාධං	- (මාතූ + පරි + $\sqrt{\text{වතු}}$ (- වතනෙන) + ත + භාව) මව මාරුවූ බව
මාතාව	- (මාතා + එව) මව ම
ආතතොති	- (ආතතො + ඉති) ගෙනාවේ දැයි
පිළොභිකාය	- කඩමල්ලකින්
ලෙණගුහං	- ගල්ලෙන.කට

5.3. අග්‍රාසය

(අ) පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට පාලිභාෂාවෙන් උත්තර සපයන්න.

1. සුංසුමාරනදී කුසිං අහොයි?
2. ඩිතරි කාලකතෙ පුතො කතරාකාරෙන ජිවිතං කප්පෙයි?
3. කිත්තු ඔබ යො පුතො කුලඨකුයා ආවාහං ඉට්ඨි?
4. පුරෙතරං සයුසං සම්පියායිකා සුභියා අපරභාගෙ කතරජ්ඣාසයා අහොයි?
5. යාපිකයා ච හරියා ච මාතරො කුහිං වසිංසු?
6. පුභියා සයුසං මාරෙතුං පයමං කිදියං උපකකමං යොපෙයි?
7. පුතො හරියං වඤ්චතුං කිං අකායි?
8. පුතො ච හරියා ච කයා මාතරං නදියා විසිංසු?
9. හරියා දුතියං කිං නාම උපකකමං යොපෙයි?
10. තෙසු අග්ගිං ආහරිතුං ගතෙසු සයුසං කිං කයා කප්ප පාවිසි?

(ආ) පහත දැක්වෙන සෑම පද විසෑම කොට ඒවායේ සෑම විධි පියවරින් පියවර සුත්‍රවාක්‍යි දක්වමින් පැහැදිලි කරන්න.

i. අනිච්ඡානසොච	vi. කුභිනති
ii. නීහරිකුකාමා	vii. මඤ්චනෙනෙව
iii. මාකාපි	viii. සාධුකි
iv. නසමිංයෙව	ix. ආගනොස්සිති
v. නානත්තකාර	x. ගච්ඡියාමාති

(ඉ) පරොක්ඛා (- ශ්‍රැති සුවත - ඇසුදේ කීම) ආබ්‍යාසය

අ උ ඵ ඨ ඩ, අ මහ,

ඤ ඡර, ඤො වෙතා, ඉ මෙහ

යනු පරොක්ඛා (- ශ්‍රැති සුවත) ආබ්‍යාස ප්‍රත්‍යය මාලාවයි. බාහුවකින් පර ව මේ ප්‍රත්‍යය යෙදී පරොක්ඛා ආබ්‍යාසය සැදේ. පරොක්ඛා අ උ ඵ ඨ ඩ අ මහ, ඤ ඡර ඤො වෙතා ඉ මෙහි අ ඉත්‍යාදීනං පරොක්ඛා සප්තය යනු බාලාවකාර පාඨයි. [අක්ඛානං පරං, අකෙඛිති පරං වා-] පර + අක්ඛ - පරොක්ඛා යනුවෙන් ඇසින් බැහැර නියා ප්‍රත්‍යක්‍ෂයෙන් කිව නොහැකි ඇසු විරුද්ධත්වයෙන් පවසන ආබ්‍යාස විධිය 'පරොක්ඛා' නම් යො ජගාම - ඔහු ගියාලු; තෙ ජගමු - ඔවුහු ගියාලු ආදී වශයෙනි අපවිඤ්ඤාපරොක්ඛානිතෙ අකම්මජ්ජියං - කතනියයිකං පච්චිකං, න පච්චිකං - අපච්චිකං කයම් අපච්චිකෙ අභිතෙ කාලෙ පරොක්ඛා හොති' යනු බාලාවකාර පාඨයි.

කතූකාරක පරයාපද					
දුරුම	ධාතුව	එකවර්ත		බහුවර්ත	
පඨම	√ පව	+ අ	පපව	+ උ	පපවු
මෑණිම		+ ඵ	පපවේ	+ ණ	පපව්ණ
උත්තම		+ අ	පපව	+ ම්	පපව්ම

කතූකාරක අත්තනෝපද					
දුරුම	ධාතුව	එකවර්ත		බහුවර්ත	
පඨම	√ පව	+ ණ	පපව්ණ	+ රෙ	පපව්රෙ
මෑණිම		+ ඤො	පපව්ණො	+ ධො	පපව්ධො
උත්තම		+ ඉ	පපව්	+ ම්	පපව්ම්

- පරෙක්කබ්බ ආමානකයේ ප්‍රත්‍යය මාලාව දක්වන්න.
- ජගාමි, බහුවි, බහුවිණ, ජගම්මි, ජගම් යන ක්‍රියා පද යොදා වාක්‍ය තැනන්න.
- ථූයො (- දුරුකුමය), මාසො (- නවම් මස) එතෙණො (- මැදින් මස) විංකො (බස් මස) වෙසාමො (- වෙසක් මස) ජෙට්ඨා (- කොළොන්නමස) ආසාණ්ණා (- ඇපළමස) සාවණො (- නිකිණි මස) පොඨ්ථපාදො (- බිතර මස) අයුසුජො (- වජ්‍ර මස) කඝ්ඝිකො (- ඉල්මස) මාස සිරො (- උදුවජ් මස) ආදිය ව්‍යුමාසවල තමා. මේ මාසවල තමා යෙදුණු පහත දැක්වෙන වාක්‍ය සිංහලයට තැනන්න.

 - ථූයො සුක්කපකෙඛි පණ්ණරසියං ව්‍යඤ්චායෙ කල්‍යාණියං මහා මහො කට්ඨකි.
 - එකස්මිං කිර මාසෙ කණ්ණපකෙඛි පාට්ඨපදෙ තෙ නාගා නාගභවිතං ජගමු.
 - තෙ කිර මාගසිරෙ සුක්ක පකෙඛි දසමියං ගුරුචායෙ පඨිවෙණං ජගම්රෙ.
 - අමාකං බොධියත්තො වෙසාබ්‍රණ්ණමියං කුරවායෙ මාතුකුට්ඨිකො නිකමි.
 - සිඤ්ඤො කුමාරො ආසාණ්ණපුණ්ණමායං මහාභිනිකම්මං නිකමාමි.
 - සිඤ්ඤො කාපයො වෙසාබ්‍රණ්ණං වුඤ්ඤි නිසාවසානෙ පඤ්චමහාසුඤ්ඤාන අපස්සි.
 - තථාගතො පඤ්චවග්ගියානං පඨමං ධම්මං දෙවෙතඤ්ඤාමො ආසාණ්ණි පුණ්ණමදිට්ඨෙ යෙන බාරාණසි යෙන ච ඉසිපතනෙ මිහදායෙ තෙන පායාසි.

(ඊ) පිතෘ කාලං අකාමි. අපි පුතෙකා මාතරං පටිජ්ඣති. යන වාක්‍ය දෙක 'පිතර් කාල කතෙ පුතො මාතරං පටිජ්ඣති' යනුවෙන් එක් වැකියක් සේ පැවසිය හැකිය. දෙවැනි වැකියේ පිතර් කාලකතෙ යන යෙදුම ගාව සහකම් නමින් හැඳින්වේ. පියා මළ කල්හි ආදී වශයෙන් ප්‍රධාන වාක්‍යයේ ක්‍රියා සිද්ධිය සිදුවන අවස්ථාව ඉන් පැවසේ.

පහත සඳහන් වැකි සිංහලයට නගන්න.

1. මාතර් කුලධිකරං ආනිතෙ පුතො කං සම්පට්ඨරි.
2. පුතකධිකරෙසු වඩ්ඪමානෙසු පුණ්ඩ්‍රා සසපුං තීහරිතුකාමා අහොමි.
3. හරියාය මාතු දොසං කපිකාය පුතො කසයා වටනං පටිගණ්ති.
4. පුංසුමාරෙසු අතකතො මාතරං ඛාදිතෙසු හරියා සසපුං මාරාපෙතුං සුනපි වායමි
5. තෙසු අග්ගිං ආහරිතුං සුතං ගෙහං ගතෙසු යා මාතා කතො පලාමි.

(උ) පහත සඳහන් පාඨය පාලියට නගන්න.

එක් නරියෙක් ගොදුරු යොයා යන්නේ ඉක්කුවකු දැක උං අල්ලාගන්ට දිව්වේය. ඉක්කුවා ඉක්කුකුරක් විද්දේය. සිව්ලාගේ ඇස බිඳුණි. දිනක් මේ සිව්ලාව පිඹුරෙක් දරණුවලෙන් වෙළා ගත්තේය. එවිට එක් ගොපල්ලෙක් උං දැක දඩු මුහුරුවලින් ගසා සිව්ලා බේරා ගත්තේය. පිඹුරා සිව්ලා අහඹුර ගොපල්ලා අල්ලාගත්තේය. නරියා ළඟ කුඹුරක වැටී කරන මිනිසුන් දැක එහි ගොස් ශබ්ද කොට මවුන්ගේ රෙද්දක් අරගෙන දිව්වේය. මිනිස්සු උං පසුපස එළවුහ. සිව්ලා පිඹුරා අසල රෙද්ද දැමීමේය. මිනිස්සු පිඹුරාට ගසා ගොපල්ලා බේරා ගත්තේය.

5.4 ව්‍යාකරණ

පද

ගාමාවක ඇත්තේ වාක්‍ය සමූහයකි. පදසමූහෝ වාක්‍යං - 'එකාඛ්‍යාතො පදවයො පියා වාක්‍යං සකාරකො යනුවෙන් වාක්‍යය යනු එක් ආඛ්‍යාතයක් ඇති කාරක සහිත පද සමූහයකැයි පැවසිණි. මෙසේ වාක්‍යයක් නිර්මාණය කිරීම සඳහා පද උපකාරක වේ. මෙයින් අර්ථය ගමන් කරවනු ලැබේ. යනුවෙන් පදයන්ගේ කාර්යය වාක්‍යයක යෙදී අර්ථය හඳවන කරා ගමන් කරවීම බව යැයි සඳහන් කර ඇත.*

පද දෙවර්ගයකි

1. ස්වාද්‍යානත (-නාම පද)
2. ක්‍යාදත (-ආඛ්‍යාතපද) යනුවෙනි.

සි [යො, අං, යො.....] ආදී නාම විභක්ති ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් අන්ත වන බැවින් නාම පද ස්වාද්‍යානත නමින්ද හි [අපති, සි, ට.....] ආදී ආඛ්‍යාත විභක්ති ප්‍රත්‍යයන් ගෙන් අන්ත වන බැවින් ආඛ්‍යාත පද ක්‍යාද්‍යානත නමින් ද හැඳින්විණි.

* පස්සෙ කෙනෙහොති මොග්ගල්ලායනො 234 - දුතියො බණ්ඩා

1. කාමපද

යම් කෙනෙකු හෝ යම් දෙයක් හෝ යම් ගුණයක් හෝ සිද්ධමාත්‍රයක් හෝ හැඳින් ගැනුම සඳහා දෙනු ලබන සංඥාවන්ට 'නාම' යැයි කියනු ලැබේ.

බුද්ධ
මනුෂ්‍ය
රුක්ඛ
යෙන
නිසිදන

ආදිය එබඳු නාමයි. මේවාට පසු ව 'සි' ආදී ප්‍රත්‍යය හෙවත් විභක්ති ප්‍රත්‍යය එක් වී නාම පද සෑදේ.

බුද්ධ	+ සි	- බුද්ධො
මනුෂ්‍ය	+ සි	- මනුෂ්‍යො
රුක්ඛ	+ සි	- රුක්ඛො
යෙන	+ සි	- යෙනං
නිසිදන	+ සි	- නිසිදනං ආදී වශයෙනි

නාම පද - කෙටිල නාම නාමිනාම පද, සමාසනාම පද, කද්ධිත නාම පද හා කෘදන්ත නාම පද යනුවෙන් සතරාකාර වේ.

කාම විභක්ති

නාමයකට පසු ව යෙදී ඒක වචන, බහුවචන යන වචන සේදයන් කරම, කර්තෘ ආදී අර්ථ සේදයක් ප්‍රකාශ කරන්නේ නාම විභක්ති ප්‍රත්‍ය යි. ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථවල පටමා දුකියා ආදී වශයෙන් ද අවුවා ග්‍රන්ථවල පව්වක්ක, උපයොග ආදී වශයෙන් ද විභක්ති නම්කර ඇත.

1. පටමා විභක්ති	- පව්වක්ක වචන
2. දුකියා විභක්ති	- උපයොග වචන
3. තනියා විභක්ති	- කර්ණ වචන
4. චතුර්ථි විභක්ති	- සම්පදාන වචන
5. පඤ්චමි විභක්ති	- නිසාක්ක වචන
6. ඡට්ඨි විභක්ති	- සාම් වචන
7. සත්තම් විභක්ති	- භූම වචන

(පව්වක්ක මුපයොගඤ්ච - කර්ණං සම්පදානියං
නිසාක්ක සාම්වචනං - භූමමාලපනට්ඨමං')

සි - යො : අ - යො : නා - හි : ය - නා : සමා - හි :
 ස - නා : සමි - සු යනු සමමාදී පිළිවෙළින් එක වචන බහුවචන විභක්ති යුගල
 හෙයි.

1. සමමා විභක්තිය

ප්‍රථමා විභක්තියේ මූලිකාර්ථය ලිඛාර්ථයයි.

ලිඛායෙ සමමා: යන යුතුයෙන් එය පැවසේ. ලිඛාර්ථය යනු ප්‍රකෘති අර්ථයයි. හෙවත් නාමයේ ඇති අර්ථමාත්‍රයයි. පාච්ඡදිකාර්ථය යනුවෙන්ද එය හැඳින්වේ.

බ්‍රිඤ්ඤා, දයබලො, සත්වා - සබ්බඤ්ඤා, දිපදුක්ඛමො
 මුනිඤ්ඤා, හතවා නාමො - චක්ඛුමාංගිරසො මුනි. ආදී කොෂ ග්‍රන්ථාගත පාඨවල
 ඇත්තේ ලිඛාර්ථයයි.

1. ලිඛාර්ථය

2. උක්තාර්ථය

3. ආලපනාර්ථය

4. සංඝාර්ථය

5. අවසාර්ථය ආදී අර්ථ රැසක් ප්‍රථමා විභක්තියෙන් පැවසෙතැයි ආචාර්යවරු කියති.

2. උක්තාර්ථය

ආර්ථිකයෙන් කියැවෙන පදය ප්‍රථමා විභක්ති ගනියි. එහි ඇත්තේ උක්තාර්ථයයි.

බ්‍රිඤ්ඤා ධම්මං දෙයෙහි

බ්‍රිඤ්ඤා ධම්මො දෙයියතෙ

3. ආමන්ත්‍රණාර්ථය

ආමන්ත්‍රණ පදවල ඇත්තේ ආමාන්ත්‍රණාර්ථ ප්‍රථමායි.

හෙ සුභත, ඉබ්බාගච්ඡ

4. අවසාර්ථය

අවසාර්ථය පද විභක්තියෙන් සැලකෙන්නේ බ්‍රිඤ්ඤා වචනයයි. ඒකවචන යුක්තං හි 79 ඒකවචන යුක්තං ලිඛිතං ඉධ යටියකි නිසාදියකි එ යන බලාවකාරපාඨ වලින් එය දැක්විණි.

පද සාධනය

පද සාධනයේ දී ප්‍රාමාණිකත්වයෙන් සැලකෙන්නේ බ්‍රිඤ්ඤා වචනයයි. ඒකවචන යුක්තං හි 79 ඒකවචන යුක්තං ලිඛිතං ඉධ යටියකි නිසාදියකි එ යන බලාවකාරපාඨ වලින් එය දැක්විණි.

ලිඛිතය, යනු ශබ්ද ප්‍රකෘතියයි. නාමයයි. (ධාතුවස්ථව ව්‍යුත්පන්න වන්නාවූ පදයන්. පද්‍ය-පදයන්) ඒ ලිඛිතයට පරව ව්‍යුත්පන්න ප්‍රත්‍යය යෙදීමෙන් පද පැද (පදයට ව්‍යුත්පන්නය. ⁸¹ තවමත් ලිඛිතයට ව්‍යුත්පන්නය නොවේ. ව්‍යුත්පන්න නාමය. එක වචනාදී පදයාදී සාක්ෂ්‍යව)

භාමයකට පසු ව ප්‍රත්‍යය යොදා පද පාඨනයේ දී ලිඛිත හේදය අනුවත් අකාරාන්තයේ අන්‍ය හේදය අනුවත් විවිධ ආදේශය වේ.

පද්‍ය ව්‍යුත්පන්න පද i

අකාරාන්ත පුලිඛිත (අ)

සි - යෝ⁸⁴ 'අකාරාන්ත පරස්‍ය සියය ම' අකාරාන්ත පුලිඛිත නාමයට පසුව එක වචන ප්‍රත්‍යය වන සි යෙදුණු විට ම ආදේශය වේ.

බුද්ධ + සි

බුද්ධ + සි > ම (යෝ⁸⁴ - ම ආදේශය)

බුද්ධ + අ + ඕ (ස්වර ව්‍යාකෘත වෙන්කිරීම¹)

බුද්ධ + අ + ඕ (ස්වර ලෝපය²)

බුද්ධා (ව්‍යාකෘතය ස්වරයට පැමිණවීම³)

යෝ පබ්බසොතිත මාර් ⁸⁵ - අකාරාන්ත පරස්‍ය පද්‍යය දැනිය යොහිතය. යථාසංඛ්‍යා ආර්ථික නොවේ. අකාරාන්ත පුලිඛිත නාමයට පසුව බිහි වචන ප්‍රත්‍යය වන යෝ යෙදුණු විට 'ආ' ආදේශය වේ.

බුද්ධ + යෝ

බුද්ධ + යෝ > ආ (ආදේශය)

බුද්ධ + අ + ආ (ස්වර ව්‍යාකෘත වෙන්කිරීම¹)

බුද්ධ + අ + ආ (ස්වර ලෝපය²)

බුද්ධා (ව්‍යාකෘතය ස්වරයකරා පැමිණවීම³)

විශේෂ අකාරාන්ත පුලිඛිත (ආ)

සි - ස්‍යා ව ¹⁰⁷ - 'ඉත්තාදිකො සියය අ. හොති' ඉත්ත, පුත්ත, සති, රාජ ආදී විශේෂ අකාරාන්ත පුලිඛිත නාමයකට පසුව යෙදුණු එක වචන සි ප්‍රත්‍යයට ආ ආදේශය වේ.

1. පුළුල් මධ්‍යස්ථකාර. සරණ විශේෂය.

2. සරලාපො.

3. නම පර. පුත්ත.

බ්‍රහ්ම + සි > ආ

අක්ක + සි > ආ

සබ් + සි > ආ

රාජ + සි > ආ - ආදේශය

බ්‍රහ්ම + අ + ආ

අක්ක + අ + ආ

සබ් + අ + ආ

රාජ + අ + ආ - සචර ව්‍යඤ්ඤාවෙන් කිරීම.¹

බ්‍රහ්ම + ඤ + ආ

අක්ක + ඤ + ආ

සබ් + ඤ + ආ

රාජ + ඤ + ආ - සචර ලෝපය.²

බ්‍රහ්මා

අක්කා

සබ්බා

රාජා - සචරය ව්‍යඤ්ඤා කරා පැමිණවීම.³

යො - යොනමානො ¹⁰⁸ - 'බ්‍රහ්මාදිනො යොනං ආනොකං' බ්‍රහ්ම අක්ක, සබ් රාජ ආදී විශේෂ අකාරාත්මක පුලිඨිත තාමයකට පසුව, යෙදුණු බහු වචන යො ප්‍රත්‍යයට 'ආනො' ආදේශ වේ.

බ්‍රහ්ම + යො > ආනො

අක්ක + යො > ආනො

සබ් + යො > ආනො

රාජ + යො > ආනො - ආදේශය

බ්‍රහ්මානො

අක්කානො

සබ්බානො

රාජානො - සන්ධිවිධි ඉහත දැක්වුණු අයුරිනි.

අකාරාත්මක පුලිඨිත (අ)

සි - ආසිමහි ¹²⁰ 'සිමහි සච්ඡිකස්සි තතුස්ස ආ' ,තතු ප්‍රත්‍යාත්මක අකාරාත්මක පුලිඨිත ශබ්දයකට පසු ව සි ප්‍රත්‍යය යෙදුණුවිට ප්‍රත්‍යයටත් තතු ප්‍රත්‍යයටත් ආ ආදේශ වේ.

ගුණවත්තු + සි - නතු + සි > ආ - ආදේශය

ගුණව + ආ

ගුණවා

සත්ති විධි ඉහත දැක්වුණු අයුරිනි.

යො - නතුසංහතා ¹²¹ පඨමෙ යොමිහි සවිහත්තිස්ස නතුස්ස හෙතා කාරො හොති. නතු ප්‍රත්‍යයාන්ත අකාරාන්ත පුලිඨිත ශබ්දයකට පසුව යො ප්‍රත්‍යය යෙදුණු විට ප්‍රත්‍යයටත් නතු ප්‍රත්‍යයටත් 'හෙතා' ආදේශය වේ.

ගුණවත්තු + යො - නතු + යො > හෙතා - ආදේශය

ගුණව + හෙතා

ගුණවහෙතා

අකාරාන්ත පුලිඨිත (ආ)

සි - සිමිති ගව්‍යන්තාදීනං තත්‍යදෙඤා අං ¹²⁶ ඉති තත්‍ය සඳ්දස්ස අං වා. සි ලොපො. සියා ඔ. ගව්‍යන්ත ආදී වර්තමාන කෘදන්තවල තත්‍ය ශබ්දයට එක වචනයෙහි දී අං ආදේශයක් සි ලොපයක් වේ 'යො' සුත්‍රයේ අනුමත සි හට ඔ ආදේශය අනෙක් විධියයි.

i. ගව්‍යන්ත + සි

ගව්‍යන්ත + ඥ (සිලෝපය)

ගව්‍යං - තත්‍ය > අං (තත්‍ය හට අං ආදේශය)

ගව්‍යං

ii. ගව්‍යං + සි > ඔ - (ආදේශය)

ගව්‍යන්ත + ඔ

ගව්‍යහෙතා

යො - නතුසංහතා ¹²¹ යනුවෙන් දැක්වුණු ගුණවත්තු ආදී ශබ්දවල මෙනි.

3.5 පරිචය

1. පදසම්මුභා වාක්‍යං යන්න පැහැදිලි කරන්න.
2. පඤ්ඤානෙ නැවැත්වී පදං යන්න පැහැදිලි කරන්න.
3. පද කීවර්ගයක් වේ ද? ඒ කවරේ ද?
4. නාම පද සෑදෙන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.
5. විභක්ති කීයද? ඒ කවරේ ද?
6. ප්‍රථමා විභක්තියේ අර්ථ නාම කර උදාහරණ දක්වන්න.
7. අකාරාන්ත ශබ්දවල ප්‍රථමා ඒක වචන පද හා බහුවචන පද සෑදෙන අන්දම සුත්‍ර - වාක්ති උදාහරණ දක්වමින් පැහැදිලි කරන්න.

5.8 ධාරණය

පහත සඳහන් පාඨ වාච්චද්‍රව්‍යණය කරන්න.

ජිනවචන යුගතං හිති සබ්බජාධිකාරො, ලිඛගඤ්ච නිපට්ඨිනෙ. ධාතුප්පච්චය විහතති
වජ්ඣකමත්ථයුක්තං සඤ්ජුපං ලිඛතං නාම, ජිනවචනසුඤ්ඤං ලිඛතං ඉධ ඨජියති නිසාදයති ව. බුද්ධ
ඉති ඨිනෙ, තතො ව විහතති යො, තස්මා ලිඛතා පරා විහතති යො භොන්ති වකාරෙන කාසං එක
වචනාදි පටමාදි සඤ්ජු ව.

ද්විතියා විභක්තිය

8.1 චකිතාය වසං ගතො දාතවො

එකා කාසිරවෙය් කුලඨිකා උත්තමරූපධරා අක්කකරස්මි. පච්චිත්තගාමෙ නිරිට්ඨා භොති. කස්සා එකදිවසං මාකාපිතුන්නං දස්සනභවාය ආගන්ත්වා පච්චාගමන කාලෙ එකො දානවරකඛයො තං දිස්වා ගෙරවරූපෙන පක්ඛඤ්ඤි පරිවාර මනුස්සා ගතිකගතිකානුධානි ජඨෙධිත්වා පලායි-පු. දාතවො යානෙ නිසින්නං අහිරුපං මාතුගාමි. දිස්වා පච්චිකඤ්චි විකෙකා හුත්වා තං අත්තනො ගුහං නෙත්වා හරියං අකායි. කතො පට්ඨාය ව සප්පිකඤ්චුලමච්ඡමංසාදීනිවෙව මවුර ඵලානි ව ආහරිත්වා තං පොසෙයි. වත්ථාලංකාරෙහි ව තං අලංකරිත්වා රක්ඛණභවාය එකස්මි. කරණකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා කරණකං ශිලිත්වා කුච්ඡිනා පරිහරති.

යො එක දිවසං නභායිකුකාමකාය එකං යරං ගන්ත්වා කරණකං උගගිලිත්වා තං කතො නිහරිත්වා නභාපෙත්වා විලිමෙපත්වා අලංකරිත්වා ථොකං තච යරිරං උතුං ගණභාපෙතිති තං කරණක සමිපෙ යපෙත්වා සයං නභානතිත්වා ඔකරිත්වා තං අනායංකමානො ථොකං දුරං ගන්ත්වා නභායි.

කස්මි. සමයෙ වාසුසාසුකෙකා නාම විජ්ජාධරො යනනඤ්ඤි බග්ගො ආකායෙන ගච්ඡති. සා තං දිස්වා එහිති හත්ථමුඤ්ඤං අකායි. විජ්ජාධරො ඛිප්පං ඔකරි. අථ තං සා කරණකෙ පක්ඛිපිත්වා දානවස්ස ආගමණං ඔලොකෙත්ති කරණකකුපරි නිසිදිත්වා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා කස්ස අත්තනං දස්සන්තො කස්මි. කරණක සමිපං අයමකෙකයෙව කරණකං විවරිත්වා අනෙකාපවිසිත්වා විජ්ජාධරස්ස උපරි නිපජ්ජිත්වා අත්තනො යාවකං පාරුපි. දාතවො ආගන්ත්වා කරණකං අයොධෙත්වා මාතුගාමොයෙව මෙති සක්කයා කරණකං ශිලිත්වා අත්තනො ගුහං ගච්ඡන්තො අනකරාමග්ගෙ. තාපසො මෙ වීරං දිට්ඨො අජ්ජතාච තං වඤ්ඤායාමිති කස්ස සන්තිකං අගමායි

8.2 අත්ථාල

කාසිරවෙය්	- (කායි + රට්ඨ) කසිරවෙති;
කුලඨිකා	- (කුල + ඨිකු) කුලද්වක්;
උත්තම රූපධරා	- (උත්තම + රූප + ධර) උතුමරු ඇති
පච්චිත්තගාමෙ	- (පති + අත්ත + ගාම) පිටිසර ගමක
නිරිට්ඨා	- (නි + චිට්ඨ (-පචෙයනෙ) + ත) (බැහැරින් අවුත්) පදි-පි වුවා
දස්සනභවාය	- (දිස (-පෙක්කනෙ) + අත්ත + අත්ථ) දකිනු පිණිස

පව්වාගමකකාලෙ	- (පති + ආගමන + කාල) ආපසු එන කල
දානවරණි	- (දානව + රස) අසුර යකෙක්
ගෙරවරුපෙත	- (ගෙරව + රූප) තිහිසුණු ලෙසින්
පකඩදි	- (ප + $\sqrt{\text{බදි}}$ (-පකඩදැන) + ඊ) පැන්නේය.
පරිවාරමනුසා	- (පරිවාර + මනුසා) පිරිවර මිනිස්සු
ගහිතගහිතාඩුධාති	- (ගහිත + ගහිත + ආඩුධාති) ගත් ගත් අවි
ජඩෙට්වා	- ($\sqrt{\text{ජඩඩ}}$ (-ජඩඩන) + ට්වා) කැරදමා
පලායිංසු	- ($\sqrt{\text{පල}}$ (-ගතිය.) + උ.) පැන ගියහ
මාතුගාමි	- ගැහැණිය
පට්ඨද්වරිකේතා	- (පට් + බද්ධ + වර්ත) පිළිබඳ සිතැත්තේ
සපරි	- ගිනෙල්
තණ්ඩුල	- නාල්
පොසෙසි	- ($\sqrt{\text{පුස}}$ (-පොසමි) + ඊ) පෙරණය කළේය
වත්ථාලංකාරෙති	- (වත්ථ - අලංකාර) ඇඳුම් ආයිත්තම් වලින්
අලංකරිතවා	- සරසා
රකඩණ්ණවාය	- ($\sqrt{\text{රකඩ}}$ (-රකඩණ) + න + අත්ථ) රකිනු පිණිස
කරණ්ඩක	- කරඳුවක
තිපජ්ජාපෙත්වා	- (ති - $\sqrt{\text{පද}}$ (-ගතිය.) ණාපෙ + ට්වා) හිඳුවා
කුට්ඨිකා	- කුස කබා ගෙන
පරිහරති	- (පරි + $\sqrt{\text{හර}}$ (-හරණසම්.) + ති) රකියි.
තභායිකුකාමතාය	- (තභායිකු + කාමතා) තාන පිණිස
උග්ගිප්ථවා	- (උ + $\sqrt{\text{ගිල}}$ (-පවෙසෙ) + ට්වා) වමාරා
විලිමෙත්වා	- (වි + $\sqrt{\text{ලිම}}$ (-ලෙපන) + ට්වා) සුවඳ ගල්වා
පොතං	- මදක්
මතරිතවා	- (අව + $\sqrt{\text{තර}}$ (-තරණසම්.) බැස
අනාසංකමානො	- (න + ආ + $\sqrt{\text{සකි}}$ (-සංකාය.) + මාන) සැකනොකොට
විජ්ජාධරො	- විද්‍යාධරයෙක්
සත්තඤ්ඤා	- (සත්තඤ්ඤා - ඛයා) කඩුවක් පැළඳගත්
ගත්ථුද්දං	- (ගත්ථ - මුද්ද) හස්තමුද්‍රා
කරණ්ඩකපරි	- (කරණ්ඩක - උපරි) කරඳුව මත
අසමප්පෙතසෙට්ඨ	- (අසමප්පෙත - ඊට්ඨ) එන්නට පෙර ම
පාරුපි	- පෙරවිය.
අසොධෙත්වා	- (අසොධෙත්වා - ඊට්ඨ) පරීක්ෂා නොකරමි

6.3 අග්‍රාසය

(අ) පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට පාලි භාෂාවෙන් උත්තර සපයන්න.

1. පච්චිත්ත භාමෙ නිව්ට්ඨා කුලධිකා කිදිසා අහොයි?
2. කො මාතාපිතුණතං දසසතත්ථාය ගච්ඡති. තං අද්දකම්?
3. දානවරකම්පො උක්කමරුපධරං තං කුලධිකරං දිස්වා කිං අකායි?
4. දානවරකම්පං පක්ඛඤ්ජනං දිස්වා භික්ඛා කෙ පලායිංසු?
5. පරිවාරමනුසෙසසු අපගතෙසු දානවරකම්පො කිං අකායි?
6. කො කසසා අත්ථාය සප්පිකණ්ඩුලමච්ඡමංසාදිති ආහරි?
7. රක්ඛියො පසයන ආනිතං අක්කනො හරියං කතං පරිහරි?
8. නභාපිතුකාමො යකෙඛා නභානකිත්ථං ගන්ත්වා පඨමං කිං අකායි?
9. අක්කනො හරියාය උතුං ගණ්ඨාපෙතකියා දානව රක්ඛියො කිං අකායි?
10. උතුං ගණ්ඨාපෙතකි ඉත්ථි කං දිස්වා හත්ථමුඤ්ඤං අකායි?
11. ඉත්ථි කිං කිං කත්වා විජ්ජාධරස්ස උපරි අක්කනො යාටකං පාරුපි ?
12. සවායං දානවො කරණධිකං යොධෙය්‍ය කිං පයෙය්‍ය්‍ය?

(ආ) පහත සඳහන් විසෂ්ටි පද සෂ්ටි කොට සෂ්ටි විධි දක්වන්න.

- i. පති + ආගමනකාලෙ
- ii. ගහිත + ආවුධානි
- iii. මංස + ආදිති
- iv. වත්ත + අලංකාරෙහි
- v. උ + හිලිත්වා
- vi. එහි + ඉති
- vii. කරණධික + උපරි
- viii. අසම්පතෙක + එව
- ix. අයොධෙත්වා + එව
- x. මාතුගාමො + එව

(ඉ) දී ඇති උදාහරණයේ දැක්වෙන පරිදි පහත සඳහන් පූර්ව ක්‍රියා පදවල ව්‍යාකරණ ලක්ෂණ පැහැදිලි කරන්න.

උදාහරණය

ගත්තවා

√ගමු (-ගතිය) + තවා - ධාතුව + පූර්වක්‍රියා ප්‍රත්‍යය

ගම + උ + තවා - ධාතුවෙන් උ ලෝපය

ගත් + තවා - වර්තාත්තාදේශය

ගත්තවා

√ගමු (-ගතිය) යන ගම්නාර්ථ ධාතුවට පූර්වක්‍රියා තවා ප්‍රත්‍යය එක්කොට ස්වරලෝපය හා වර්තාත්තාදේශය යන සත්‍ය වීම් මගින් පැනුණු පූර්ව ක්‍රියා පදයකි.

i. දියවා

ii. ජවෙඩිතවා

iii. ඔකරිතවා

iv. නෙතවා

v. ආකරිතවා

vi. නිපජ්ජාපෙතවා

vii. ගිලිතවා

viii. නතාපෙතවා

ix. විලිච්චෙතවා

x. පක්ඛිපිතවා

(ඊ) පහත දැක්වෙන ගබ්ඳාවයවයන්ගේ සමස්ත රූප දක්වන්න

i. නි + √විස + ත + ආ - නිවිට්ඨා

ii. නි + √ඕද + න + අ -

iii. ස + √නත + ත -

iv. √දිස + ත + ඔ -

v. පකි + ආ + √ගමු + න -

vi. √දිස + අත + අත් + ආය -

vii. √ගත + ඉ + ත -

viii. න + ආ + √සකි + මාන + ඔ -

ix. ආ + √ගමු + අත + අ -

x. අව + √ලුක + අතත + ඊ -

(උ) සියතතනි ආඛ්‍යාත චිහක්ඛි

ආ උා ඔ ත් අ මතා

ත් තුං සෙ වතං ඉං මහසෙ

යන ප්‍රත්‍යය ධාතුවකින් පර ව යෙදී සියතතනි ආඛ්‍යාත පද කැනේ. සියතතනි ආ උා ඔ ත් අ මතා ත් තුං සෙ වතං ඉං මහසෙ ඉති ආ ආදීනං සියතතනියකුත්. ඊයේ පවත් ඇසු විරු දෙයත් හෝ ප්‍රත්‍යක්ෂ අතිත කාලය පැවසීමේ දී සියතතනි ආඛ්‍යාතය යෙදේ. (සියො පාඨක පව්වකෙබ සියතතනි සියොපාඨක පව්වකෙබ වා අපව්වකෙබ වා අතීතෙ කාලෙ සියතතනි හොකි.)

මේ ප්‍රත්‍යය මාලාව එක්ව කර්තෘකාරක ආබ්‍යාන පද සෑදෙන්නේ මෙසේ ය. පද සාධනයේ දී අකාරාගමය වේ.

කර්තෘ කාරක පරයෙම පද

පුරුෂ	ධාතුව	ප්‍රත්‍යය	එක වචන	ප්‍රත්‍යය	බහුවචන
පුළුම	පව	+ ආ	අපවා	+ උං	අපවු
මධ්‍යම		+ ඔ	අපවො	+ ඤ	අපවඤ
උත්තම		+ අ	අපව්	+ මහා	අපවමහා

කර්තෘ කාරක අක්‍ෂතොපද

පුරුෂ	ධාතුව	එක වචන		බහුවචන	
පුළුම	පව	+ඤ	අපවඤ	+ ඤ්ථ	අපවඤ්ථ
මධ්‍යම		+ සෙ	අපවසෙ	+ වහං	අපවවහං
උත්තම		+ ඉං	අපව්	+ මහසෙ	අපවාමහසෙ

- i. භීයත්තනී ආබ්‍යාන ප්‍රත්‍යය මාලාව දක්වන්න
- ii. ප්‍රත්‍යය මාලාව දැක්වෙන පූත්‍ර - වෘත්ති දක්වන්න
- iii. $\sqrt{\text{පව}}$ ධාතුව භීයත්තනී කර්තෘ කාරක පරයාපදයෙහි වර්තනන්න.
- iv. $\sqrt{\text{පව}}$ ධාතුව භීයත්තනී කර්තෘ කාරක අක්‍ෂතොපදයෙහි වර්තනන්න.

6.4 ව්‍යාකරණ

ද්‍රුතියා විභක්තිය

කරුණු ලබන්නේ පෝ කර්තෘයේ ක්‍රියාව හා සම්බන්ධ වන්නේ කර්මයයි. ඒ කර්ම අර්ථය පැවසීමට ද්‍රුතියා විභක්තිය යෙදෙයි.

වඩ්ඩිකි චක්කං කරොති

කුමාරො ගාමං ගට්ඨති

ආදියෙහි චක්කං ගාමං යනු ද්‍රුතියා විභක්තෘන්‍යා පදයි. කම්මයෝ ද්‍රුතියා යං කරොති කං කම්මං නාම කඤ්ඤා ද්‍රුතියා භොති යනු බාලාවකාර පාඨයි.

1. ඉවර්ත කමම
2. අතිවර්ත කමම
3. ඉවර්තාතිවර්ත කමම
4. අකථිත කමම

යනුවෙන් කර්මයෙහි ප්‍රඥා සකරත් බාලාවකාරය සඳහන් කරයි. කතයා ය. ඉවර්ත වතිවර්ත මිව්තා නව්ත. වා කරොති කිරියාස සම්බන්ධයෙහි තං ට වාකාරක අකථිතං ට කමම. තාම හොති යනු පායයි.

1. ඉවර්ත කමම

කර්තෘගේ අපේක්ෂාවෙන් කෙරෙන කර්මය ඉවර්ත කමම යි.

උපායකො බුද්ධං වතුති.

2. අතිවර්ත කමම

කර්තෘගේ අපේක්ෂාවෙන් කෙර ව කෙරෙන කර්මය 'අතිවර්ත කමම' නම්.

දාසො වීසං ගිලති.

3. ඉවර්තාතිවර්ත කමම

නිරායාභයෙන් සිදුවන කර්මයයි.

යො භාමං ගච්ඡන්තො රුක්ඛමූලං උපසංකමති.

4. අකථිත කමම

අභිකර්මක ධාතුචක අප්‍රධාන කර්මය අකථිත කමම නම් වේ. (අකථිත කමම දව්කමමක ධාතුයොගෙ දට්ඨබ්බං)

ගගවා ගිකඛු එතං වචනං අවොච

(දුත යාව රුධි පුච්ඡ හිකඛ සාය වචාදයො නී වත හරාදයො ට දව්කමමකා නාම) භේ සියලු කර්මාර්ථ පැවසීමට දුතියා විභක්තිය යෙදේ.

1. නිබ්බන්ධි කමම

2. විකති කමම

3. පතති කමම යැයි අනෙක් ප්‍රඥා තුනක් ද කර්මාර්ථයෙහි ඇත.

1. නිබ්බන්ධි කමම

මෙහි කර්ම පදය අමුතුවෙන් නිපැදවුණු යමක් ගැන පවසයි.

තුමහකාරො සටං කරොති

2. විකති කමම

නිබු යමක් වෙනස් වීම පැවසෙන කර්ම පදය විකතිකමමයි.

වතිකා කඨං සොපෙති

3. පතති කමිම

ප්‍රාජ්‍යය වූ ස්ථානය මින් පැවසේ,
පුරියො විහාරං ගව්‍යති

නිබ්බතති විකතිපපතති
හෙදා කමමිං සිධා යථා
කථං කරොති සධාපෙනි
කථං රූපං විපසකති

යනු බාලාවකාර පාඨයි.

කර්මාර්ථයෙන් බැහැර අරුත් පැවසීමට ද දුකියා විභක්තිය යෙදේ. ඒවා මෙසේ ය.

1. අත්‍යන්තසංයෝගාර්ථය

කාල වාචක හා මාර්ග වාචක හෙවත් ප්‍රමාණවාචක පද ද්‍රව්‍ය වාචක, ගුණවාචක (ආබ්‍යාක පුරුෂ) පද සමග හා ක්‍රියා පද සමග අත්‍යන්තයෙන් බැඳී ඇති විට එසේ බැඳුණු ප්‍රමාණ වාචක පද හෙවත් කාල හා මාර්ග වාචක පද දුකියාවෙන් සිටී.

මාසං ම-යොදනො හවිති
සරදං තදී රමණියා හොති
මාසං සජ්ඣායාති
යොජනං දිසො හොතිපබ්බතො,

2. කම්ප්‍රවට්ඨියාර්ථය.

අනු, පති, පරි, අභි ආදී උපසර්ගයොගයන්හි දී ඒවා බැඳෙන පද දුකියාවෙන් සිටී. මෙය කර්මප්‍රවට්ඨියාර්ථය නම්. මෙසේ වන්නේ ලක්ෂණාර්ථ විජයාර්ථ ඉත්තිභූතාර්ථ භාගාර්ථ සභාර්ථ හා භිතාර්ථ පැවසෙන විටය.

1. ලක්ෂණාර්ථය:

විඤ්ඤා රූකමං අනු විජේජාතතෙ
(සඳ හස අස්සෙන් බබළයි.)
රූකමං අභි විජ්ජු විජේජාතති
(විදුලිය හස මකින් දිලෙයි)

II. විජයාර්ථය

විජයාර්ථය යනු හසක් හසක් පාසා ආදී ද්‍රව්‍ය ක්‍රියාවල සම්බන්ධවීමය. භිතනාති යාති වන්චති - ක්‍රියාය තු ගුණෙන වා දබ්බෙන වා' පි බ්‍යාපිතුං ඉච්ඡා විච්ඡාති වුවවතෙ යනු බාලාවකාර පාඨයි.

රූකමං රූකමං පති විජ්ජු විජේජාතතෙ
ගෙහං ගෙහං අනු ගව්‍යති යාවතො

iii. ඉන්ද්‍රියානුකාර්ථය

හවාර්ථ ක්‍රියා පදයක විමේ ඉලක්කය අභවන පදය ඉන්ද්‍රියානුකාර්ථයෙහි වේ.

දෙවදනෙකා මාතරං අසු යාදු හොකි.

iv. භාෂාකාර්ථය

යං එත් මං අනුයියා තං දියතු.

v. සහාකාර්ථය

බාරණයි නදිං අනු අවයිකා.

vi. භිකාර්ථය

අනු සාරිපුතතං පසාදවා හිඤ්ඤා

3. ක්‍රියා විශේෂණාර්ථය

ක්‍රියාව සිදුවන ආකාරය පැවසෙන පද ක්‍රියා විශේෂණාර්ථ පදයි. ඒ පද ද්‍රව්‍යාවෙන් (ද) සිට.

සුඛං පටිබුද්ධිකි

සිසං ගවජකි

4. කාලාර්ථය

ක්‍රියාව සිදුවන කාලය පැවසෙන පද කාලාර්ථවත් පදයි.

එතං සමයං හගවා යාවත්ථියං විහරති.

යො එතදිවසං වනං පාවිසි.

5 වාර්තාර්ථය

පයමං බොධි පලලඬකං දුතියං ව අනිමිසං

කතියං ව ධකමනං යෙධං - චතුසං රතනාසරං

පසාදමං අප්පාලං ව - මුච්චිඤ්ඤා පට්ඨමං

සත්තමං රාජයතනං - වජ්‍රකං මුනිසෙවිකං

6. ප්‍රභව්‍යාකාර්ථය

යෙධං ආසිං භාමං ගමයති.

මාතා සුතතං සිප්පං උග්ගණභාසයති.

7. අනතුරාදි නිසාතාර්ථය

අනතුරා, අනෙකා, කිරො, අභිකො, පරිකො ආදී නිසාත යෝග්‍යයෙහි දුකියා විභක්තිය වේ.

1. භගවා අනතුරා ව රාජගහං අනතුරා ව කාලභද්‍රං අද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජි.
2. තෙ අනෙකා රඨං වසනති.
3. අය්‍යා කිරො රඨං ධාවනති.

8. තතියා විභක්තාර්ථය

සචෙ මං න ආලපිස්සති

(සචෙ මයා සහ න ආලපිස්සති)

මයා සහ යන තතියා ප්‍රයෝගය වෙනුවට මං යනුවෙන් දුකියාව යෙදී ඇත.

9. උප අනු අධි ආ යන උපසර්ග පූර්ව $\sqrt{\text{විස}}$ ධාතුයෝගය

ගාමං උපවසති

ගාමං අධිවසති

10. අධි. ආ. උපසර්ග පූර්ව $\sqrt{\text{සි}}$, $\sqrt{\text{ධා}}$, $\sqrt{\text{ආය}}$ ධාතු යෝගය

පඨවිං අධි යෙති

සරං අරක්ඛායමති.

පද සාධනය

පඨමා විභක්තෘන්ත පද ii

ඉකාරාන්ත පුලලිඛා

සි - අග්‍රි සිලොපො අග්‍රි ආදී ඉකාරන්ත ශබ්දවලට පසු ව සි ප්‍රත්‍ය ලොප් වේ.

අග්‍රි + සි

අග්‍රි + ඤ - සි ලෝපය

අග්‍රි

යො - ඉවණ්ණුවණ්ණා ජාතිලා 128 ඉති ඉවණ්ණුවණ්ණානං යථා සංඛං කථිල සඤ්ඤා, පුලලිඛා ඉකාරාන්ත උකාරාන්ත ශබ්දවල අනත 'ඉ' කි නමින් ද අනත උ 'ල' නමින් ද හැදින්වේ.

සපතොව යො තං ලොපො 129 සපකථිලකො යොනං ලොපො වා හොති. යොසු කත කිකාර ලොපෙසු දිසං 130 කතො නිකාරො ලොපො ව යෙසං තෙසු තෙසු සරානං දිසො හොති. යොසවකත රසෙසා සෙධා 131 යොසු අකත රසෙසා සෙධා අකතං යාති.

ස්ත්‍රීලිංග ඉකාරාන්ත ශබ්දවල 'ඉ' 'ස' නම් ද උකාරාන්ත ශබ්දවල 'උ' 'ප' නම් ද වේ) ඉහි ලිංග පුලලිංග ඉකාරාන්ත උකාරාන්ත ශබ්ද වලට පසුව ප්‍රත්‍යය යෙදුණු විට ප්‍රත්‍යය ලෝපය වේ. අනෙක ස්වරය දීර්ඝවේ නැත හොත් අනෙක 'ඉ' කාරය 'අ' වී යොප්‍රත්‍යය වේ.

අගහි + යො

අගහි + ශ්‍රෝ - ලෝපය

අගහි - ශබ්දාන්ත ඉ කාර දීර්ඝය

අගහි + යො

අගහි + යො - ශබ්දාන්ත 'ඉ' > 'අ' වීම

අගහියො

ඊකාරාන්ත පුලලිංග

සි - අයො රසය - ආදිතා රසය සම්පන්න න සිසම්මතපුංසකානි - ඉති සිව්වි අනුපුංසකානං න රසයො, සිලොපො, ඊකාරාන්ත ශබ්දවලට පර ව සි ප්‍රත්‍යය යෙදුණු විට හුස්ම නොවේ. සි ප්‍රත්‍ය ලෝපවේ.

දණ්ඩි + සි

දණ්ඩි + ශ්‍රී (සි ලෝපය)

දණ්ඩි

යො - යො ලොපෙ යො ප්‍රත්‍යය ලෝප වේ

දණ්ඩි + යො

දණ්ඩි + ශ්‍රෝ (යො ලෝපය)

දණ්ඩි

අයො රසයෙහි ධ්වනියොසට්ඨි ට ඵකච්චනයොසු කච්චා රසයො යනකි. කච්චො කතරසයාවෝච යොනං භූතා කතරසයා කච්චො යොනං නොතතං හොති, 'යො' විභක්තිය පර කල ශබ්දන්තය හුස්ම වේ. විභක්ති ප්‍රත්‍යයට 'නො' ආදේශ වේ.

දණ්ඩි + යො

දණ්ඩි + යො - ශබ්දන්තය හුස්මවීම

දණ්ඩි + නො - යො හට නො ආදේශය

දණ්ඩිනො

උකාරාන්ත පුලලිංග

සි - සි ලොපො - උකාරාන්ත පුලලිංග ශබ්දවලට පසුව සිව් සි ප්‍රත්‍යය ලෝපවේ.

හිකචු + සි

හිකචු + ශ්‍රී - (සි ලෝපය)

හිකචු

යො - ලකො වොකාරො ට ඉති ලකො යොනං වොකනං වා. අතනං අකතරසෙසානෙව වෙවොසු ලොච වෙ වොසු අකතරසෙසා ලො අතනං යාති.

උකාරාන්ත පුලලිඨිත ශබ්දාන්ත උකාරයට පසු ව ඇති යො ප්‍රත්‍යයට 'වො' ආදේශය වේ. $C > අ$ වේ. යො ප්‍රත්‍යය ලොප් වූ විට උකාරය දීර්ඝ වේ.

හිතවු + යො

හිතවු + වො - වො ආදේශය

හිතඛ + වො - ශබ්දාන්ත $C > අ$ වීම

හිතඛවො

හිතවු - යො

හිතවු - යො - යො ලොපය

හිතවු - ශබ්දාන්ත C දීර්ඝවීම.

6.5 පරිචය

1. දුතියා විභක්තියේ අර්ථ නම් කර උදාහරණ දක්වන්න.
2. ඉකාරාන්ත ශබ්දවල ප්‍රථමා ඒකවචන හා බහුවචන පද සෑදෙන අන්දම සුත්‍රවිකිති දක්වමින් පැහැදිලි කරන්න.
3. උකාරාන්ත ශබ්දවල ප්‍රථමා ඒකවචන හා බහුවචන පද සෑදෙන අන්දම සුත්‍ර විකිති දක්වමින් පැහැදිලි කරන්න.
4. අංකිත පදවල විභක්ති අර්ථ නම් කරන්න
 1. උපමා මං පටිභාති.
 2. බ්‍රුදො සත්තාහං එක පලලංකිත නිසිදි.
 3. විනා ධම්මං සුඛං තප්ථි.
 4. මිහෙතා සුඛං ජීවති.
 5. කාපසො ගාමං උපවසති.
 6. රුකං රුකං අනු විජ්ජානතෙ විජු.
 7. බ්‍රුදො පඨමං පඤ්චවග්ගියානං ධම්මං දෙසෙයි.
 8. එකං සමයං හතවා සාවතථියං විහරති.
 9. ආචාරියො සිසාං සිප්පං උග්ගණ්ණාපෙති.
 10. අවිරං වනයං කායො පඨවිං අධිසෙසාති.

6.8. ධාරණය

පියො අංයො නාහි සනං සමාහිසනං සමිංසුති 81 විගතකියො, පියො ඉති පඨමා, අං යො ඉති දුතියා. නාහි ඉති තතියා, සනං ඉති චතුත්ථි. සමාහි ඉති පඤ්චමි. සනං ඉති ඡට්ඨි, සමිංසු ඉති සත්තමි.

තාසමනියමසංගෙ වතතිව්ඡාවසා 82 ලිඛග්ගෙථ පඨමා 83 යො කමමකතොදිව්ඡන්තකරමසංගො සසාරුපට්ඨො සුද්ධො සො ලිඛග්ගෙථා නාමි. තසාහිධානමග්ග පඨමා විගතකි හොති. තසාපනියමෙ, එක මහි වතතනෙඛ එකවචනං පි, චුච්චතෙතෙනෙති වචනං. එකසාත්තස වචනං එකවචනං. එවං බහුවචනං.

මේ බාලාවතාර පාඨය වාචේද්දග්ගණය කරන්න.

නතියා විභක්තිය

7.1 ඉට්ඨාමිතං මහාරාජ බුද්ධසෙට්ඨමනුත්තරං.

නඤ්ඤායෙ උපාගමම ජත්තං කාරෙයි. තාවදෙ
ජත්තසකසහසාභි ඵකතො සනතිපාතයි.
භොජධිසාමී සම්බුද්ධං චජජං මෙ මානු ජිවිතං.

වාසියො සත්ථතො වාසි සුචියො නබ්බෙදකො
භෙට්ඨා ජත්තෙ උග්ගාපෙයි. කාරෙත්වා තදනුච්ඡවෙ

විදුසනෙ කාලවණෙට මොරහත්ථ ච වාමරෙ
පරිසාචනෙ තෙලධරෙ කාරයි. තදනුච්ඡවෙ

සුචිසරෙ අංසබ්බෙට අපොඨි කායබ්බිතෙ
ආධාරකෙඛි සුක්කෙ කාරයි. තදනුච්ඡවෙ

පරිභොග භාජනෙවෙට අපොඨි ලොහථාලකෙ
භෙසජ්ජ පුරයිත්වාන භෙට්ඨා ජත්තෙ ධජෙසතං.

චච. උසිර. ලච්ඡි මධු. පිප්පලි මරිවානි ච
හරිකකි. සිංහිවෙර. සබ්බං පුරෙයි. භාජනෙ

මසධඤ්ජනනාලී ච සලාකා ධම්මකුත්තරා
කුඤ්චිකා පඤ්චවණෙසකි පිබ්බිතෙ කුඤ්චිකාසරෙ

ආයාගෙ ධුමනෙකෙක ව අපොපි දීප ධාරකෙ
 කුමිබෙක ව කරණෙකව කාරයි. තදනුවත්වෙ

සණ්ඨාසෙ පිප්ඵලෙ වෙව අපොපි මල භාරකෙ
 හෙසස් තපකෙ වෙව කාරයි. තදනුවත්වෙ

ධුප. සිත්ථ. පිලොකිකුච චුම්බකුච්ඡන සුත්තක.
 දාතබ්බ. නාම ය. අත්ථි ය. ව කප්පකි සන්ධුතො.

සබ්බමෙක. සමානෙත්වා ආනන්ද. උපසංකම්.
 උපසංකම්ම රාජාන. ජනෙතාර. මහෙසිනො
 සිරසා අභිවාදෙත්වා ඉදං වචනමබ්බුථි.

ඉච්ඡාමිත. මහාරාජ බුද්ධසෙට්ඨමනුකර.
 ගොජයිසසාම් සම්බුද්ධං වජ්ඣං මෙ මාහු ජීවිතං.

7.2 අක්වැල

තලකාරෙ - (හළ - කාර) කුලපොත්තන්, උණ, බව ලීවලින් හාණඩ සාදන්නන්

උපාගම්ම - (උප + ආ + $\sqrt{\text{ගමි}}$ (-ගමියං) + ය) වෙත එළඹ, සම්පයව ගොස්

කාරෙසිං - ($\sqrt{\text{කර}}$ + ණ + ඉං) කරවීමි.

තාවදෙ - එකෙනෙහි

සතසතසසාති - (සත + සතස) ලක්ෂයක්

සතතිපාතයං - (සං + නි + $\sqrt{\text{පත}}$ (- සමාතෙ(+ ඉං) රැස් කරවීමි.

වාසියෝ - දැලි පිහිය/ කරකැත්ත

සැල්කේ - සැත් - කුඩා පිහි

සුවියෝ - ඉදිකවු

තබ්පේදකේ - (තබ + පේදක) නියසැත් - නියපොතු කරන පිහි

ලග්ගාපෙයිය - ($\sqrt{\text{ලග}}$ (-සංග) + ණපෙ + ඉං) එල්වාලිමි.

තදනුවප්වෙ - (තං + අනුවප්ව) ඊට පුළු

ආ සුවියරේ - ඉදිකවු දමන (ගලා) කොපු

අංසබපෙඩ - අංගකඩ

ආ අපොපි - (අපො + අපි -) තව ද

කායබ්පකේ - ඉන බදින පටි

ආ ආධාරකේ - දරණු

කාරයිය - ($\sqrt{\text{කර}}$ (- කරණ) + ණ + ඉං) කරවිමි.

පරිගොග්ගාප්කේ - (පරිගොග - කාරන) පාවිච්චිකරන බදුන්

ලොහපාලකේ - ලෝහකාලි

අපෙසතං - (අපෙයිය + අතං) මම කැබිමි.

වටං - වදකත

ලසිරං - සැවැත්දරා මුල්

ලව්විමුටු - වැල් මි

පිප්පිලි - කිප්පිලි

මර්වාති - (මර්ව + ඉති) ගම්මිරිස් යන

ආ හරිතයිය - අරලු

සිංහිවෙරං - ඉහුරු

මසධ්වජ්ජනකාලි - (මසධ්ව + අඤ්ජන + නාලි) බෙහෙස් අඳුන් කොපු

සලාකා - අඳුන්ගාන කුරු

ධම්මකුහුරා - පුකුරු

කුසලීකා - යතුරු
 කුසලීකාසරෙ - යතුරු කොපු
 පකුට්ටණෙණි - පස් පැණියෙන්
 සිබ්බිතෙ (- $\sqrt{\text{සිවු}}$ (-සනකානෙ) + ත) මැසූ
 ආයොගෙ - උරපටි
 ධුමතෙහත - දුම් (පයිප්ප) කෝටි
 දිපධාරකෙ - ප්‍රදීපධාරක
 තුඛිකෙ - සිඹ
 කරණධකෙ - කරඬු
 සණ්ඩාසෙ - අඬු
 පිප්පලෙ - කතුරු
 මලහාරකෙ - කන්කුදි
 හෙසස්ථරීකෙ - බෙහෙත්හෙස්සු
 ධුපං - දුම්කුඩු
 සිප්පිං - ඉටි
 පිලොතිං - පිරුවට
 මුඛපුසඳවත - මුවපිස්ත
 සුතතකං - නුල්
 දාහබ්බං ($\sqrt{\text{දා}}$ (-දානෙ + තබ්බ) දියුණු
 සබ්බමෙතං - (සබ්බං + එතං) මේ සියල්ල
 සමානෙත්වා - (සං + ආ + $\sqrt{\text{නී}}$ + ත්වා) රැස්කොට
 ජනෙතාරං - පියා
 වට්ඨමවුච්චිං - (වට්ඨං + අවුච්චිං) වට්ඨ කිරීම
 ඉට්ඨාමහං - (ඉට්ඨාමි + අහං) මම කැමැත්තෙමි.

7.3 අත්‍යාසය

(අ) පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට පාලි භාෂාවෙන් පිළිතුරු සපයන්න.

1. අනුකතරං සමමා සමුද්ධං හොජාපෙතුං ඉට්ඨෙනා අයං පුරියො තං උපසංකම්භා කතමාති ජක්කාති කාරෙයි?
2. යො හෙට්ඨා ඡග්ගෙ කිං කිං ලග්ගාපෙයි?
3. යො කතමාති හෙසජ්ජාති භාජනෙ පුරෙයි?
4. භික්ඛුසංඝො තදා කායදරථං චිනොදනභ්වාය පවතං විට්ඨපිතුං කිං කිං නාම උපකරණාති පරිහරී?
5. සචෙ තං පුච්ඡො පුච්ඡරෙ පක්ඛිපෙයා කුඤ්චිකා කුභිං පක්ඛිපයි?
6. සචෙ භික්ඛුනං අක්ඛිරොගො උප්පජ්ජයා ඉමෙසු පරික්ඛාරෙසු කිං පරිහොගං ගච්ඡයා ?
7. ඉධ සන්තිපාතිකාති, පරික්ඛාරාති විචිතිභ්වා අකාරාදිපට්ඨාට්ඨා දෙය්‍යාහි.
8. ඉමස්ස සමමාසමුද්ධස්ස පිතා කො නාමොයි?
9. අයං දායකො ආනන්දං නාම රාජානං උපසංකමනා කිං අවදි?
10. සවායං දායකො සමුද්ධං හොජයිතුං නලහෙයා කිං කරෙයා?

(ආ) උදාහරණයේ දක්වා ඇති පරිදි පහත සඳහන් පදවල ව්‍යාකරණ විස්තර දක්වන්න.

උදාහරණය:

උපාගමිම

උප + ආ + √ගමි (- ගතියං) + ය

උප් + ඤ් + ආ + ගමි - ඤ් + ය

උපාගමිය

උපාගමම

උප + ආ + උපසර්ග පූර්ව ගම්නාර්ථ ගමි ධාතුවට පූර්වක්‍රියා ය ප්‍රත්‍යය යෙදී සෑදුණු පූර්වක්‍රියා පදයයි. පද සාධනයේ දී උප උප සර්ගයේ අන්ත 'අ' කාරයක් ගමි ධාතුවේ අන්ත උ ස්වරයක් ලොප්වී ප්‍රත්‍යය යකාරයට මකාරාදේශය වී ඇත.

i. කාරෙයි, ii. සන්තිපාතයි. iii. ලග්ගාපෙයි.

iv. කාරෙභ්වා v. පුරයිභ්වාන vi. සමානෙභ්වා

vii. උපසංකම්ම viii. අභිවාදෙත්වා ix. භොජයිසං.

x. උපසංකම්ම.

(අ) භාජන පංති සංඝලයට නගන්න.

(ඊ) පහත සඳහන් වැඩි පාලියට නගන්න

1. මම කුරුමානන් වෙත ගොස් කුඩා තනවා පළමු කොට කුඩා ලක්ෂයක් එක් රැස්කරවිමි.
2. නියමානු කපන පිහි ද ඉදිකවු ද තනවා කුඩා යට එල්වාලිමි.
3. හික්කුන්වහන්සේ වටාපසින් පවත් සලද්දී දායකයෝ උන්වහන්සේලාට සෙමර සලකි.
4. වදකන, සැවැන්දරා, වැල්මි, කිප්පිලි, ගම්පිට්ඨ, අරඳු, ඉඟුරු, ආදී බෙහෙස් ද්‍රව්‍ය භාජනවල පුරවා හික්කුන් වහන්සේලාට පිළිගැන්විමි.
5. මම බෙහෙස් අඳුන් ගුලාවක් ද අඳුන්කුරක් ද බුදුරදුන්ට පිදිමි.
6. එක් කලෙක හික්කුන් වහන්සේලා දුමි උරණ පයිස්ස ද භාවිතා කළහ.
7. වෙද්‍යවරයා බෙහෙස් හෙස්සුවෙන් බෙහෙසක් ගෙන ඉඟුරු ඉස්මෙන් අනා ලෙඩාව පෙවිය.
8. වනවැසි හික්කුන් වහන්සේලා ඉවි දල්වා අඳුර දුරු කළහ.
9. මම දියුණු යමක් වීද යමක් බුදුරදුන්ට කැපවේ ද ඒ සියල්ල එක් රැස් කළෙමි.
10. මම අනුක්කර සම්බුදු රදුන් වළඳවන්නෙමි.

(උ) පහත සඳහන් පද සන්ධි කොට සන්ධි වීඩි දක්වන්න

i. ව + අපි	ii. අපො + අපි	iii. ව + එව
iv. ඔසධ - අඤ්ජන	v. සබ්බං + එකං	vi. වචනං + අබ්බවි.
vii. ඉට්ඨාමි + අහං	viii. බුද්ධසෙට්ඨං + අනුක්කරං	
ix. මා + අහං	x. පිලොකිකං + ව	

(ඌ) අස්සනි ආර්ථික විකස්සි

ඊ උං ඔ නා ඉං මහා

ආ ඌං යෙ වං අ මෙහ

ආදී ප්‍රත්‍යය ධාතුවකින් පර ව යෙදී අස්සනි ආර්ථික පද කැනේ.

අස්තනි ඊ උං ඔ තථ ඉං ඔතා - ආ උං සෙ වහං අ මෙත - ඉති ඊ ආදිතං අස්තනි සන්දායනු බාලාවතාර පාඨයි. සම්පෙජ්ජනනි අස්තනෙති සමපෙ අතිතෙ කාලෙ අස්තනි හොති. යනුවෙන් අද පවත් වූ අතීතය අස්තනි ආබ්‍යානයෙන් පැවසෙතැයි බාලාවතාරයේ සඳහන් වේ.

කර්තෘ කාරක පරස්මෙ පද					
පුරුෂ	ධාතුව	එකවචන		බහුවචන	
පුරුෂ	පව	+ ඊ	අපචී, පචී අපචී, පචී	+ උං	අපච්චි, පච්චි අපචී-ච්චි, පචී-ච්චි
මධ්‍යම		+ ඔ	අපචො පචො	+ තථ	අපචීතථ පචීතථ
උත්තම		+ ඉං	අපචී- පචී-	+ ඔතා	අපචීඔතා පචීඔතා

කර්තෘ කාරක අත්තතො පද					
පුරුෂ	ධාතුව	එකවචන		බහුවචන	
පුරුෂ	පව	+ ආ	අපචා	+ උං	අපච්චි
මධ්‍යම		+ සෙ	අපචීසෙ	+ වහං	අපචීවහං
උත්තම		+ අ	අපචි	+ මෙත	අපචීමෙත

- අස්තනි ආබ්‍යාන ප්‍රත්‍යය මාලාව දක්වන්න.
- $\sqrt{\text{භූ}}$ ධාතුව සියලු අස්තනි විභක්තිවල වර්තමාන.
- අස්තනි ප්‍රත්‍යය මාලාව දැක්වෙන සුත්‍ර - වෘත්ති ලියන්න.

7.4 ව්‍යාකරණ

තනියා විභක්තිය

අනුක්‍රම කර්තෘ අර්ථයෙහි හා කරණාර්ථයෙහි තනියා විභක්තිය යෙදේ. කතකර් ව - යො කරොති ය කතතා නාම තත්ව තනියා හොති. කරණෙ තනියා - යෙන වා කපිරතෙ තං කරතං නාම තත්ව තනියා හොති. යනු බාලාවකාර පාඨයි.

උදාහරණ:

සුදෙන ථාපියං කට්ඨෙහි ඔදනො පව්වතෙ. සො දාහෙනත වීහි. උණාති.

කුමාරො තෙතෙතත වතූං ඉකබතෙ.

මේ උදාහරණවල සුදෙන යනු අනුක්‍රම කතෘ අර්ථයෙහි ද දාහෙනත, නෙතෙනත යනු කරණාර්ථයෙහි ද තනියායි. කර්තෘ අනුක්‍රම වන්නේ කර්මකාරක ආබ්‍යාත යෝගයේ දී බැවින් අනුක්‍රම කර්තෘ අර්ථයෙහි තනියා විභක්තාත්මක පද යෝගවන්නේ කර්මකාරක වාක්‍යවල ය.

අනුක්‍රම කර්තෘ අර්ථයෙන් හා කරණ අර්ථයෙන් බැහැර මතු සඳහන් විශේෂාර්ථවලද තනියා විභක්තිය යෙදේ.

1. සහාර්ථාදී නිපාත යෝගය

සහ, සඳ්ථි, සමං, ආදී සහාර්ථ නිපාත යෝගයේ ද විනා ආදී විනාර්ථ නිපාත යෝගයේ ද අලං අර්ථ අලං, කිං ආදී නිපාත යෝගයේ ද තනියාව යෙදේ.

i. සහ - ආචාරියො සිසෙසත සහ ගවජති

ii. සඳ්ථි - තෙහි සඳ්ථිං ගව්වථ

iii. සමං - තත්වී තෙත සමං ලොතෙ

iv. විනා - සබ්බෙහි මනාපෙහි විනා හවති

v. අලං - අලං තෙ ඉධ වාසෙත

vi. කිං - කිං තෙ ජට්ඨාහි දුමෙධ

2. සහාර්ථය

නිපාත යෝගයක් නැත ද සහාර්ථයෙහි තනියාව වේ.

1. සො කුමාරෙත ගවජති.

3. හෙත්වර්ථය

ත්‍රියා නිශ්පක්තියට හෙතුව හෙත්වර්ථයයි.

1. අනෙකුත් වසනි.

2. කෙන හෙතුකා අපගව්‍යනි.

4. කාලාර්ථය

කාලෙත ධම්ම සවිණං එතං මංගල මුක්තමං.

5. ක්‍රියාපට්ඨානාර්ථය

ක්‍රියාව නිමවීමට ගතවූ කාලය පැවසීම ක්‍රියාපට්ඨානාර්ථය නම්.

එකාගෙනෙව ඛාරාණයි. පායායි.

ජහි මාසෙහි නිව්‍යාපෙයි.

6. අංග විකාරාර්ථය

ගරීරාවයවයන්ගේ විකෘතිය යි.

අකුණො කාණො

පාදෙත කසෙණු

7. උපලක්ෂණාර්ථය

කඳුම මකඛිතෙහි පාදෙහි ආගව්‍යනි

ගිනෙනත සියෙන එති.

8. කර්මාර්ථය

තිලෙහි වපති

9 අපාදාකාර්ථය

සුමුක්කා මයං තෙන මහා සමණෙන

10. පුබ්බාදියෝගය

මාසෙන පුබ්බො

යෙතුයෙත උපයංකම්

11. ක්‍රියා විශේෂණාර්ථය

සුමෙන ජිවති .

තිවේජන අධි ගව්‍යනි

පදසාධකය

පළමු විකල්පයෙන් පද III.

සත්‍ය. එතු ආදී විශේෂ උපායාත්මක ගබ්ද

සි - සත්‍යවිකල්පයේ සිසි. සිලෝපො ව

ඉති සත්‍යාදානකයා ආ සිලෝපොව. සත්‍ය

සත්‍ය ආදී ගබ්දවලින් පර සි ප්‍රකාශ ඇති

විට 'අ' ආදේශයක් 'සි' ප්‍රකාශයක් වේ

සත්‍ය + සි

සත්‍ය + උ + ස

සත්‍ය + ආ + සි - සිලෝපය ගබ්දාත්මක උ > ආ වීම

සත්‍ය

යො - අනෙකුත්ගොනු - සිතො අනෙකුත්

සත්‍යාදානකයා ආරො හොසි. තනො යොනමොතු තනො ආරතො යොන.

ම හොසි

සත්‍ය ආදී ගබ්දවල ප්‍රථමා ඒක වචන හැර සෙසු ප්‍රකාශ පරිකල ආර ආදේශ වේ 'යො' ප්‍රකාශව ම ආදේශය වේ.

සත්‍ය + යො

සත්‍ය + උ + යො

සත්‍ය + ආර + යො - ආර ආදේශය

සත්‍ය + ම

ම ආදේශය

සත්‍යාරො

(ආ) ආකාරාත්මක ඉති ලිඛිතයාම

සි - සිලෝපො , 'සි' ප්‍රකාශ ලොප් වේ.

කසුණ + සි

කසුණ - සි ලොපය

යො - ආකාර ඉති ඉති. ආකාරය ස සසුණ. යො ලොපෙ කසුණ පකෙඛ කසුණයො සලිලිඛිත ආකාරාත්මක නාමවල අනෙක ආ කාරය ස නමින් හැඳින්වේ. ඇතුළුව ප්‍රකාශ ලොප් වේ. ඇතුළු විට නොවේ.

කසුණ + යො

කසුණ - යොලොපය

කසුණයො - ලොප් නොවීම

71

7.6 ධාරණය

(අ) අනොනෙව්ව යො - අකාරනකා පරයා පියා ම හොකි, සරලොපො මාදෙයත්තවයාදිමහි සරලොපෙතු පකති.

අං ආදියු පරෙසු සරයා ලොපො හොකි නයම්. කතෙතු ක්විවාදිනා අසවණේන පතෙත පකති හොකි.

නයෙපරං යුතෙත එව මුපරි සරලොපාදි බුදෙධා, බ්‍රහ්මහි චක්කබ්බෙ බ්‍රහ්මචිතං යො

අතො වානෙව්ව සබ්බයොකිකමාථ අකාරනකා පරෙයං පට්මදුකිය යොනිතං යථායංඛං ආ එ වා හොනති. බුදධා

වාති කිං, අගගයො.

(ආ) අථ චිත්තති හෙදො වුච්චතෙ. වානෙව්ව.

යං කරොති තං කමමං කතතා යං ඉච්ඡිකමනිච්ඡික මිච්ඡිකානිච්ඡිකං වා කරොති සුයාය සම්මන්ධයති තං ච වාකාරෙතාකථිතං ච කමමං නාම හොති

කමමතො දුරියා - කතම ඉච්ඡිතං තාච - බුදධං වතෙද, උණ්ණපතතං භුක්ඛති, එතථ පතතනති තගගතං භොජනමහෙදොපචාරා - යථා, ගාමො ආගච්ඡති, අතිච්ඡිතං - කණ්ඩකං මදදති, වියං ගිලති. ඉච්ඡිතා තිච්ඡිතං යථා - ගාමං ගච්ඡතො රුක්ඛබ්බුලමුපසපති, අත්‍ර ගාමගමන මිච්ඡිකං රුක්ඛබ්බුල මුපසපතනං පායංගිකමිත්තානිච්ඡිකං නාම,

යන බාලාවතාර පාඨ වාචෝද්ගුහණය කරන්න.

චතුර්ථ විගක්තිය

8.1 විඤ්චාමානවිකාය වොදනා

සා තෙමාසචතුමාසච්චයෙන පිළොකිකාහි උදරං වෙඨෙතවා ගබ්හිතිවණ්ණං දය්‍යාතවා උපරි රක්තපථං පාරුපිතවා සමණං ගොතමං පච්චි ගබ්හො ලඤ්ඤාති අනුබාලෙ ගාතාපෙතවා අට්ඨනථ මාසච්චයෙන උදරෙ දාරුමණ්ඩලං බන්ධිතවා උපරි රක්තපථං පාරුපිතවා හන්ථ පාදපිට්ඨියො ගොහනුකෙන කොට්ඨාපෙතවා උය්‍යාදෙ දය්‍යාතවා කිලුතතිඤ්ඤියො හුන්වා සායණසමයෙ තථාගතෙ අලංකත ධම්මාසනෙ නිසීදිතවා ධම්මං දෙසෙතෙක ධම්මසතං ගන්තවා තථාගතස්ස පුරතො ධතො මහාසමණ මහාජනයා ත්වං ධම්මං දෙසෙසි. මවුරො තෙ සඤ්ඤා පුථස්සිතං දනනාචරණං අතං සත තං පච්චි ගබ්හං ලභිතවා පරිපුණ්ණ ගබ්හාජාතා. තෙව මෙ සුභිසරං ජාතාසි. ත සස්සි තෙලාදිති. සයං අතරොතෙතො උපට්ඨායකමපි අඤ්ඤාතරං කොසලරාජාතං වා අනාථපිණ්ඩිකං වා වීසාඛං වා මහා උපාසිකං ඉථිසාමානවිකාය සත්තබ්බසුත්තතං සරොධිති ත වදසි. අභිරමිතුංයෙව ජාතසි. ගබ්හපරිහාරං තජාතාසිති.

ගුථ පිණ්ඩං ගහෙතවා වජ්ජමණ්ඩලං දුයෙතුං වායමනති විය පරිසමජ්ජති තථාගතං අකෙකාසි. ගතාගතො ධම්මකථං ධජෙතවා ඤ්ඤාතරං අභිතදනෙතා ගතිති තයා කට්ඨකස්ස තථතාවං වා අතථතාවං වා අතඤ්ඤෙව තථඤ්ඤෙව ජාතාමාති ආහ.

ආම සමණ තයා ච මයා ච ඤ්ඤාතාවෙනෙතං ජාතකති.

තස්මිං බණ්ණ සකකස්ස ආයතං උණ්ණාකාරං දය්‍යාසි. යො චතුහි දෙවපුතෙකහි සද්ධිං ආගමි. දෙව පුතකා මුසිකපොතකා හුන්වා දරුමණ්ඩලකස්ස බන්ධරජ්ජුකෙ එකසාහාරෙනෙව පීඤ්ඤ. පාරුතපථං වාතො උකතිපි. දරුමණ්ඩලකං පතමාතං තය්‍යා පාද පිට්ඨියා පති. උගො අග්ගපාදා උච්ඡිස්සු.

8.2 අත්චෑල

විඤ්චාමානවිකාය - (විඤ්චා - මානවිකා) සියඬලා (විකුණු) කෙල්ලගේ

වොදනා - වෙරදනාව

තෙමාසචතුමාසච්චයෙන - (තෙ - මාස - චතුමාස - අවචය + එත) කෙමස් සිවුමස් හිය කල පිළොකිකාහි - පුළුන්වලින්

වෙඨෙතවා - ($\sqrt{\text{වෙඨ}}$ (-වෙඨතෙ) + තවා) වෙළා

ගබ්බිණිවණ්ණං	- (ගබ්බිණි + වණ්ණං) ගැබ්බිණි අපුරක්
දසෙසප්පා	- ($\sqrt{\text{දීස}}$ (-පෙසකපෙන) + පෙස + පා) පෙසපා
පාරුපිප්පා	- ප + $\sqrt{\text{රුප}}$ (- රොපන) + පා) පෙරවා
පච්ච	- (පච්ච + $\sqrt{\text{ච්}}$ (+ ගතියං) + ක්) නිපා
ගබ්බා	- දරු ගැබ්බ
ලද්ධොති	- ($\sqrt{\text{ලභ}}$ + ක - ලභා > ලභො + ඉති) ලදිම් යැයි
ගාතාපෙප්පා	- ($\sqrt{\text{ගත}}$ + ණාපෙ + පා) අදහස් ක් ඇතිකරවා
දාරුමිණ්ඩලං	- (දාරු + මිණ්ඩල) ටි ගෝලයක්
බණ්ඩපා	- ($\sqrt{\text{බන්ධ}}$ (-බන්ධන) + පා +) බැඳ
ගොතනුසෙත	- ($\sqrt{\text{ගො}}$ + හනුක) ගෙරි හත්තකින්
කොට්ඨාපෙප්පා	- ($\sqrt{\text{කුට්}}$ (-ආකොටන) + ණාපෙ + පා) කලවා
උසසද	- ඉදිමුම්
කීලනතිත්ථියො	- (-කීලන + ඉත්ථිය) සෝමාරි
අලංකත	- (අලං - කත) සරසන ලද
සුච්ඡිතං	- මැනවින් පියවිණි
දකථාවරණං	- කොල්
සුභිකරං	- වදනගෙයක් (කිහිරිගෙයක්)
ගුරුපිණ්ඩං	- වසුරුපිඩක්
තථතාවං	- සත්තබ්බ

8.3 අභ්‍යාසය

(අ) පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට පාලිභාෂාවෙන් උත්තර සපයන්න.

1. විඤ්චා මානවිකා ගබ්භිභී භාවං දය්‍යාතුං කිත්තකෙන කාලෙන පිළොකිකාහි උදරං වෙදෙයි?
2. අප්ප ඤා කිත්තකෙන කාලෙන දරුමණ්ඩලං බන්ධි?
3. ගබ්භිනියා විය උද්‍යාදෙ දය්‍යාතුං මානවිකා කිං අකායි?
4. ඤා මානවිකා කතරස්මිං සමයෙ ධම්මසතං පාවිසි?
5. කා ගුප්පිණං ගහෙත්වා චතුමණ්ඩලං දූපෙතුං වායමනකියා සද්දිසා අහොයි?
6. මුසික පොතකෙසු දාරුමණ්ඩලකයා බන්ධරජුකෙ ජිනෙනසු කිං අහොයි?
7. විඤ්චාමානවිකාය වොදනා අතථාහි මනුස්සා කථං ජානිංසු?
8. විඤ්චාය අකෙකායනකියා හගවා කතරං නාම පිහනාදං නදි?

(ආ) ජේදයෙහි එක පහත සඳහන් පදවල විගත්ති හා අර්ථ තම් කරන්න.

- i. තෙමාසචතුමාසච්චියෙන
- ii. ගොහනුකෙන
- iii. චතුහි දෙවනුකෙකහි (සද්ධිං)
- iv. පිළොකිකාහි
- v. අනුබාලෙ

(ඈ) පහත සඳහන් විසර්ගිත පද සන්ධි කොට සන්ධිවිධි තම් කරන්න.

- i. චතු මාස + අභියෙන
- ii. ලද්ධා + ඉති
- iii. කිලනත + ඉන්ද්‍රියො
- iv. ධම්ම + ආසනෙ
- v. අභිරම්තුං + එව
- vi. ඤාතභාවෙන + එතං
- vii. ත්වං + ච
- viii. ජාතං + ඉති
- ix. ජහස්සි + එව
- x. තෙල ආදිනි

(ඊ) ගවිසානති ආබ්‍යාතය

සාති සානති සාසි සාප සාමි සාම

සාතෙ සානතෙ සාසෙ සාමෙහ සාං සාමෙහ

අනාගත කාලය පැවසීමට හවිසෑන්ති ආබ්‍යාන්‍ය යෙදේ. අනාගතෙ නවීයසනි - අනාගතෙ කාලෙ ගම්‍යමානෙ හවිසෑන්ති විභක්ති තොති යන සූත්‍රවක්ති චිත්‍රි බාලාවකාරය එය සදහන් කරයි.

තර්තෘ කාරක පරීක්ෂණ පද					
පුරුෂ	ධාතුව	එකවරින්		බහුවරින්	
ප්‍රථම	$\sqrt{\quad}$ පව	සසති	පවිසාති	සසතති	පවිසසතති
මධ්‍යම		සසයි	පවිසසයි	සසාථ	පවිසසාථ
උත්තම		සසාඪී	පවිසසාඪී	සසාම	පවිසසාම

කර්තෘ කාරක අත්තනෝ පද					
පුරුෂ	ධාතුව	එක වචන		බහුවචන	
ප්‍රථම	√ පථ	සාතෙ	පථියාතෙ	සාතන්ත	පථියාතන්ත
මධ්‍යම		සාසෙ	පථියාසෙ	සාසන්ත	පථියාසන්ත
උත්තම		සාය	පථියාය	සායන්ත	පථියායන්ත

- i. 'හවිසානති' ආබ්‍යාස ප්‍රකාශ මාලාව දක්වන්න.
- ii. $\sqrt{x}$ (කිණියන) $\sqrt{y}$ (විචිතියන) $\sqrt{z}$ (පිතියන) $\sqrt{a}$ (ජාතියන) $\sqrt{b}$ (බුතියන) යන බාහු හවිසානති න්‍යායාකාරක පරයා පදයෙහි වර්තගන්න.
- iii. කි විචිතයෙ වී වයෙ, ඊ ජයෙ සුවබොධනෙ
ථවිහිනුවෙ කමපනෙ ඩු, අමො පු පවනෙ සියා
යන කියාදිගණික බාහු දැක්වෙන ගාලාව වාචෝද්‍යගණය කරන්න.

(උ) උදාහරණයක් දක්වා ඇති පරිදි පහත සඳහන් පදවල ව්‍යාකරණ විභාග දක්වන්න.
උදාහරණ : උව්ච්ඡේද

$C + \sqrt{D} \text{ (-පරිදහන)} + E + F > 0$ වූයේ

උ + ඌ ඌ + ශ + ද + අ + ය + ඉංසු - පරිද්දට ගත විය යුතුය.

උ ච් ඡ් + ඉඳ් + ඡ් + ය් + ඉඤ් + වෛශ්ව භෞතාභෞතානං තඛඛභෞත තඛ්ඤ්ඤා
උච්ඡ් ද්ඤ්ඤා

උච්ඡිෂ්ඨංසු - දසකාර සංග්‍රහයෙහි ප්‍රථම

උ උපයර්ග පූර්ව ඡේදනාර්ථ $\sqrt{\text{ඡේද}}$ බාහුවට අර්ථකථි බහුවචන උං ප්‍රත්‍යයක් උභයාන්තරයෙහි කර්මකාරක ය ප්‍රත්‍යයක් යෙදී සබ්බකො උං ඉංසු යන සුත්‍රයෙන් සබ්බකානුක අර්ථකථි උං ප්‍රත්‍යයට ඉංසු ආදේශයක් වී සැදුණු අතීත කාල ප්‍රථම පුරුෂ කර්මකාරක බහුවචන පරසසපද ආබ්‍යාකයයි. සන්ධි කාර්යයේ දී ඡේද බාහුවේ ජකාර ද්විත්වයක් ජ හට ව ආදේශයක් දය හට ජ්‍ය ආදේශයක් වී ඇත.

i. වෙයෙත්වා	ii. ශාඛාපෙත්වා	iii. දෙයෙයි	iv. ජානායි
v. වදයි	vi. ආගමි	vii. ඡිඤ්ඤා	viii. උක්ඛිති
ix. කරොති			
x. නිසිදිංසු			

(උා) පහත සඳහන් වාක්‍ය පාලියට තඟන්ත

1. ඒ සියඹලා විකුණන කෙල්ල කෙමයක් ගිය පසු කඩමාලුවලින් බඩ වෙළඳවාය.
2. මම ශ්‍රමණ ගෞතමයන් නිසා ගැබක් ලදිමයි මෝඩයන්ට ඒත්තු ගැන්වුවාය.
3. ඒ පව්කාර ගැහැණිය අවමයක් ගිය පසු ලියෙන් කැනු ගෝලයක් බඩෙහි බැඳගෙන උඩින් රතුරෙද්දක් පොරවා ගත්තිය.
4. අක්පාවල ඉදිවුම පෙන්වීමට ඒ සියඹලා කෙල්ල ගෙරි හක්කකින් පාදමකුපිට කැලුවා ය.
5. මහා ජනයා දහම් අසද්දී දම්පබාවට ගොස් ඕ කථාගතයන් වහන්සේට බෑන්තාය.

8.4 ව්‍යාකරණ

චතුර්ථ විභක්තිය

චතුර්ථ විභක්තිය සම්ප්‍රදානාර්ථය පැවසීමට යෙදේ. 'සමපදානෙ චතුර්ථ යනුවෙන් බාලාවකාරයෙහි එය සඳහන් වේ.

'දිම, ඡිසිවිම, දැරිම ආදී අර්ථ ඇති ක්‍රියාවන්ට නිමිත්ත හෙවත් ඉලක්කය වූයේ යමක් ද ඒ සම්ප්‍රදානය නම්, 'යසස දාකුකාමො, රොවතෙ, ධාරයතෙ වා කං සමපදානං කසකා පුජාබ්‍රිද්ධියා වා අනුග්ගහ බ්‍රද්ධියා වා යසස දාකුමිත්ති, ඡිතිං කරොති. වා ධාරයතෙ වා කං කතතුසාදානමිත්තාදි හිමිතං සමපදානං කාම' යන්නෙන් එය පැවසේ.

සමණස්ස චිවරං දදාති

සමණස්ස සව්ටං රොවතෙ

සමණස්ස ජනං ධාරයතෙ.

අතිරාකත, අනුමතක, ආරාධක යැයි සම්ප්‍රදානයේ ත්‍රිප්‍රභේදයක් බාලාවකාරයෙහි දැක්වේ. අතිරාකත සම්ප්‍රදානය ක්‍රියාව නො වලකයි, අනුමතක සම්ප්‍රදානය ක්‍රියාව අනුමත කරයි, ආරාධක සම්ප්‍රදානය ක්‍රියාවට ඇරයුම් කරයි.

රුකඩකා ජලං දෙති

හිකඩුකො ජලං දෙති

අතිවිකො ජලං දෙති

යනු පිළිවෙළින් උදාහරණයි.

1. සම්ප්‍රදානාර්ථය

පහත යඳහන් ධාතුන්ගේ ප්‍රයෝගයෙහි දීම රිසිවීම ආදියට නිමිත්ත වන පද සම්ප්‍රදානාර්ථයෙහි වතුන්ට විභතියි ගනී.

(අ) $\sqrt{\text{පිලාස}}$ (-කැටනෙ) ධාතුයෝගය
බුද්ධයා පිලාසතෙ - බුදුරදුන්ට තුඩි කෙරේ

(ආ) $\sqrt{\text{හනු}}$ (අපනයනෙ) ධාතුයෝගය
මයාං හනුතෙ - මට සහවා කටා කරයි.

(ඉ) $\sqrt{\text{ථා}}$ (-ධිතියං) ධාතු යෝගය
සො රතෙඤ්ඤ උපතිට්ඨති - ඔහු ජල ලංච සිටී

(ඊ) $\sqrt{\text{සප}}$ (-අකෙකායෙ) ධාතු යෝගය
තුයාං සපතෙ - තොපට දිවුරයි.

(උ) $\sqrt{\text{ධර}}$ (-ධාරණෙ) ධාතුයෝගය
තසා රතෙඤ්ඤ මයං නාතං ධාරයාමි - ඒ රජුට අපි ඇතෙකු ණය යි.

(ඌ) $\sqrt{\text{පිහ}}$ (-ඉධිජායං) ධාතුයෝගය
දෙවාපි තෙසං පිහයනති

(ඵ) $\sqrt{\text{කුඩ}}$ (-කොටෙ) ධාතුයෝගය
මා මෙ කුණ්ඩ මහා වීර

(ආ) $\sqrt{\text{දුහ}}$ (-ජිහිංසායං) ධාතුයෝගය
මීතතානං න දුහති.

(ඞ) $\sqrt{\text{ඉසා}}$ (ඉසායං) ධාතුයෝගය
තිස්සා සමණානං ඉසායනති

* අතිරාසකතානුමනකාරාධිකං සම්පදනියං.
සිධා යථා ජලං දෙති රුකඩයා හිකඩුකො විකො

(ම) $\sqrt{\text{උසුය}}$ (-දොසාවිකරණ) ධාතුයෝගය
දුස්සනා ගුණවත්තාතං උසුයනති

(ක) $\sqrt{\text{රාධ}}$ (-හිංසා සංරාධෙසු) ධාතුයෝගය
අයතාතං අපරණ්ඩති.

(ඛ) $\sqrt{\text{ඉක්ක}}$ (-දයානච්චෙසු) ධාතු යෝගය.
රණෙඤ්ඤා භාග්‍යං ඉක්කති

(ග) පති, ආ පූර්ව $\sqrt{\text{සු}}$ (-සවණෙ) ධාතුයෝගය
භාවො තස්ස පටිසුණාති
භාවො තස්ස ආසුණාති
භගවතො පච්චයොසාසු.

2. තාදර්ථය

නාමයේ ඇති අර්ථය තදර්ථයයි, ඒ අර්ථය සඳහා වූයේ තාදර්ථය නම්, පිණිස යන අරුතයි.
දෙවමනුයානං හිතාය සුඛාය
(දෙව් මිනිසුන්ගේ හිතසුව පිණිස)

3. තුමර්ථය

තුං ප්‍රත්‍යයාන්තයක් ආදේශ කළහැකි තැන තුමර්ථයි
පිතයා පටිසාකාය
(පිතං පටිහනතුං යන අර්ථයයි)

4. අලමර්ථ යෝගය

යෝග්‍යත්වය, ප්‍රතික්ෂේපය, නිර්වෘත්තත්වය පැවසෙන අලං නිපාත යෝගයෙහි වතුර්ථය වේ.

i. අලං මලො මලුසා

ii. අලං තෙ ඉධවාසෙන

iii. අලං මෙ හිරිඤ්ඤ පුට්ඨෙණෙන

5. මත (විතතායං) ධාතුයෝගය (නිකෞපමාර්ථය)

'මඤ්ඤති' යන ක්‍රියාව නිකාර්ථයෙහි ද්‍රව්‍යනාමයක් උපමා කිරීම සඳහා යෙදෙන ව්‍යවර්ථය වේ.

චීවිතං තිණ්‍යාසපි න මඤ්ඤති (චීවිතය තණපතකට නො සලකයි)
කඨංසා නිං මඤ්ඤ (තෝ දරකඩකට සම යැයි සිතේ.)

8. භාවාර්ථධාතු යෝගය

තමො, යොජථී, ඤාගතාදී යෝගයේ භාවාර්ථ ක්‍රියාවල නිමිත්ත චතුස්ථියෙන් වේ.

තමො තෙ පුරිසාරඤ්ඤා

යදා යොජථී භවන්තු තෙ

තෙ ඤාගතං හොතු

තස්ස මෙ එතදහොසි.

පද සාධනය

පඨමා විගක්ඛන්ත පද iv.

අකාරාත්ත තපුංසකලිඛන නාම

සි - සිං - අකාරනෙතභි තපුංසකෙභි සියා නිව්ඨං අං හොති. තපුංසක ලිඛන නාමයන්ගෙන් පර ප්‍රථමා ඒකවචන සි විගක්ඛි ප්‍රත්‍යයට අං ආදේශ වේ.

විතත + සි > අං ආදේශය

විතත + අං

විතතං

යො - යොනං නි තපුංසකෙභි

අතො නිව්ඨං - අකාරනෙතභි තපුංසකෙභි යොනං නිව්ඨං නි හොති නියා ආ යොඤාදිනා දීෂෙ තපුංසක ලිඛන අකාරාත්ත නාමයන්ගෙන් පරව යො ප්‍රත්‍යයට නි ආදේශ වේ. ඇතුළුව 'නි' හට ආ ආදේශ වේ.

විතත + යො > නි - ආදේශය

විතතා + නි - ශබ්දාන්ත දීර්ඝය

විතතානි

විතතා + නි > ආ - ආදේශය

විතත + ආ

විතතා

වනතු ප්‍රත්‍යාත්ත නාම 'අත්ත' ප්‍රත්‍යාත්ත නාම

සි - අං තපුංසකෙ භි සිව්භි සවිහත්ඨියා තතුස්ස අං. වනතු ප්‍රත්‍යාත්තවල 'නතු' වලට හා සි හට අං ආදේශ වේ.

ගුණ වනතු + සි > අං - ආදේශය

ගුණව + අං

ගුණව.

ගව්‍යන්ත + සි > අං - ආදේශය

ගව්‍ය + අං

ගව්‍ය.

8.5 පරිචය

(අ) පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට උත්තර සපයන්න

1. සමාදානෙ වතුන්ට් යන්න පැහැදිලි කරන්න.
2. නමෝයොගය, යොජ්‍යොගය, නිකේශමාර්ථය කාදර්ථය හා කුමර්ථයට උදාහරණ දෙන්න.
3. සම්ප්‍රදානාර්ථ වතුන්ට් විභක්තිය යෙදෙන ධාතුවෝග පහක් දක්වන්න.

(ආ) පහත දැක්වෙන වැකි පාලියට නගන්න.

1. හේ අභිදරුවන්ට සැලකොට පැවිදි විය.
2. සම්බුදුවරුන්ට දෙවියෝ ද ප්‍රියකරක්.
3. මහණෙනි, බහුජන හිත පිණිස සැරි සරවු.
4. උතුම් පුරුෂය ඔබට නමස්කාර වේවා!
5. ඒ රජ තම දෙවියට දාසියක් යැවීය.
6. ඒ හික්කුන් වහන්සේලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිවදන් දුන්හ.
7. ඒ මට මෙබඳු අදහසක් පහළවිය.
8. එසේය දේවයන්වහන්ස! යැයි ඇමතිවරු රජුට පිළිවදන් දුන්හ.
9. මාගේ වාසස්ථානය කිසිවෙකුටත් නො කියන්න
10. මහා වීරයාණෙනි! මට නො කියන්න.

(ඈ) i. සිං - අකාරනෙකති නපුංසකෙහි පියය නිවචං අං හොති. යන්න පැහැදිලි කරන්න. උදාහරණ දෙකක් දක්වන්න.

ii. නපුංසක ලිඛිත ප්‍රථමා බහුවචනයෙහි දී 'පද්මානි' පද්මා යන පද රූප සෑදෙන අන්දම යුතු වෘත්ති දක්වමින් පැහැදිලි කරන්න.

8.8 ධාරණය

(අ) ලිඛිතව පද්ධතියෙහි, ආලපතෙ ව, අභිමුඛිකරණ මාලපන, තදබිතෙ ලිඛිතව පද්ධතියෙහි. ආලපතෙ සි ගසනෙදෙකු සි සියා ගසනෙකු යන ඉතෙව අකාර පිතාදානතානමා. ගෙ පරෙ අකාරො පිතු සන්ධු අතනරාජාදිනමනෙකා ව ආතන. යාති. ආ කාරො වාති ගෙ පරෙ අකාරයා රජයා වා. සෙස තො ලොපං ගසිපි. සො සිංසා ව සබාතො ගසෙසවා නාදි නිශ්චිතෙකෙකු අවණ්ණිවණ්ණු වණ්ණාකාරනෙකා යෙසා තෙහි පරෙ ගසි ලුපානෙක. ගෙ බුද්ධා යො බුද්ධා.

(ආ) අකථිතං - හගවා හිකවු එතදවොව, එත් හිකවුතාකථිතං තං ව කෙනාකථිතං ජකාරක සකූහි තයමා කොනාපි පුතෙතන කාරක සකූහ න විහිතාති. වාකාරෙන හිකවුති අත්ත කමම සකූහ. එවං බිරණ කමං කරොතාදි අකථිත කමම. ද්විකමමක ධාතුයොගා ද්විබ්බං.

පසුදවම විභක්තිය

9.1 අයං පනෙත් උපායො

අතීතෙ ඛාරාණයි. බ්‍රහ්මදක්‍ෂෙ රජ්‍යං කාරෙතෙත හිමවනතපයො අරක්‍ෂායතනෙ පබ්බත
ගුහායං අනෙකසකා එළකා වසනති. තෙසං වසනට්ඨානකො අවිදුරෙ එකස්සා ගුහාය පුකිමංයො
නාම සිගාලො වෙණියා නාම හරියාය සද්ධිං වසති. යො එකදිවසං හරියාය සද්ධිං විවරනෙතා
තෙ එළතෙ දිස්වා එකෙත්‍රපායෙන ඉමෙසං මංසං බාදිතුං වට්ඨකිති විනෙකාභවා උපායෙන එතෙකං
එළකං මාරෙයි. තෙ උහොපි එළකමංසං බාදනතා ථාමසමපනතා චූල පරිථා අහෙසුං. අනුපුබ්බත
එළකා පරිකඛයං අගමංසු.

තෙසං අනතරෙ මෙළමානා නාම එළිකා වෘක්කා අහොපි උපාය කුසලා. සිගාලො කං
මාරෙතුං අසකෙකානෙතා එක දිවසං හරියාය සද්ධිං සම්මනෙතනෙතා හදෙද එළකා වීණා. ඉමං
එළිකං එකෙත්‍රපායෙන බාදිතුං වට්ඨකි. අයං පනෙත් උපායො. තථ එකිකාව ගන්තවා එකාය
සද්ධිං සබ්බකා හොති. අථ තෙ කාය සද්ධිං විස්සාසෙ උපපනෙත් අහං මතාලයං කරිත්වා නිපජ්ජියාමි.
තථ එතං උපසංකම්භවා එළිතෙ, සාමියො මෙ මනො. අහංඤ්ච අනාථා. ථපෙත්වා තං අඤ්ඤා මෙ
ඤ්ඤානො නත්ථි. එහි රොදිත්වා කඤ්ඤිත්වා කස්ස පරිරක්ඛිට්ඨං කරියාමාති වත්වා තං ගණිත්වා
ආගච්ඡියාමි. අථ තං අහං උප්පතිත්වා ගීවාය ඩසිත්වා මාරෙස්සාමිති.

සා සාධුකි සම්පට්ඨිත්වා තාය සද්ධිං සබ්බභාවං කත්වා විස්සාසෙ උපපනෙත් එළිකං තථා
අවොච. එළිකා. ආළි කථ සාමිකෙත සබ්බෙ මම ඤ්ඤාතා බාදිතා, භායාමි න සකෙකාමි ගඤ්ඤති
ආහ. ආළි මා භායි. මකකො කිං කරියාමිති. ඔරමනෙතා තෙ සාමිකො. භායාමෙවාහනති.

සා එවං වත්වාපි තාය පුනස්සුත යාවමානා අද්ධා මනො හවිස්සාතිති සම්පට්ඨිත්වා තාය
සද්ධිං පායාමි. ගච්ඡන්තිපි පන කො ජානාති කිං හවිස්සාතිති තස්මිං ආසංකාය සිගාලිං පුරතො
කත්වා සිගාලං පරිගණකන්තියෙව ගච්ඡති. සිගාලො තෙසං පදසද්දං සුත්වා ආගතා භූ බො එළිකාති
සීයං උක්ඛිපිත්වා අක්ඛිති පරිවික්කත්වා ඔලොකෙයි. එළිකා තං දිස්වා අයං පාපධමෙමා මං වඤ්ඤිත්වා
මාරෙතුං කාමො මතාලයං දස්සෙත්වා නිපනෙතාති නිවික්කත්වා පලායි.

9.2 අත්ථැල

- පනෙත් - (පන + එත්) මෙහි වතාති
- උපායො - උපක්‍රමය
- කාරෙතෙත - ($\sqrt{\text{කර}}$ (-කරණ) ණ + තත) කරවද්දී

හිමවනත පසෙස	- හිමවිපියසෙහි
අරසඤ්ඤායතනෙ	- (අරසඤ්ඤා + ආයතන) වන වාසයක
පබ්බත ගුහායං	- (පබ්බත + ගුහා) ගිරි ලෙනක.
අනෙකසකා	- (න + එක + සක) නොඑක්පියගණන්
වසනට්ඨානතො	- (වසන + ධාන + තො) වසන කැනින්
විවරනෙතා	- (වි + $\sqrt{\text{වර}}$ (- වරණෙ) අනත) සැරිසරන්නේ
එකෙනුපායෙන	- (එකෙන + උපායෙන) එක් උපායකින් .
එකෙකං	- (එක + එක) එක් එක්
එළකමංසං	- (එළක + මංස) එළමස්
බාදනතා	- $\sqrt{\text{බාද}}$ (-ගක්කනෙ) + අනත) කන්නෝ
ථාමසජීවකතා	-(ථාම + සමුත්ත) - ගක්ඛිමක්
චූළසරීරා	- (චූළ + සරීර) මහත සිරුරු ඇත්තෝ
අනුසුඛෙකත	- අනුපිළිවෙලින්
පරිකමයං	- අභාවයට, විනාශයට
ආලි	- යෙහෙළිය
අගමංසු	- ($\sqrt{\text{ගමු}}$ (-ගතියං) + උං) ගියහ.
අකාරෙ	- අකරෙහි
වෘතතා	- වියත්
උපායකුසලා	- (උපාය + කුසලා + ආ) උපායෙහි දක්ක
අකකෙකානෙතා	- (-න + $\sqrt{\text{සක}}$ (-සකතිමිහි) උණං + අනත) නො හැකි වන්නේ
එකදිවසං	- (එක + දිවස) දිනක
සමමනෙතනෙතා	- (සං + $\sqrt{\text{මනන}}$ (-ගුත්තකාසනෙ) + අනත) රහසින් කථා කරන්නේ
වට්ඨති	- ($\sqrt{\text{විකු}}$ (-විකතනෙ) + ති) වෙයි.
එකිකාව	- (එකිකා + එව) තනිව ම
සබ්බකා	- මිතුරිය

- විකාශය - $(\text{වි} + \sqrt{\text{කසු}})$ විශ්වාසය
- උපාසනා - $(\text{උ} + \sqrt{\text{පද}} (-\text{ගනිය.}) + \text{ත})$ ඇති වූ කල
- මිකාලය - $(\text{මක} + \text{ආලය})$ මළ අයුරක්
- කිපජ්ඣාමි - $(\text{කි} + \sqrt{\text{පද}} (-\text{ගනිය.}) \text{සාමී})$ වැද හොඳින්තෙමි
- ධිපතො - $(\sqrt{\text{ධිප}} (-\text{ධිපතෙ}) + \text{තො})$ හැර
- රොදිතො - $(\sqrt{\text{රුදි}} (\text{අසු} \text{විමොචනෙ}) + \text{තො})$ හඬා
- කර්දිතො - $(\sqrt{\text{කර්ද}} (-\text{රොදනෙ}) + \text{තො})$ වැලපි
- ගණිතො - $(\sqrt{\text{ගහ}} (-\text{උපාදානෙ}) + \text{තො})$ (කැඳවා) ගෙන
- උපාතිතො - $(\text{උ} + \sqrt{\text{පත}} (-\text{ගමනෙ}) + \text{තො})$ (උඩ) පැන
- වසිතො - $(\sqrt{\text{වි.ප}} (-\text{වි.පතෙ}) + \text{තො})$ හපා
- සමපට්ඨතො - $(\text{ස.} + \text{පට්} + \sqrt{\text{ඉසු}} (-\text{ඉවජාය.}) + \text{තො})$ කැමති වී
- බරමනෙතා - නපුරු (කෙනෙක්)
- භායාමෙවාහනි - $(\text{භායාමී} + \text{ඵව} + \text{අහ.} + \text{ඉති})$

මම නම් බය ම යි

- ආසංකාය - සැකයෙන්
- පරිගණනතිසෙව - $(\text{පරිගණනති} + \text{ඵව})$ විමසමින් ම
- පදසඳං - පා හඬ

9.3 අග්‍රාසය

- (අ) පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට ඡේදය කියවා උත්තර සපයන්න
 1. බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා කුභි. රජ. කාරෙයි?
 2. කදා ඵලකා කුභි. වසි.සු?
 3. පුතිම.යො නාම සිතාලො අක්කනො හරියාය සඳ්ඵ. කන්ඵ වාස. කපොසි?
 4. තෙසු සාමිහරියාසු ඉකොචිතො විචරතෙසු සිතාලෙන කෙ දිට්ඨා අහෙසු. ?
 5. කිත්තුවො කාක යො පාපධමො සිතාලො සබ්බි. ඵලකසුඵ. ඵකවාරෙන මාරෙසි උදාහු ඵකෙක. ඵලක. පතිදින. මාරෙසි?

6. එළකෙසු පරික්කියා ගතෙසු කා නාම එළිකා අවිසිටයා අහොයි?

7. කිං පන යා මෙළමාකා නාම එළිකා දුපාඤ්ඤ අහොයි අවියක්කා උදාහු වියක්කා විසාරද අහොයි උපායකුයලා?

8. කෙ තං සාතෙතුං උපායං සම්මතෙයිංසු?

9. කො මතාලයං දයොසවා නිපජ්ඣි?

10. පිතාලෙ පියං උක්ඛිපිතො අක්ඛිති පරිවික්කොති මලොකෙතෙත එළිකා කිං විනෙතයි?

(ආ) පහත සඳහන් පදවල සත්ථි වීථි සුත්‍ර වෘත්ති දක්වමින් පැහැදිලි කරන්න.

i. අරඤ්ඤයතනෙ

vi. එකකාව

x. පරිගණනකියෙව

ii. වසනට්ඨානකො

vii. අහඤ්ච

iii. එකෙත්‍රපායෙන

viii. භායාමෙව්වාහනි

iv. එකෙකං

ix. ගවජනිපි

v. පනෙතථ

(ආ) මේ ඡේදයෙහි එන පූර්ව ක්‍රියා පද උපුටා පහත දැක්වෙන අයුරින් ව්‍යාකරණ විස්තර දක්වන්න.

උදාහරණ :

උක්ඛිපිතො

උ + √ ඛිප (-බෙපෙ) + තො

උ උපසර්ග පූර්ව ප්‍රේරණාර්ථ ඛිප ධාතුවට පූර්ව ක්‍රියා තො ප්‍රත්‍යය එක්කොට තැනූ පූර්ව ක්‍රියා පදයකි. 'පුබ්බිකාල එකකතතුකානං තුත තොන තො වා' යනු බාලාවකාර සූත්‍රයි.

(ඊ) කාලාතිපත්ති ආබ්‍යාතය

යසා යසංසු යෙසා යසථ යසං යසමිතා

යසථ යසිංසු යසෙසා යසවෙත යසං යසාමිතෙසෙ

ආදී ප්‍රත්‍යය ධාතුවකින් පර ව යෙදී කාලාතිපත්ති ආබ්‍යාත පද තැනේ. 'කාලාතිපත්ති යසා යසංසු යෙසා යසථ යසං යසමිතා, යසථ යසංසු යසෙසා යසවෙත යසං යසාමිතෙසෙ' හි යසාදිතං කාලාතිපත්ති සඤ්ඤා' යනු බාලාවකාර පාඨයි.

ක්‍රියා පිද්ධියේ අභාවය පැවිසීමට කාලතිපත්ති ආබ්‍යාතය යෙදේ. අතීත කාලයි.

"ක්‍රියාතිපන්නෙතිතෙ කාලතිපත්ති" ක්‍රියාතිපන්නමතෙක අතීත කාලෙ කාලාතිපත්ති හොති" යනු බාලාවකාර පාඨයි. විරුද්ධ සාධක නිසා හෝ බාධා පමුණුවන හේතු නිසා හෝ ක්‍රියාපිද්ධිය අභාවයට යාම ක්‍රියාතිපත්තිය නමැයි

විරුද්ධ සන්නිධානා වා - හෙතු වෙකල්ලකොපි වා

ක්‍රියායාහවතං යතං - ක්‍රියාතිපන්නමිදිතං යන ගාථාවෙන් බාලාවකාරය

දක්වාලයි.

මේ ප්‍රත්‍යය මාලා එක් වී කර්තෘ කාරක ආබ්‍යාස පද සැදෙන්නේ මෙසේ ය.

කර්තෘ කාරක පරස්මෙපද					
පුරුෂ	ධාතුව	එකවචන		බහුවචන	
පද්ම	$\sqrt{\text{පව}}$	+ ස්‍යා	අපවිස්‍යා	ස්‍යාංසු	අපවිස්‍යාංසු
මජ්ඣිම		+ ස්‍යෙ	අපවිස්‍යෙ	ස්‍යාථ	අපවිස්‍යාථ
උත්තම		+ ස්‍යං	අපවිස්‍යං	ස්‍යාමහා	අපවිස්‍යාමහා

කර්තෘ කාරක අත්‍යතො පද					
පුරුෂ	ධාතුව	එකවචන		බහුවචන	
පද්ම	$\sqrt{\text{පව}}$	+ ස්‍යාථ	අපවිස්‍යාථ	+ ස්‍යිංසු	අපවිස්‍යිංසු
මජ්ඣිම		+ ස්‍යාසෙ	අපවිස්‍යාසෙ	+ ස්‍යාථෙහ	අපවිස්‍යාථෙහ
උත්තම		+ ස්‍යං	අපවිස්‍යං	+ ස්‍යාමහසෙ	අපවිස්‍යාමහසෙ

කාලාතිපත්ති ආබ්‍යාස ප්‍රත්‍යය මාලාව වචන පුරුෂාදී හේද ප්‍රකට වන අයුරින් විගුහකකර දක්වන්න.

ii. පහත දැක්වෙන වාක්‍ය සිංහලයට නඟා ක්‍රියාපදවල ධාතු - ප්‍රත්‍යය විගුහකර දක්වන්න.

1. සවෙ සො කුමාරො අභාරං අජ්ඣාචයිස්‍යා චක්‍කච්ඡති රාජා අභවිස්‍යා.
2. යවායං තාත රාජා කස්‍යපො පිතරං ජීවිතා න වොරොපෙස්‍යාථ සො න අකාලෙ අමරිස්‍යාථ.
3. සවෙ සො අභාරස්මා අනභාරියං අපබ්බජිස්‍යා අරහත්තං අපාපුඤ්ඤා.
4. සවෙ අධිගුලිමාලස්‍යා මාතා අධිගුලිමාලං අසමාගමිස්‍යා සො මාතරං අමරිස්‍යා.
5. සවෙ හගවා අධිගුලිමාලස්‍යා පුරකො න අගමිස්‍යා මහාජානිකො අභවිස්‍යා.
6. සවෙ කෙ වාටි කණ්ඩුලාදයො අලහිස්‍යාංසු ඔදනං අපවිස්‍යාංසු.
7. රූප ව ඛො හික්ඛවෙ අත්තා අභවිස්‍යා නයිදං රූපං ආබ්‍යාසය සංවික්‍යෙය්‍ය.

8. සවෙ සුදෙන උපකරණ. ලිපියාට. මදනො අපවියාට.

9. සවාහ. පටමවයෙ අනලයො අහවියා. සබ්බප්පසු කොවිදො ආවරියො අහවියා.

10. දකිණෙන වෙ සකට. න අගමියා න පරියාහවියා.

iii ධාතු මඤ්ඤායෙහි එන

කත්තු විඤ්ඤායෙ සක සකිසිමි.

දු පරිකාපෙ සත්තු දානමි.

වන යාවාය. මත්තු බොධසමි.

හි ගතෙ අප පාපුනනමි. හි

කර කරණමි. හවසි සි බන්ධෙ

සු අසියාවතෙ, කත්තු ආදිති

ගාථාවෙහි දැක්වෙන $\sqrt{\text{කත්තු}}$ (- විඤ්ඤායෙ) $\sqrt{\text{සක}}$ (සකිසිමි) $\sqrt{\text{දු}}$ (-පරිකාපෙ) $\sqrt{\text{සත්තු}}$ (-දානෙ) $\sqrt{\text{වන}}$ (- යාවාය) $\sqrt{\text{මත්තු}}$ (-බොධසමි) $\sqrt{\text{හි}}$ (ගතෙ) $\sqrt{\text{අප}}$ (-පාපුනනෙ) $\sqrt{\text{කර}}$ (-කරණෙ) $\sqrt{\text{සි}}$ (බන්ධෙ) $\sqrt{\text{සු}}$ (-අසියාවතෙ) යන ධාතු කාලාතිපක්ති ආබ්‍යාතයෙහි වර්තනන්න. (ගාථාව වාචේදග්‍රහණය කරන්න.)

iv. පහත දැක්වෙන වාක්‍ය පාලියට ාගන්න.

1. ඉදින් එළඳෙන සිවල් දෙන පෙරවු : ට ගෙන සිවලා පරිකා කරමින් නො ගියා නම් සිවලා පෑන එළඳෙන මරණ ඇත.
2. ඉදින් එළඳේ මේලමාකා නම් එළ දැන මෙන් ව්‍යක්ක වුවාහු නම් එළඳේ පරිහානියට පත් නො වනු ඇත.
3. ඉදින් 'පුකිම.ය' නම් නරියා බිරිය සමග යමින් ඒ එළඳින් නො දුටුවේ නම් උඹ? එළඳින්ගේ මස් කන්ට නො සිතනු ඇත.
4. ඉදින් පුකිම.ය නම් නරියා එළඳින් මරා මස් නො කෑවේ නම් මහක සිරුරු ඇත්තෙක් නො වනු ඇත.
5. ඉදින් නරියා එළඳෙන මැරුවේ වී නම් අත්තිම එළඳාද මරණයට පත්වන්නේය.

9.4 ව්‍යාකරණ

පඤ්චම් විභක්තිය

පඤ්චම් විභක්තිය අපාදාතාර්ථයෙහි යෙදේ 'අපාදානෙ පඤ්චම්' යනුවෙන් බාලවිකාරයෙහි ඒ බව පැවසේ.

යම් පිමාවකින් ඉවත් වේ ද ඛය වේ ද ඉවතට ගැනේ ද ක්‍රියාවේ පූර්ව පිමාව දැක්වෙන ඒ පදය අපාදානය නම්' යයිමාදපෙති භයමාදග්‍යොවාතදපාදානං යතො අපසරති භායති ගණකාති වා තංකතකුයා අපගමනාදි පිමාභූතං ඉති අපාදනං නාම යනු බාලාවිකාර සඳහන්යි.

මුත්‍රයො ගාමා අපෙනති.

වොරා ආරක්කකෙති භායතති.

පියො උපජ්ඣායා පිකං ගණකාති.

පිමාව ප්‍රකාශවන පද පඤ්චම් විභක්තිය ගන්නා බව පඤ්චම් අවධියමා යන මොග්ගල්ලාන සූත්‍රයෙන් ද පැවසේ.

පඤ්චම් විභක්තියේ අර්ථ මෙසේ වේ.

1. අවධි (අපාදාන) අර්ථය

ක්‍රියා පිද්ධියේ පූර්ව පිමාව අවධි නම් වේ. ඊය පඤ්චම් විභක්තිය ගනී.

අනවතතතමතා මහාසාරා පභවතති.

උච්ඡ්‍රතො පිගාලෙ රක්වතති.

2. උපසර්ගයෝගාර්ථය

පරි - අප - ආ ආදී උපසර්ග හා යෝගවූ නාම පඤ්චම් විභක්තිය ගනී.

වාණිජා අපසාලාය ආයතති.

සද්දෙ ආමුග්ගමලොකා අබ්බුග්ගච්ඡති.

3. කරණාර්ථය

ක්‍රියා පිද්ධියට කරණය වූයේ කරණාර්ථයයි

යත්තා චතුෂතං සච්චාතං අත්ථවෙධා දීඝං අධ්වාතං සංසරතති.

අපථි හිකඛවෙ ආසවා දයානා පහාතබ්බා.

අමනපිකරණියානං ධම්මානං මනසිකාරා අනුප්පන්නා ආසවා උප්පජ්ජති.

4. ආකාරාර්ථය

ත්‍රියාව පිළිවන ආකාරය පැවසීම ආකාරාර්ථය යි

තෙ සාර• සාරතො සුඛා

අසාර• අසාරතො ජානාති.

සංසර්ගාර්ථය

සංසර්ගයට ලක්වන පදය සංසර්ගාර්ථයෙහි වේ.

ඉදං සාමිකං ඵලං පුරිමෙහි සාමිකං ඵලෙහි පනිතතරං හොති.

මාධුරා පාටලීපුෂ්පකෙහි අභිරූපා හවති.

6. ප්‍රමාණාර්ථය

ප්‍රමාණය දැක්වීමේදී දිග පළල උස ආදිය කියැවෙන පද ප්‍රමාණාර්ථයෙහි වේ.

මහාසරො ආසාමතො කිංචුතො හවති.

ගම්භිරතො පඤ්චගාත්‍රිතො හවති.

පද සාධනය

පඨමා විභක්ත පද

ආලපනාර්ථය ද පඨමා විභක්ති (පි, යො) ප්‍රත්‍යන්ගෙන් ම පැවසේ. 'ආලපනෙ ච' - අභිමුඛී කරණමාලපන. කදම්බෙ ලිඛිතයෝ පඨමා හොති. යනු බාලාවකාර පාඨයි

ආලපනාර්ථ පද සාධනයේ දී පඨමා එකවරින් පි ප්‍රත්‍යය 'ග' නමින් කැඳින්නේ. ආලපනෙ සි ගසනෙදා කි පියා ගසනෙදා යනු පාඨයි.

පඨමා ආලපනාර්ථ පද:

පි > ග - අකාරපිතාදානතාන මා

ගෙ පරෙ අකාරො පිතු සත්‍ය අක්‍ර රාජාදීනමනෙතා ච ආත්තං යාති.
පි. ප්‍රත්‍යයට ගෙ ආදෙය වූ විට (හෙවත් ප්‍රථමා ආලපනාර්ථ පද සාධනයේ දී) අකාරාත්ත හා විශේෂ අකාරාත්ත (පිතු සත්‍ය අක්‍ර රාජ) ශබ්දවල අත්‍යය ආ බවට පත් වේ.

බුද්ධ + පි > ග - පියා ග සැකූ

බුද්ධ + ග

බුද්ධි + අ - ශබ්දාත්ත 'අ'

බුද්ධි + ආ - ශබ්දාත්ත 'අ' 'ආ' වීම

(හෙ) බුද්ධා

පි > ග - ආකාරො චා ⁹⁰ - ඉති ගෙ පරෙ ආකාරස්‍ය රස්‍යො චා. ඇතැම් විට හ්‍රස්වය ද වේ.

බුද්ධ + පි > ග - පියා ග සැකූ

බුද්ධ + ග

බුද්ධි + අ - ශබ්දාත්ත 'අ'

බුද්ධි + ආ - ශබ්දාත්ත 'අ' 'ආ' වීම

බුද්ධි + අ - 'ආ' හ්‍රස්ව 'අ' වීම

(හෙ) බුද්ධා

පිතු සත්‍ය අක්‍ර රාජ ආදී ශබ්දවල ද මෙසේ ම ආලපනාර්ථ පඨමා රූප සෑදේ.

ඔ ආලපනාර්ථ පඨමා එක වරින් පද සාධනයේ දී පි ප්‍රත්‍යයට ඔ ආදෙයය වේ. (සො අකාරාත්තා පරස්‍ය පියා ඔ හොති) නපුංසක ලිංගයෙහි පි ප්‍රත්‍යයට අං ආදෙයය වන විටත් (පි. - අකාරාත්තෙහි නපුංසකෙහි බ්‍රහ්ම අක්‍ර සබ්ද පියා නිව්වං අං හොති රාජ ආදී ශබ්දවල පි ප්‍රත්‍යයට ආ වන විටත් (යා ව බ්‍රහ්මාදිකො පියා ආ හොති) ස්ත්‍රී ලිඛිත ආකාරාත්ත

වලින් පර සි ප්‍රත්‍යයට එ ආදේශය වන විටත් (ගැහැට) හැර සෙසු කන්හි සි ප්‍රත්‍යයත් ආලාපන 'ග' සංඥාවත් ලොප් වේ. සෙස්තො ලොපං ගපිපි සො පිං ඥා ව සබාතො ගසෙස්වා⁹² ක්‍යාදිතිද්දිට්‍යෙකඤ්ඤ අවණ්ණිවණ්ණවණ්ණාකාරණො සෙසා. තෙහි පරෙ ගපි ලුපානෙ යනු සුත්‍රයි.

මේ නිසා ආලපනයෙහි පටමා එක විවනය ප්‍රකෘති රූපයෙන් සිටී.

9.5 පරිචය

1. පඤ්චම් විහක්තියෙහි මූලිකාර්ථය කුමක් ද?
2. 'සසමාදපෙති හසමාදතෙත වා තදපාදානං - යකො අපසරති භායති ගණ්ඤාති වා තං කතකුයා අපගමනාදි පිමාභුතං ඉති අපදානං නාම' යන බාලාවතාර සූත්‍ර - වෘත්ති පැහැදිළි කරන්න.
3. පඤ්චම් විහක්ති ප්‍රයෝග පහක් නම් කර උදාහරණ දෙක බැගින් දෙන්න.

9.6 ධාරණය

පහත දැක්වෙන බාලාවතාර පාඨ වාචේද්ද්‍රව්‍යණය කරන්න.

සසමාදපෙති හසමාදතෙත වා තදපාදානං යකො අපසරති භායති ගණ්ඤාති වා තං කතකුයා අපගමනාදි පිමා භුතනති අපාදානං නාම.

අපාදානෙ පඤ්චම් ගාමා අපෙතති, වොරා භායනති, උපජ්ඣායා පිකම් ගණ්ඤාති. නියමපු බබතෙ විජ්ඣාගහණෙ යාදො ආදානපෙතොව පිජ්ඣති. යථා - උපජ්ඣායමහා අධීයතෙ.

යමෙප්පපගමෙ අවිතනං

පුබ්බරූපා යදවුත්තං

චුච්චතෙ තදපාදානං

තං වලාවලකො දර්ශා

යථාය්‍යා ධාවතා පොයො

පතෙ රුක්ඛා එලංකිව

ධාතුතාමානමුපසංග්‍රහයොගාදියට්ඨි ව ධාතොදි විසෙසානං යොගෙ යං තං අපදානං නාම. පරා පුබ්බජ් යොගෙ යො අතභිභවති යො තං අපාදානං නාම. බුද්ධියමා පරාජෙනති අඤ්ඤාතිත්ථියා. බුද්ධමහිහවිතුං අසමකථාති අනෙවා. අනභිභවතී යොති තිං, රිද්ධං පරාජයති වීරො පපුබ්බයොගෙ යකො අවජ්ඣතපගමො තං අපාදානං නාම. අනවතක්ඛමහා මහා සරා පහවනති. පටිමං කතො එව උපලබ්‍ධනති ක්‍යාතො.

පෙමනො ජායතෙ භයං. ජිග්මිතා පමාදත්තානං යොගෙ, අධම්මා ජිග්මිතා, පමස්සි වා. තාමයොගෙ තතොපපභුති යතොපරාමි යතොපභුතිතානෙවා එත්ති පභුති යද්දො නප්පසුතෙතා ගම්මානාත්තස්ස සද්දස්ස පයොගම්මති කාමාචාරාති ඤායා. අත්තදත්තානං යොගෙ - නාප්පද්දකම්මා, හිතෙනා දෙවදත්තාවචාදි. උපසග්ගයොගෙ අපසාලාය ආයනති වාඤ්ජා, සාලං වස්සෙත්තානෙවා, ආබ්බම්මොකා සද්දො අබ්බුත්තවස්සි, මුඛං සද්දිසෙ පතිදානෙ ව චත්තමානස්ස පතිස්ස යොගෙ - බුද්ධස්මා පති සාරිපුත්තො, බුද්ධ සද්දියොත්තානෙවා, සත්මස්ස තෙලස්මා පති දදාති. විනිමසෙ උපාත්තස්ස පතිනියාත්තං පතිදානං තත්ත තෙලං සත්තං පට්ඨං දින්නං, තෙලස්සත්තාය සත්තං සුත්ත දියතෙ තෙලං ගතෙත්වා සත්තං දදාතිත්තානෙවා.

10 වැනි පාඨම

ජට්ඨ විහක්නිය

10. 1 සමාධිතාවකාස පටිබොධා

මජ්ඣිම භාෂක දෙවනෙරො කීර මලය දෙස වාසී දෙවනෙරොසා සනතිකං ගතො කම්මට්ඨානං යාථි.

පෙරො "කිදියො ආවුසො පරියක්කිනි පුච්ඡි"

"මජ්ඣිමො මෙ භතෙන පගුණේ" ති.

"ආවුසො මජ්ඣිමො නාමෙස දුප්ඵර්භාරො, මුලපණ්ණාසං, සජ්ඣායනකායා මජ්ඣිම පණ්ණාසකො ආගථති, කං සජ්ඣායනකායා උපරිපණ්ණාසකො, කුතො කුතාං කම්මට්ඨානෙති"

"භතෙන කුමාකං සනතිකෙ කම්මට්ඨානං ලභිතො පුන න ඔලොකෙය්‍යාමිති" කම්මට්ඨානං ගහෙතො එකුණ වීසති වය්‍යානි සජ්ඣායං අකතො වීසතිමෙ වය්‍යං අරහතං පතො සජ්ඣායනතොය ආගතානං වීසති. මෙ ආවුසො වය්‍යානි පරියක්කිං අනොලොකෙතකායා, අපිච්ච මො කත පරිවයො අහං, එත්ථ ආරහති වත්තා ආදීකො පට්ඨාය යාච පරියොයානා එකබ්‍යඤ්ජනෙ පිය්‍ය කංඛා නාහොයි.

කාරලියගිරි වාසී නාගනෙරොපි අට්ඨාරස වය්‍යානි පරියක්කිං ඡබ්බිතො හික්ඛුනං ධාතු කථා උද්දයි, කෙසං ගාමවාසිකනෙරෙහි යද්ධිං සංසඤ්ඤානං එක පඤ්ඤාපි උපච්චිතාරියා ආගතො නාහොයි.

මහා විහාරෙපි කිපිට්ඨක වුලාභයනෙරො නාම අට්ඨකථං අනුග්‍රහෙතොව පඤ්ඤා නිකාය මණ්ඩලෙ කීනි පිටකානි පරිවක්කෙය්‍යාමිති සුවණ්ණ හෙරි පහාරාපෙයි, හික්ඛුසංඝො කතමාවරියානං උග්‍රහො අක්කනො ආචරිසුග්‍රහං යෙව වදතු, ඉතරථා වතතුං න දෙමාති අහං, උපක්ඛායො පි නං අක්කනො උපට්ඨානං ආගතං පුච්ඡි, ත්වං ආවුසො හෙරි පහාරාපෙයිති, ආම භතෙනති කිං කාරණාති, පරියක්කිං භතෙන පරිවක්කෙය්‍යාමිති, ආවුසො අභය, ආචාරියා ඉමං පදං කථං වදනෙති, එවං වදනති භතෙනති, පෙරො හුං කි පටිබොධි, පුන යො අඤ්ඤාන අඤ්ඤාන පරියායෙන එවං වදනති භතෙනති කික්කික්කුං ආහං, පෙරො, සබ්බං හුං කි පටිබොධිතො ආවුසො නයා පට්ඨං කපිකොයෙව ආචරිය මග්ගො, ආචරිය මුඛකො පන අනුග්‍රහිතකතො එවං ආචරියා වදනති නි සණ්ඨාතුං නාසකම්, ගථි අක්කනො ආචරියානං සනතිකෙ සුණාගිති, කුඛිං භතෙන ගථාමිති, ගංගාය පරතො රොහණ ජනපදෙ කුලාධාරපබ්බත විහාරෙ සබ්බ පරියක්කිකො ධම්ම රක්ඛිතනෙරො නාම වසති, කය්‍ය සනතිකං ගථිතාති.

යාදු හතෙක්හි පේරා වැදිනො පඤ්ච ගිකුළු යනෙහි සඳහි පේරයා සතකික. ගතනො වැදිනො නිසිදි පේරො කසමා ආගතොසිති පුච්ඡි, ධම්මං සොකුං හතෙකි, ආවුසො අභය දිසමස්සමෙසු මං කාලෙන කාලං පුච්ඡති, අවසෙයං පන මෙ කිංසමකානි වය්‍යානි න ඔලොකිත පුබ්බං අපි ව තිං රතතිං මම සතකිකෙ පරිවතෙහි, අහං තෙ දිවා කපටියාමිති, යො යාදු හතෙකි කපා අකාමි.

පරිවේණද්වාරෙ මහා මණ්ඩපං කාරෙතො ගාම වාසිනො දිවසෙ දිවසෙ ධම්මසවණාය ආගච්ඡති, පේරො රතතිං පරිවතෙතො දිවා කපටයෙනො අනුපුබ්බිත දෙයනං නිධංපෙතො අභයපේරයා සතකිකෙ කට්ඨකාය නිසිදිනො ආවුසො මයං කමමධානං කපේහිති ආහං හතෙකිකිං ගුණං නත්තු මයා තුමහාකමෙව සතකිකෙ පුතං කිමහං තුමොහි අඤ්ඤාතං කපේයාමිති, කතො නං පේරො අඤ්ඤා ඵය ආවුසො අධිගතමග්ගො නාමාති ආහං, අභයපේරො කීර්තදා යොකාපතො තොති, අපයා යො කමමධානං දතො ආගතො ලොහපායාදෙ ධම්මං පරිවතෙතො පේරො පරිනිබ්බුතොති අයොසි, සුතො ආහරමාවුසො පක්ඛිවිරතති චිවරං පාරුපිතො අනුච්ඡිකො ආවුසො මයං, ආවරියයා අරහතමග්ගො ආවරියො නො ආවුසො උජ්ජ ආරානියො යො අත්තො ධම්මතෙතවාසිකයා සතකිකෙ කට්ඨකාය නිසිදිනො මයං, කමමධානං, කපේහිති ආහං අනු ච්ඡිකො ආවුසො පේරයා අරහත මග්ගොති.

10.2. අත්වැල

පළිබොධ - $(පරි + \sqrt{\text{බුධ}} (- අවගමනෙ) + අ) බාධාව$

සමාධිතාවතාය - $(සමාධි + භාවනා) සමාධිය වැඩිමට$

ගතෙථාති - $(ගතො + ඉති) ග්‍රන්ථ යනු$

පරියතතිපරිහරණං - ත්‍රිපිටකධාරණය

සජ්ඣායාදිහි - $(සං + \sqrt{\text{ජා}} (-විචිතතනෙ) + ආදිහි) ඉගනිමි, පාඨමි කිහිමි ආදියෙන්$

තිව්වච්ඡාවටසෙසව - $(තිව්ව + ව්‍යාවචස + ඵව) නිතර යෙදුන තැන්කාට ම$

ඉතරසාය - සෙස්සත්ව

වඤ්චිති - කපාපුටත්

කමමධානං - භාවනාවට අරමුණක්

කිදියො - කෙබඳු ද

පගුණො - ප්‍රගුණ

දුස්සරිභාරො - $(දු - පරිභාර) පිහිකබා ගැනුම අපහසු ය.$

කුතො - කොහෙන්ද

කංඛා - යුක්තයෙක්

එකබන්ධනපිණ්ණං - (එක + බන්ධන + අපි + අස්ස) ඔහුට එක අකුරක වත්.

උප්පට්ඨායා - උපිළිවෙළින්

පඤ්චානිකාය මණ්ඩලේ - (දෙනානක බිහිරිනක ආදී) නිකාය පයෙන් සැදුණු මණ්ඩලයෙහි

පරිවණ්ණකායාමිති (පරිවණ්ණකායාමි + ඉති) පිරිවහන්නේ මැයි

පභාරාපෙසි - හැඩවිය.

කතමාවරියානං - (කතම - ආවරිය) කවර ආචාර්ය වරුන්ගේ

උග්ගහො - උද්ග්‍රහණය

ආවර්යුග්ගහංයෙව - (ආවරිය + උග්ගහං + එව) ඇඳුරු උග්ගා ම, ආචාර්යෝද්ග්‍රහණයම

ඉතරථා - අන් අයුරක්

පට්ඨාති - ප්‍රතික්ෂේප කළේය.

තට්ඨිකාය - පක්කඩෙහි

උද්දිසි - (උ + $\sqrt{\text{දිස}}$ (පෙකබ්ණේ) + ඊ) දෙසි

අනුග්ගහෙත්ථාව - (න + උ + $\sqrt{\text{ගහ}}$ (ගහනේ) + ත්වා + එව) ඉගෙන නො ගෙන ම

උජ් ආජාතියොනා - අවංක ශ්‍රේෂ්ඨ

10. 3 අභ්‍යාසය

(අ) පහත දැක්වෙන ප්‍රශ්නවලට පාලියෙන් උත්තර සපයන්න.

1. මජ්ඣිම භාණ්ඩක දෙවනෙට්ඨරො කුඨිං ගන්ත්වා කං කම්මට්ඨානං යාථී?
2. කිදිසො ආවුසො පරියක්ඛිනති කො කං පුට්ඨී?
3. මජ්ඣිම නිකායො කස්ස පගුණො අහොසි?
4. දෙවනෙට්ඨරො කතරස්මිං වස්සෙ අමතං අධිගඨථී?
5. මජ්ඣිම භාණ්ඩක දෙවනෙට්ඨරො කිත්තකං කාලං පරියක්ඛිං අනොලොකෙසි?
6. මජ්ඣිමභාණ්ඩක දෙවනෙට්ඨරො කතරස්මිං කිර ධානෙ කංඛා අහොසි?
7. කො නාම ථෙරො පඤ්චනිකාය මණ්ඩලේ සිති පිටකානි පරිවණ්ණකං හෙරිං පභාරාපෙසි.

8. ගවස් තව ආවරියානං සනතිකෙ සුණාහිති කො කං ඔවදි.
9. අභයජෙටරො කිත්තකෙහි ථෙරෙහි සද්ධිං ධම්මරක්ඛිතං ථෙරං උපසංකම්?
10. ධම්මරක්ඛිතජෙටරො කුහිං විහාසි?
11. කො අභය ජෙටරයා සනතිකෙ තවටිකාය තිසිද්ද්වො ථෙරං කම්මට්ඨානං යාචි?
12. ලොහපාසාදෙ ධම්මං පරිවිතෙකතෙතන ථෙරෙන කිං සුතං?
13. කො අභයජෙටරෙන කම්මට්ඨානං ගහෙතො පමාට්ඨිං භාවෙතො පරිනිබ්බාසි?
14. නාගජෙටරො කිත්තකං කාලං ධාතුකපං උද්දිසි?
15. හිට්ඨික වුලාභයජෙටරො කීති පිටකාති පරිවිතෙකයාමීති සුවණ්ණහෙරිං පභාරාපිකෙ හික්ඛු සංඝො කිං ආහ?

(ආ) පහත දැක්වෙන පද විසැකි කර යැව්විටි දක්වන්න.

i. ගජයාති	vi. හුංහි
ii. එකබ්බසුද්ධතෙපියා	vii. ආගකොපිති
iii. නාහොසි	viii. තුමහාකමෙව
iv. කතමාවරියානං	ix. ආහරථාචුසො
v. ආවරිපුග්ගහංයෙව	x. දෙවජෙටරයා

(ඉ) කාරිත ප්‍රත්‍යය ධාතුවකින් පසු ව එක් වීමෙන් එකී ධාතුව ප්‍රයෝජ්‍යාර්ථවත් වේ.

'ධාතූහි ණෙ ණය ණාපෙ ණාපයා කාරිතාති හෙත්ථජෙට්ඨ - හෙත්ථජෙට්ඨ ගම්මානෙ ධාතූහි ණෙ ආදයො හොතති කෙසං කාරිත යක්ඛො ව' යනු බාලාවකාර පාඨයි.

√ පච්ච + ණෙ + ති

ජ් + අ + ච්ච + ණෙ + ඵ + ති - ණෙ අනුබන්ධණ්ණකාරය

ජ් + ආ + ච්ච + ඵ + ති - අනුබන්ධ ණකාර හේතුවෙන් අ ස්වරය ආ යැයි දීර්ඝවීම පාවෙනි

ආදී වශයෙන් කාරිත ප්‍රත්‍යය යෝග්‍යයේ දී අනුබන්ධ ණ කාරයෙන් ධාතුවේ මුල් ස්වරය වෘද්ධි වූ පසු අනුබන්ධ ණ කාරය ලොප් වේ. 'කාරිතානං ණො ලොපං ඉති ණ ලොපො අසංයොගතතසා වූද්ධි කාරිතෙ ඉති - වූද්ධි. යනු බාලාවකාර පාඨයි

කාරිත ප්‍රත්‍යය යෝග්‍යයෙන් අකර්මක ධාතූ සකර්මක වේ'

අකම්මකාපි හෙත්ථජෙට්ඨ-පච්චචයනභාසකම්මකා

තං යථා හික්ඛු භාණ්ඩි මග්ගං රුගාදිදුස්සකං යනුවෙන් ඒ බව දක්වා ඇත.

i. පහාරාපෙයි, කාරෙතො, නිසීදාපෙති, වාචයති, කාරාපෙයි යන පදවල ධාතු - කාරිකප්‍රත්‍යය හා ආබ්‍යාස ප්‍රත්‍යය වෙන්කර දක්වන්න.

(ඊ) පහත යදහන් වාක්‍ය උචිත කර්තෘ පදයක් යොදා ප්‍රයෝජනාර්ථයට පෙරලන්න.

උදාහරණ:

වණ්ණදා භාසති

සුර්යෝ වණ්ණං භාසෙති.

1. කුමාරෝ හසති.
2. හික්ඛු හතතං භුඤ්ජති.
3. වධකෝ සීපං ඡිඤ්ජති
4. සිසෙසා සිප්පං සිකමති
5. දහරෝ වණ්ණං පසාසති
6. ගවො ගංගං කරති.
7. ගෝණෝ හණ්ඩං හරති
8. කම්මකාරෝ රුකමං ඡිඤ්ජති.

(උ) පහත යදහන් නාමවලින් කැමති නාම දෙකක් උපුටා ගෙන විභක්ති හේදය හා වචන හේදය ප්‍රකට වන සේ වර්තනා වගුගත කර දක්වන්න. සියලු නාම අකරාදී කොට අර්ථ දක්වන්න.

යදධා මෙධා පඤ්ඤ විජ්ජා
විතතා මනතා තණ්හා වීනා
ඉච්ඡා මුච්ඡා එජා මායා
මෙතතා මනතා සිකමා හිකමා

ජංසා ගිවා ජිවතා වාචා
ජායා ආයා ගංගා නාචා
ගාථා සෙනා ලෙඛා සාලා
මාලා බෙලා සුජා බිඬා

පිපායා වෙදනා සඤ්ඤ - වෙතනා තසිතා පජා
දෙවතා විච්චකා ගොධා - බලාකා පරිසා සහා

උකා සෙපාලිකා ලංකා - සලාකා වාලුකා සිඛා
වීසාමා විසිමා සාමා - වචා වඤ්ඤා ජමා ඝමා

ජෙට්ඨා සොණ්ඩා විතණ්ඩා ව - කරුණා විනිකා ලකා
කථා නිද්ද සුධා රාධා - වාසනා සිංසපාපපා

පහා පිමා මමා මයා - මතකියා සතකිරා පුරා
 දොලා කුලා පිලා ලීලා - ලාලෙලා මෙමලා කලා

වලවාලමුයා මුයා - මකුපුයා පුලයා දියා
 නායා පුණ්ණා ගුහා රිහා - ලපිකා වසුධා බුදු

(උ෧) පහත දැක්වෙන ධාතු අතරින් දෙකක් වචන හේදය හා පුරුෂ හේදය ප්‍රකට වන සේ කාලාතිපතකි. ආබ්‍යාතයෙහි කර්තෘකාරකයෙහි වර්තගා වගු ගත කර දක්වන්න

"වතු'භිවාද ථොමෙසු ගද බ්‍යක්ක වචෙ පිච
 අථො නිතු ගරභායං ඛදි පක්ඛතුනාදිසු
 ඵදි කු කිසුචි වලනෙ වදි කතකිභිළාදනෙ
 කිලිදි පරිදෙවාදෙ උදියාවකිලෙදනෙ"

[$\sqrt{\text{වතු}}$ (- අභිවාදෙ, ථොමෙ ව), $\sqrt{\text{ගද}}$ (- වචෙ) $\sqrt{\text{නිතු}}$ (- ගරභායං)
 $\sqrt{\text{ඛදි}}$ (-පක්ඛතුනෙ) $\sqrt{\text{ඵදි}}$ (- ඵතුනෙ) $\sqrt{\text{වදි}}$ (- කතකියං) $\sqrt{\text{කිලිදි}}$
 (- පරිදෙවෙ) $\sqrt{\text{උදි}}$ (යාවෙ)]

(ඵ) පාලියට නඟන්න

1. පිටුවරයා ඔහුට තෙල් වෙනුවට ගිතෙල් දෙයි.
2. වැද්දා මෙකැනින් යොදුනක් දුරින් ඇතෙකු විදියි.
3. මුච වැද්දා අදින් අඩමයකින් පසු මුචකු මරයි.
4. බුදුසව්වෝ තොයෙක් කුලවලින් පැවිදිවුවාහු වෙත්.
5. ගොවියා උක්වලින් සිවලුන් වලකයි.
6. දැරියෝ ගොයමින් ගවයන් වලකයි.

10.4 ව්‍යාකරණ

ජට්ඨ විභක්තිය

ජට්ඨ විභක්තිය ස්වාමාර්ථයෙහි වේ. 'සාමීසමීං ජට්ඨි' යන පුත්‍රයෙන් බාලාවකාරය එය දක්වයි. ස්වාමිත්වය යන්නෙන් ස්වාමිත්වය, සමීපත්වය සමුහත්වය අවයවත්වය ආදිය සැලකේ 'යත්ත වා පරිග්ගතො තං සාමී - යස්ස සං සාමී සමීපො සමුතො අවයවො තං සාමිනාම යනු බාලාවකාර පාඨයි.

ගිකවුනො චීවරං (ස්වාමිත්වය)

කතරයා සමීප. (සමීපාර්ථය)
 සුවණ්ණයා රාසි (සමුහාර්ථය)
 රුක්මයා සාමා (අවයවාර්ථය)

ජය ව්‍යක්තියෙහි සෙසු අර්ථ මෙසේය.

1. කේතවර්ථය

බුද්ධයා හෙතු - බුදු රද්වන්තියා

2. සද්ධාර්ථය.

පිතුයා සද්ධො පියාව සමානා

3. අනුකූලවර්ථය

බුද්ධාරාදයා ඔක්කාං - බොරුකීමට ඇති හය

4. ගුණයොගය

පඤ්ඤා පවුභාවො නුවණේ පවුබ්බ

5. සුභිකාර්ථය

ඵලානං නිකේතා

සුරං නිරුක්ඛ සුවණ්ණයා - රත්රුවනින් පිරි

6. නිපාතානතර යොගය

වසලයානතො

7. කාලාර්ථය

මාසයා දව්කකතුං භුඤ්ජති

8. රූපයොගය

දෙවදකයා රූපි - දෙව්දකට රිඳේ

9. නිර්ධාරණාර්ථය

තරාතං බකකියො සුරතමො - මිනිසුන්ගෙන් කෘත්‍රියා සුරතමය

පටිකාතං ධාවං පිඤ්ඤො - මගියන්ගෙන් දුටන්නා පිඤ්ඤමය

10. අනාදරාර්ථය

රුද්ධො දාරකයා පබ්බති - දරුවා අඩදි පැවිදිවිය

11. තනිසාර්ථය

සුභයා බුද්ධං යජති - මලින් බුදුන් යදී

ති. තයා

12. සර්වත්ව අර්ථය

කුසලා තවටගිතයා - නැවුම් ගැවුම්බි දක්කය.

පද සාධනය

දුතියා ව්‍යක්තෘන්ත පද

අ. > - අකාරානක ගබ්ඳවලින් පර දුතියා එක වචන අ. ප්‍රත්‍යයෝගයේ දී ආදේශාදියක් නැත.

බුද්ධ + අ.

බුද්ධි + අ + අ.

බුද්ධ.

අ. > ආන. - බ්‍රහ්මකත සබ් රාජාදිකො අමානං - සි බ්‍රහ්මාදිකො අ. වචනස්ස ආනං හොති
 'බ්‍රහ්ම, අක්ක, සබ්, රාජ, ආදී විභේෂ අකාරත්ත ඔබ්බවලින් පර අ. ප්‍රත්‍යයට ආනං ආදේශ
 වේ.

බ්‍රහ්ම + අ. > ආනං.

බ්‍රහ්ම + ආනං.

බ්‍රහ්මානං.

(සබ්‍රානං, රාජානං, අක්කානං.)

අ. > . - අමෙමා නිගගතිතං සඬ්ඵපෙති සඬ්ඵපකො අ. මො ච ඛිත්ථං යනති. (ඉ ඊ කාරානත,
 උ උා කාරානත ඔබ්බවලින් පරවු. ආ. ප්‍රත්‍යයට ඛිත්ථං ' ' ආදේශ වේ.

අග්ගි + අ. > .

අග්ගි.

දණ්ඨි + අ. > .

දණ්ඨි.

හික්ඛු + අ. > .

හික්ඛු.

යත්ථු + ආර + අ. > .

යත්ථාර.

අ. > ආච ආවු අච

- අචමහිට - අමහි පරෙ ගොසද්දෙකාරස්ස ආච අචා හොනති - ඔකාරානත ගො
 ඔබ්බවලට අ. ප්‍රත්‍යය යෙදවීම ගො ඔබ්බවලට ඔකාරයට ආච, අච, අවු වේ.

ගො + අ.

ගො > ගාච +

ගාච.

ගො + අ.

ගො > ගාචු +

ගාචු.

ගො + අ.

ගො > ගච + .

ගච.

යො > එ

- සබ්බයොනීතමාථ

- අකාරනතා පරෙසං පටම දුතිය යොනීතං යථා සංඛං ආ එ වා හොනති. අකාරාන්ත ශබ්දවලින් පර දුතියා බ්‍රහ්මවචන යො ප්‍රත්‍යයට විකල්පයෙන් එ ආදේශ වේ.

බ්‍රහ්ම + යො > එ

බ්‍රහ්ම + එ

බ්‍රද්ධෙ

යො > ආනො - යොනමානො - ති බ්‍රහ්මාදිකො යොනං අනොත්තං

බ්‍රහ්මාදි ශබ්දවලින් පර දුතියා 'යො' ප්‍රත්‍යයට ආනො ආදේශවේ

බ්‍රහ්ම + යො > ආනො

බ්‍රහ්ම + ආනො

බ්‍රහ්මානො

(අත්තානො, සබ්බානො, රාජානො)

යො > ලෝපය -

සපතොට යොනං ලොපො - සප ඤාලනො යොනං ලොපො වා හොති. යොසු කත නිකාර ලොපෙසු දීඝං කතො නිකාරො, ලොපො ට යෙයං කෙසු යොසු යරානං දීඝො හොති.

ඉ, ඊ, උ, ඌ අන්ත ඉන්ද්‍රියික ආකාරන්ත හා නසුංයක ලිඛිතයෙහි දුතියා යො ප්‍රත්‍යය ලොප් වී ශබ්දාන්තය දීර්ඝ වේ

අග්ගි + යො

අග්ගි + ඉයා ලෝපය

අග්ගි - ශබ්දාන්ත දීර්ඝය

අට්ඨි + යො > නි

අට්ඨි + නි

අට්ඨි නි

කඤ්ඤ + යො (ලොපය)

කඤ්ඤ

යො > ඔ - තතො යොනමොතු - කතො ආරකො යොනං ඔ හොති.

යත්නු පිතු ආදී විශේෂ උකාරාන්ත, ශබ්ද වලට ආර ආදේශ වූ පසු දුතියා යො ප්‍රත්‍යයට ඔ ආදේශය ද වේ.

සත්‍ය > යෝ
 සත්‍ය + ආර + ඔ
 සත්‍යාරෝ
 සත්‍යාර + ඵ
 සත්‍යාරේ

පිතු + යෝ
 පිතු + ආර + ඔ
 පිතරෝ
 පිතාර + ඵ
 පිතරේ

10.5 පරිචය

1. ජට්ඨ විභක්තියෙහි මූලිකාර්ථය කුමක් ද?
2. යසස වා පරිභගතො තං සාමී - යසස සං සාමී සමීපො සමුහො අවයවො තං සාමී නාම.
 යන බාලාවතාර පූත්‍ර - වෘත්ති පැහැදිලි කරන්න.
3. ජට්ඨ විභක්තියෙහි අර්ථ පහක් නම් කර උදාහරණ දෙක බැගින් දෙන්න.

10.6 ධාරණය

පහත දැක්වෙන බාලාවතාර පාඨ වාචෝද්ග්‍රහණය කරන්න.

යසස වා පරිභගතො තං සාමී යසස සං සාමී සමීපො සමුහො අවයවො තං සාමී නාම.
 සාමීසමීං ජට්ඨ භික්ඛුනො වීවරං, නරානමිඤ්ඤා, නගරස්ස සමීපං, සුවණ්ණස්ස රාශී, රුක්ඛස්ස
 සාමා, වාතාරෙනෙවාඤ්ඤත්වාපි ජට්ඨි.

යථා හෙතු යොගෙ බුද්ධස්ස හෙතු සද්ධිතේ - පිතුස්ස සද්ධියො අනතපපච්චය යොගෙ
 මුසාවාදස්ස ඔක්කපපං. ගුණයොගෙ - පඤ්ඤා පවුහාවො සුභිතතේ ඵලානං තිසෙකා. පුරං
 හිරඤ්ඤ සුවණ්ණස්ස, භිජාතකතරයොගෙ වසලස්ස කත්වා. කාලෙ මාසස්ස දව්කඛ්ඤාං භුඤ්ඤති.
 රුජයොගෙ දෙවදත්තස්ස රුජති. වහගමානෙ කතතුයොගෙ කතතරී - රඤ්ඤා සමමනො

ඵත්ථ භගාදිහි මභිබුද්ධිපුජාදිහි කෙතා හි කෙතා - යද්දිනාකලොපො

සමබ්බෙධි

ඵතෙ සමබ්බෙධි නො දෙති
 යසමාත්ථා බුද්ධි ජායතෙ
 සමබ්බෙධි නාම යො අත්ථා
 සමබ්බෙධිවය නිසයිතො

සමබ්බද්ධියෙ වියෙසො
කොච් කොච් වියෙසනං
කඤ්ඤිසාස ක්‍රියං තෙසං
සමබ්බෙධො සො පටිත්තතෙ

ජට්ඨිද්ධිවෙදාපි සමබ්බෙධො
හෙදකසමාචි ජායතෙ
ජාතාපි සා වියෙසමිතා
සමබ්බෙධං න ව්‍යදෙ යතො

සද්දසකති පභාවො ය-
මිති එත්ථ පතියතෙ
පතීති මනතික්කමම
භොති සද්දත්ථ සංවිති.

සන්නම් විභක්තිය

11.1 ගාමවාසිකෝ මම වචනං සුතාථ

අජ්ජ රක්ඛිතාගෙ එකො අමනුසො ආගච්ඡති

සීහලදීපෙ, කිර මහා කළාක විහාරං නාම අහොසි. තත්ථ එකො අභයඤ්ඤොරො නාම පරියක්ඛිධරො කිපිටකො ගාමික සෙනාසනං පභාය කය්‍යාසනෙනයෙව එකස්මි. චන සංඝේඛිකක පණ්ණසාලාය පටිවසති.

යො අපරභාගෙ ආරක්ඛාක මහාභයඤ්ඤොරොති පාකටො අහොසි. අපේකස්මි. සමයෙ එකො උපාසකො තං උපසංකම්භො වජ්ඣො ධම්මං සුභො පසන්නාමානසො තං යාචිභො ආදසස්සංචිතොති පටිවසෙති චතුසි පටිඡගගි. යො පේරස්ස විවරස්ථාය කාලෙන කාලං සාචකං දෙති. දිනන දිනනාති තස්සෙව අනතරගෙන හරන්තිකො නාම එකො වොරො රක්ඛියං ගහෙත්වා හරති. පේරො දුබ්බල විවරොයෙව හොති.

අපේකස්මි. දිවයෙ උපාසකො විහාරං ගන්ත්වා පේරස්ස දුබ්බලාති විවරාති දිස්වා විවරස්ථාය සාචකාති දත්වා එවං විනෙකයි. මයා පනිමස්ස ඛණ්ණි විවරසාචකාති දිනනාති. නාපි විවරං කත්වා පාරුපති, ත සන්නිට්ඨානං වා අක්ඛායා දානං වා පක්ඛායති. කාරණෙන ඉමස්ස හවිතබ්බන්ති ආසන්නධානෙ මගගා ඔක්කමම නිලීනො අට්ඨාසි, ගච්ඡන්තාගච්ඡන්ත උපපරික්ඛමානො, තකො වොරො පේරස්ස සාචකාති උපනිකභාවං ඤත්වා තං ගණ්ඨස්සාමිති රක්ඛි භාගෙ විහාරං ගන්ත්වා සාචකාති ගහෙත්වා සුත තෙතෙව මගගත ආගච්ඡති. තකො උපාසකො සහභණ්ඩකං වොරං දිස්වා වෙගෙන ගන්ත්වා තස්ස වුළු ගහෙත්වා එකකකං කාලං අය්‍යස්ස මයා දිනනාති සාචකාති ගණ්ණෙනා තමරෙති සුවරී, තෙන හි ආම සාමිති සමපට්ඨිතෙ උපාසකො තස්ස හත්ථකො විවරවත්ථං ගහෙත්වා හත්ථපාදෙති තං පොඨෙත්වා දුබ්බලං කත්වා ආමක සුසානං නෙත්වා මත මත්‍රස්සං. අධොමුඛං කත්වා තස්ස පිට්ඨියං උක්කානං සයාපෙත්වා හත්ථපාද පිට්ඨිකො ඛන්ධනං අමොචනං කත්වා විසුං විසුං කත්වා දණං ඛන්ධිත්වා සයාපෙත්වා සයං නභාත්වා පුරිමකරං. ගාමිමාගමම ගාම මණ්ණෙ ධත්වා 'හො ගාමවාසිකො මම වචනං සුතාථ අජ්ජරක්ඛිතාගෙ එකො අමනුසො ආගච්ඡති. යො කුමහාකං මහා විනාසං කරිස්සාති. ඛෙමට්ඨානං පත්වා ආරාති පිට්ඨාය නිසීදංති උත්ථායෙයි.

11. 2 අත්වැල

ගාමවාසීනෝ - (ගාම + වාසී) ගම්වැසියන්

සුණාථ - ($\sqrt{\text{සු}}$ (-සවණේ) + ථ) අසන්නා

රත්නිභාග - (රත්නි + භාග) රැ යාමෙහි

ආගවජ්ඣි - (ආ + $\sqrt{\text{ගමු}}$ (-ගතිය) + ඡි) එයි.

සිහලදීපෙ - (සිහලානං දීපෙ) හෙළදිව්

තය්‍යාසනෙනයෙව - (තය්‍ය + ආසනෙන + ඵව) ඒ සම්පයෙහි ම

අපරගාගෙ - (අපර + ගාග) පසු කාලයෙහි

උපාසකෝ - (උප + $\sqrt{\text{ආස}}$ + (-උපවෙසනෙ) + අක) උපස්ථායකයා

උපසංකම්පවා - (උප + සං + $\sqrt{\text{කමු}}$ (-ගතිය) + වා) එළබ

ද්වාදසසංවච්ඡරාති - (ද්වාදස + සංවච්ඡර) දොළොස් අවුරුද්දක්

පච්ඡග්ගි - (පච්ඡ + $\sqrt{\text{ඡග්ග}}$ (-පොසනෙ) + ඊ) පෝෂණය කළේය.

පතිමය්‍ය - (පත ඉමය්‍ය) මුන්වහන්සේට වනාහි

පාරුපති - පොරවයි

සනතිධිට්ඨානං - රැස් කරන කැනවත්

මකකමම - (අව + $\sqrt{\text{කමු}}$ (-ගතිය) + ය) ඉවත් ව

නිලීනෝ - සැහවී

උපපරිකම්මානෝ - (උප + පරි + $\sqrt{\text{කම්ම}}$ (-පෙකම්මනෙ) + මාන) විමසමින්

උපනීතභාවං - (උප + $\sqrt{\text{නී}}$ (-පාසුණෙන (+ ක + භාවං) ගෙන ආ බව

වූලං - කෙස් වල්ල

ත්වමරෙති - (ත්වං + අරෙ + ඉති) ජඩය කෝ දැයි

11.3 අභ්‍යාසය

(අ) පාළි භාෂාවෙන් පිළිතුරු දෙන්න.

1. කතරයම්. රටේ මහාකලාක විහාරයේ අහෝසි?
2. කො ගාමිනික සෙනාසනං පතාය ආරක්‍ෂකයෝ අහෝසි ?
3. කො ආරක්‍ෂක මහාසංඝරං පච්ඡග්ගි?

4. කහි වයසාති යො ථෙරං උපට්ඨති?
5. හරතකිකො කිං අකාසි?
6. උපාසකො බහුසු චීවරෙසු දිනෙනසුපි කසමා ථෙරො දුබ්බලචීවරො යෙව අහොසි?
7. ථෙරො කෙන කාරණෙන දුබ්බලචීවරොයෙව හවියසකිති උපපරිකඨිකං උපාසකෙ කිං අකාසි?
8. මගගා ඔක්කමම නිලීනෙන උපාසකෙන කිං දිට්ඨං ?
9. සහගණ්ඩකං ථොරං දිසවා උපාසකො කිං සුච්ඡි?
10. උපාසකො ගාමවාසීනං කිං ආහ?

(ආ) i යමෙදන්තස්සා දෙයො - සරෙ පරෙ අන්තස්ස එකාරස්ස කථි යො ආදෙයො හවිති. යන සුත්‍රයෙන් දැක්වුණු පරිදි ළංච සිටි සචර දෙකින් පුරව එ කාරයට ය ආදේශය වේ යන යථි විධිය දැක්වීමට උදාහරණ 5 ක් විග්‍රහ කර දක්වන්න.

ii. ආසනෙන + එව - ආසනෙනයෙව

චීවරො + එව - චීවරොයෙව යන යථිපද සිද්ධ වූ ආකාරය සුත්‍ර වෘත්ති දක්වමින් පැහැදිළි කරන්න.

iii. (යම්ප සචර ඇති කල -) ස්වර සන්ධිස්ථි ස්වරයන්ට ව්‍යඤ්ජනාදේශය වන තැන් උදාහරණ දෙමින් පැහැදිළි කරන්න.

(ඉ) පහත සඳහන් ඡේදය පාලියට නඟන්න.

පෙර බරතෑය තුන් යොහොසුරෝ එක් ව මි විකුණන්නාහු සුතඹුවන් පෝෂණය කරති. ඔවුන්ගෙන් එක් අයෙක් පිටිසරට ගොස් කඳුකර වැසියන්ගෙන් මි මිලට ගනියි. එකෙක් ගත් මි නගරයට ගෙනෙයි. එකෙක් ඔහු ගෙනා මි බරණැය සිට විකුණයි.

එකල එක් පසේ බුදු වරයෙක් කුචාල රෝගයකින් ආකුර විය. ඉක්බිති ඒ පසේ බුදුවරයා ඒ මි පැණියෙන් සුව වේ යැයි දැන සිටුරු පොරවා අහසින් අවුත් නුවර දොරටුවෙහි බෑය එහි මි ලැබෙතැයි බලමින් සිටි සේක.

(ඊ) පහත සඳහන් නාමවලින් දෙකක් උපුටාගෙන විග්‍රහයක් සේදය හා වචන සේදය ප්‍රකට වන සේ වගු ගත කොට වර්තනා දක්වන්න. සියලු නාම අකාරාදී පිළිවෙලට ලියා අර්ථ දක්වන්න.

එවං සුරාසුරනරොරගනාග යක්ඛා
ගන්ධබ්බ කින්නර මනුස්ස පියාව පෙතා
මාතංග ජබගමි තුරංග වරාහ සිතා
ව්‍යග්ගච්චි කච්චප තරච්ඡ මිගස්ස යොනා

ආලෝක ලෝක තිලයාතිල වාග යෝග
 වායාමි ගාම නිගමාගමි ධම්මකාමා
 සංඝොස සොස පටිසාසවි කොධ ලෝභ
 සාරමහ ඵමහ මද මාන පමාදමකමා

පුනතාග පුග පනසාසනවම්පකමබ්
 හිං තාල තාල වතුලජ්ජන කිංපුකාව
 මඤ්ඤා තුඤ්ඤා පුට්ඨඤ්ඤා කරඤ්ඤා රුකමා
 ඤෙය්‍යා මසුර සකුණ්ණධර කොඤ්ඤා හංසා

11. 4 ව්‍යාකරණ

සත්තම් විගත්තිය

සත්තම් විගත්තිය ඔකාසාර්ථයෙහි යෙදේ. ඔකාසෙ සත්තම් - යනුවෙන් එය සඳහන් වේ. ඔකාස අර්ථය යනු ආධාර අර්ථයයි. 'යො ධාරො තමමාකාසං' - යො ක්‍රියා නිසස්ස භුතානං සත්තුකමානං පඤ්චාතං ඔකාසං' නාම යනු බාලාවකාර පාඨයි. ක්‍රියාව ඇසුරු කරන කර්තෘ කර්මවල ප්‍රතිස්ථාව ඔකාසය නමැයි එහි විස්තර වේ.

රාජා භූමියං න නිසීදති
 අපෙක විඤ්ඤාණො කායො සඨර්ථියං සෙති
 මදනො ථාලියං පච්චති
 වානරෙන ඵලං පාතියතෙ

ආධාරයෙහි ස්වභාව 4 ක් බාලාවකාරයෙහි දැක්වේ. මේ වාක්‍ය ප්‍රයෝගයෙහි දක්නට ඇති විශේෂතා නො ව ආධාරක වස්තුව හා දරනු ලබන වස්තුව අතර ඇති සබඳතා සැලකිල්ලට ගෙන කරනු ලබන සිද්ධි බෙදීමකි.

1. ඔපසිලෙසික ආධාරය
2. විසයික ආධාරය
3. අභ්‍යාස ආධාරය
4. ව්‍යාපික ආධාරය.

යනු ඒ හතරයි.

ඔපසිලෙසික විසයාභ්‍යාස බ්‍යාපිකභෙදාවතුධාරාරො

වාරිසවෙසු ව සලිලෙ මච්ඡා සසං නදියං කිලෙසු තෙලං යන භාථාවෙන් ඒ හේද හතර හා ඊට උදාහරණ දක්වා ඇත.

1. ඔපසිලෙයික ආධාරය (උප + සිලෙය) වස්තුව ස්පර්ශ කරමින් (ඇලෙමින්, ගැටෙමින්) ම දරා සිටී.

සටෙපු වාරි, යනු උදාහරණයි.

2. විසයික ආධාරය දරන වස්තුව සවිලය.

සලිලෙ මට්ටා

3. අභ්‍යාස ආධාරය වස්තුවක් සම්පයෙහි දරයි.

කදියං සසකං

4. බ්‍යාපික ආධාරය තුළ දරන වස්තුව මිත්‍රව සිටී.

තිලෙපු තෙලං

සත්තම් විභක්තියෙහි කාරකාර්ථය වූ ආධාර අර්ථය හැරුණු විට මතු දැක්වෙන අර්ථවලද ආධාර විභක්තිය යෙදේ.

2. කර්ම අර්ථය.

ක්‍රියාවේ කර්ම පදය සත්තම් විභක්තියෙන් සිටී 'කම්ම කරණ නිමිත්තෙපු සත්තම් හි සත්තම් කම්මනි ගහ වුනි අභිවාදිතං යොගෙ, යනු බාලාවකාර පාඨයි. මෙසේ කර්ම පද සත්තම්යෙන් සිටින්නේ $\sqrt{\text{ගහ}}$, $\sqrt{\text{කමු}}$ $\sqrt{\text{වුනි}}$ ආදී ධාතුවලින් තැනුණු ක්‍රියා පද යෙදුණු වාක්‍යවල ය.

$\sqrt{\text{ගහ}}$ පාදෙපු ගහෙචා පාරතංගං හිපති.

බාහාපු ගහෙචා මග්ගෙ ගව්හති.

$\sqrt{\text{කමු}}$ ගිවාපු අකකම්.

ජවාපු අකකම්.

$\sqrt{\text{වුනි}}$ මුදධති වුනෙති.

අභි + $\sqrt{\text{වාද}}$ තෙ හිකවුපු අභිවාදෙනති.

3. කරණාර්ථය.

ක්‍රියාවේ කරණ පදයද සත්තම් විභක්තියෙන් සිටී (කම්ම කරණ නිමිත්තෙපු සත්තම්. කරණෙ හිකවාචාතෙ ගමාමාතෙ) යනු බාලාවකාර පාඨයි.

පතෙතපු පිණඩාය වරති.

4. නිමිත්තාර්ථය

ක්‍රියාවේ නිමිත්ත (නිමිත්තෙ) සත්තම් විභක්තියෙන් සිටී

තුඤ්ජරො දතෙතපු තඤ්ජතෙ.

5. සම්ප්‍රදානාර්ථය

සංඝෙ දින්නං මහපථලං

සංඝෙ ගොතම් දෙහි.

6. පඤ්චම් අර්ථය.

කදලීසු ගජං රක්කිකි.

7. කාලාර්ථය

පුබ්බිණ්ණ සමයෙ ගතො.

8. භාවාර්ථය

ආවසාදිකාර්ථය පැවසෙන අන්තර්වාක්‍යයේ කර්තෘ පදය හා කෘදන්තය සක්තමියෙන් තැබීම භාවාර්ථය නම්.

සංඝෙසු ගොථියමානෙසු රාජා එහි.

9. උප උපසර්ග යුක්ත අධිකාර්ථය.

උප නිකේඛ කභාපනං.

10. අධි උපසර්ග යුක්ත ඊඤ්චාර්ථය.

අධිදෙවෙසු බ්‍රදෙධා

11. කිද්ධාර්නාර්ථය

කණ්ණා ගාච්ඡි සමපන්න වීරකමා.

පද සාධකය

තඬයා විභක්ෂ්‍යන්ත පද

නා > එන - අකො නෙන - අකාරාපරො නා එනං යාති. අකාරාන්ත ශබ්දවලින් පර නා ප්‍රත්‍යයට එන ආදේශ වේ.

බුද්ධ + නා

බුද්ධ + එන

බුද්ධෙන

කාමි රහතදාවා - නාමි සවිභක්තිස්ස රාජසද්දස්ස රඤ්ඤා වා හොති. රාජ ශබ්දයෙන් පසු ටි නා ප්‍රත්‍යය යෙදූ විට ශබ්දයට හා ප්‍රත්‍යයට රඤ්ඤා ආදේශය ද වේ.

රාජ + නා

රඤ්ඤා

සවිභක්තිස්ස නාමි කා, නතු ප්‍රත්‍යාන්ත වලට පසු ටි නා ප්‍රත්‍යය යෙදූ විට ශබ්දාන්ත නතු වලට හා ප්‍රත්‍යයට කා ආදේශ වේ.

ගුණවනතු + නා

ගුණවතා

නා > ආ නා ආ ඉති ආරතො නායා ආ - සතච්ඡ ආදි ශබ්දවල සත්ථාර වූ පසු නා ප්‍රත්‍යයට ආ ආදේශ වේ

සත්ථාර + නා > ආ
සත්ථාරා

නා > ආය සමොනාදිනං ති නාදෙවක වචනානමායො. ආකාරාත්ත ස්ත්‍රී ලිඛිත ශබ්දවලට පසුව යෙදු නා ප්‍රත්‍යයට ආය ආදේශ වේ.

කඤ්ඤ + නා > ආය
කඤ්ඤය

නා > යා - පමොයා - ති නාදෙවක වචනානං යා, ඉත්ථී ලිඛිත. ඉච්ඡාණ උච්ඡාණ අත්ත ශබ්දවලින් පර නා ප්‍රත්‍යයට යා ආදේශ වේ.

රත්ති + නා > යා
රත්තියා

හි සුහිසථිකාරො ඵ තතියා ඛහු වචන හි පර කල අකාරාත්ත ශබ්දවල අත්ත අකාරයට ඵ වේ.

බුද්ධ + හි
බුද්දෙධි

සමාහිසමිතනං මහා හිමිච්චා - සබ්බ සද්දෙහි පරෙසං සමාහිසමිතනං යථා සංඛං. මහාහිමිච්චා ඉවචකෙ වා හොති. හි ප්‍රත්‍යයට හි කාරාදේශය ද වේ.

බුද්ධ + හි > හි
බුද්දෙධි

අත්තානෙතා හිසමිතනනං ති හිමි අත්තනකයා අනො. හි ප්‍රත්‍යය පර කල අත්ත ශබ්දාන්තයට අන. ඵක් වේ.

අත්ත + හි
අත්ත + අන + ඵ - හි
අත්තනෙහි
අත්තනෙහි

රාජස්ස රාජ්ඣ සුතංහිසු ව - සුතංහිසු පරෙසු රාජස්ස. රාජ්ඣ හොති වකාරෙන න. හි ප්‍රත්‍යය පරකල රාජ ශබ්දයට රාජ්ඣ ආදේශය ද වේ.

රාජ + හි
රාජ්ඣ + හි
රජ්ඣි , රාජ්ඣ

11. 5 පර්වය

1. සත්තමී විහක්ඛියෙහි මූලිකාර්ථය කුමක් ද?
2. යොධාරොතමොකාසං - යො ක්‍රියා නිසාය භූතානං කතකුකම්මානං පතිට්ඨා තං ධිකායං නාම ධිකායෙ සත්තමී යන බාලාවකාර සුත්‍රවෘත්ති පැහැදිලි කරන්න.
3. සත්තමී විහක්ඛි ප්‍රයෝග පහක් නම් කර උදාහරණ දෙක බැගින් දෙන්න.

11. 8 ධාරණය

පහත දැක්වෙන බාලාවකාර පාඨ වාර්තාග්‍රන්ථය කරන්න.

යො 'ධාරො තමොකාසං - යො ක්‍රියා නිසාය භුතානං කතතුකමානං පතිට්ඨා තං ඉතායං තාම.

මකාසෙ සත්තම්

මපපිලෙයික විසයාභ්‍යාස

ව්‍යාපිකහෙදා චතුර්ධාරො

චාරි ඝට්ඨෙ ච සලිලෙ මධ්‍යං

සසාං තදියං තිලෙසු තෙරං.

කම්මකරණ නිමිත්තයෝපු සත්තම්' ති සත්තම්. - කම්මති ගහවුගිඅතිවාදිතං යොගෙ බාහාසු ගහෙතො මුද්ධති වුමනිතො හිසුසු අතිවාදෙතති කරණෙ හිකබ්වාතෙර ගමාමානෙ පතෙතසු පිණ්ඩාය වරතති. තිමිතෙත කුඤ්ජරො දතෙතසු හඤ්ජතෙ. දනතථියමුද්දියා හඤ්ජතෙතානෙටා. සම්පදානෙ වෙති සත්තම්. සංයෙ දිනනං.

පඤ්චමාසෝ වෙති සත්තම් කදලියු ගජං රක්ඛති. කාලගාවෙසු ච - භාවොත්‍ර ක්‍රියා. කාලයෝ භාවයෝ ච සත්තම් හොති පුබ්බිණ්ණසමයෙ ගතො. සංයෙසු භොජියමානෙසු ගතො. එතං සංඝාතං භොජනක්‍රියාය කසාචි ගමනක්‍රියා ලක්ඛියති.

සමාස නාම

12. 1 සමාසමුද්ධාන රූප

රාජා එක දිවය. සුවණ්ණසංඛලිකබන්ධනං පෙසෙතො චතුරතං බුද්ධානං අධිගතරූපදස්සානං කප්පායුකං කාලං නාගරාජානං ආනයිතො යොකව්ත්තසය හෙට්ඨා මහාරහෙ පලලභෙක නිසීදාපෙතො. අනෙකවණ්ණෙහි ජලජඵලජපුපෙහි සුවණ්ණපුපෙහි ච පුජං කතො සබ්බාලංකාරපතිමණ්ඩිතෙහි ච යොළසහි නාවකසහසෙසහි සමන්ත තො පරිකබ්ඪිතො අනන්තඤ්ඤස්ස කාච මෙ සඳ්ධමච්චර චක්කවත්තිනො සමමාසමුද්ධාන රූපං ඉමෙයං අකම්මං ආපාථං කරොහිති චතො තෙන නිමිතිං. යකලසරීරෙ විපාකිණ්ණ පුඤ්ඤපාඨාච නිබ්බන්ධාසීති අනුච්ඡෙදන පතිමණ්ඩිත දවත්තිංස මහාපුරිසලකමණ්ණ සංඝිරිකතාය විකසිත කමලපාල පුණ්ඩරික පතිමණ්ඩිතමිව සලිලකලං කාරාගණ රජමිථාලා විසරවිජ්ජුරිත යොහා සමුජ්ජලමිව ගගනකලං නීලපිත ලොහිතාදි හෙදං විචිත්‍රවණ්ණරංසි විකද්ධවාමපාඨාපරිකෙවස විලාසිතාය සඤ්ඤාපාඨානුරාග ඉඤ්ඤානු විජ්ජලකා පරිකම්මා මිව කණකහිරි සිංරං. නානාවිරාග විමලකෙතුමාලා සමුජ්ජලිත වාරුමක්ථක යොහං නයන රසායන මිව බ්‍රහ්මදෙව මනුජ නාග යකඛ ගණානං බුද්ධරූපං පස්සානෙතො සත්තදිව්සානි අකම්මජ්ජං නාම අකාසි.

සමන්ත පාසාදිකා.

බාහිරනිදාන වණ්ණනා.

12. 2 අත්ථාල

සුවණ්ණසංඛලිකබන්ධනං - (සුවණ්ණ + සංඛලික + බන්ධන) රතීන් තැනු මාංචුවක්

පෙසෙතො - ($\sqrt{\text{පිය}} (-\text{පෙසෙ}) + \text{තො}$) යවා

අධිගතරූපදස්සානං - (අධිගත + රූප + දස්සාන)

රූච දක්තව ලැබුණු, රූච්ඡු

කප්පායුකං - (කප්ප + ආයුක) කල්පයක් ආයු ඇති

නාගරාජානං - (නාග + රාජ) නා රජු

මහාරහෙ - (මහා + අරහ) ඉතා වීරිනා

අනෙකවණ්ණෙහි - (න + එක + වණ්ණ) නො එක් පැහැති

ජලජඵලජ පුපෙහි - (ජලජ + ඵලජ + පුප්)

දිය ගොඩ මලින්

සුවණ්ණපුපෙහි - (සුවණ්ණ + පුප්) රත් මලින්

සබ්බාලංකාර පතිමණ්ඩිතෙහි - (සබ්බ + අලංකාර + පතිමණ්ඩිත) සියලු අලංකාරයෙන් සැරසුණු

පරිකබ්ඪිතො - (පරි + $\sqrt{\text{බීජ}}$ -බෙසෙ) + තො වච කොට

අනන්තඤ්ඤාසය - (-න + අනන්ත ඤාණ) අනන්ත ඤාණ ඇතහොත් (බුදුරදුන්) සේ
නාම - පළමු කොට

සද්ධම්මවර්තකතථානිකා - (සද්ධම්ම + වර්ත + ධර්ම + ධර්ම) උතුම් ධර්මවක්‍රියා පවත්වන්නාහු
(බුදුරදුන්) සේ

ආපාඨං - හමුව, ගැටුම

විපාකිණිකා පුනරුත්ථානාදි නිබ්බන්ධනාදි අනුබන්ධනාදි පතිමණ්ඩිත ද්විතීය මහා පුරිස
ලකුණ සංකීර්ණකාය - (විපාකිණිකා - පුනරුත්ථාන - පහා - ඉව නිබ්බන්ධන - අසිති - අනුබන්ධන
- පතිමණ්ඩිත - ආකිණිකා - මහා - පුරිස ලකුණ - සංකීර්ණකා)

-විපුරුණු පුණ්ණ කාන්තිය මෙන් හටගත් අප්‍රච්ඡේද අනු ලබන සැරසුණු
දෙසියක් මහාපුරුෂ ලකුණින් සිරිමත් වුණු බව.

විකසිත කම්මසාල පුණ්ණධර්මපතිමණ්ඩිතං - (විකසිත + කම්ම + උපාල + පුණ්ණධර්ම + පතිමණ්ඩිත)

විපුණු නෙළුම් උපුල් හෙළ නෙළුම් ආදියෙන් අලංකාර වුණු

තාරාගණරසමිජාලා විසර්විපුරිත සොහො සමුප්පලං - (තාරා + ගණ + රසමි + ජාලා +
විසර + විපුරිත + සොහො + සමුප්පල)

කරුණික පැතිර ගිය රසමිජාලාවේ සෝභාවෙන් බබළන

නිලපිත ලොසිතාදි හෙදං - (නිල + පිත + ලොසිත + ආදී + හෙද) නිල්, කහ, රතු ආදී ප්‍රභේද
ඇති

විවිත වණ්ණ රංසි විතථු ව්‍යාමසානා පරිකෙඨප විලාසිතාය - (විවිත + වණ්ණ + රංසි
+ විතථු + ව්‍යාම + පහා + පරිකෙඨප + විලාසිතා විසිතුරු වර්ණ
රසමයෙන් ගණවුණු බවයක් පමණ වචන රැස් වළල්ලේ ස්වභාවයෙන්

සඤ්ඤාසායානා රාග ඉන්ද්‍රියාදි විජ්ජලානා පරිකම්භං (සඤ්ඤාසායානා + පහා + අනුරාග + ඉන්ද්‍රිය
ධර්ම + විජ්ජලානා + පරිකම්භං) සැදැවලා පැහැයෙන් පෙනුණු ඉඳුණු
හා විදුලියෙන් වචන වුණු

කණ්ණ ගිරි සිවරං - (කණ්ණ + ගිරි + සිවර)

රන් ගිරි මුදුන

නානාපිරාග විමල කෙතුමාලා සමුප්පලිත වාරු මණ්ඩ සොහො - (නානා + පිරාග + විමල
+ කෙතුමාලා + සමුප්පලිත + වාරු + මණ්ඩ + සොහො)

නොයෙක් පැහැති පවුල කෙතුමාලා වෙන් බබළන සිය මුදුනින්
සෝභාවක්වූ නයනරසායනං (නයන + රසායන) ඇසට රසයෙන් වූ

මුහුර්තමය මනුෂ්‍යායකම ගණානං - බිහි දෙව් මිනිස් නා යක් පිරිසට

12. 3 අත්‍යාය

(අ) පහත දැක්වෙන ප්‍රශ්නවලට 12. 1 ඡේදය ඇසුරින් පාලිභාෂාවෙන් උත්තර සපයන්න.

1. රාජා කං ආනයි?
2. කො වතුන්නං බුද්ධානං අධිගත රූපදස්සානො අහොයි?
3. කාලො නාම නාගරාජා කතරායුකො අහොයි?
4. රාජා කාලං නාගරාජානං මහාරහෙ පලලංකෙ නිසිදාපෙඤා කිදිසං පුරෙයි ?
5. කති නාටකා නාගරාජානං පරික්ඛිපිංසු?
6. රාජා නාගරාජෙන කස්ස රූපං නිමමාපෙතුං රෝවයි?
7. නාග රාජා කිදිසං රූපං අභිනිමිති?
8. සමමාසලුඛාසා සරිරෙ කති අනුච්ඡාදනා අභිනිබ්බන්තා අහෙසුං?
9. කස්ස සරිරං විකපිතකමුද්දාල පුණ්ඩරිකපතිමණ්ඩිතං සලිලකලං විය දිස්සාති?
- 10 රාජා කිත්තකං කාලං අකඛිපුරං අකායි ?

(ආ) පහත දැක්වෙන වාක්‍යාංශ සඳහා තනිපද (12.1) ඡේදයෙන් උපුටා ලියන්න.

1. අධිගතො රූපස්ස දස්සනං යෙන යො -
2. කප්පං ආයුං යස්ස යො -
3. නාගානං රාජා -
4. න එකො වණ්ණො -
5. ජලෙ ජාතෙහි ච එලෙ ජාතෙහි ච පුපෙඨි -
6. සුවණ්ණමයෙහි පුපෙඨි -
7. සබ්බෙහි අලංකාරෙහි පතිමණ්ඩිතෙහි -
8. නාටකානං සහස්සෙහි -
9. අනන්තං ඤාණං යස්ස යො -
10. සද්ධම්මං එව වරං වක්කං යො වන්නෙති කස්ස -
11. සකලස්මිං සරිරෙ -

12. විපක්ෂණ ප්‍රකාශන පඨා -

13. විකසිතෙහි කමලෙහි උපපලෙහි සුණ්ඩරිකෙහි ව පතිමණ්ඩිත.

14. තයනාය රසායන. -

15. බ්‍රහ්මයා රූප. -

(ඉ) බුද්ධ + සි

බුද්ධ + ඔ - යො - අකාරනා පරයා සියා ඔ හොති. පුල්ලිඨිත අකාරාත්ත
සාමාන්‍ය අබ්ධිවලට පරව ප්‍රථමා එක වචන සි ප්‍රත්‍යය යෙදුණු විට
සි ප්‍රත්‍යයට ඔ අදේශ වේ.

බුද්ධො යන පද සාධන විධි මගින් බුද්ධො යන ප්‍රථමා එකවචන පදය සිද්ධ
වේ.

මේ උදාහරණය සැලකිල්ලට ගෙන යොව - බ්‍රහ්මාදිතො සියා ආ හොති - අත්තා. යන
සූත්‍රවෘත්තීන්ට අනුව රාජ න විශේෂ අකාරාත්ත අබ්ධියේ ප්‍රථමා එක වචන පදය වන රාජා
යනු සිද්ධ වූ අන්දම පැහැදිලි කරන්න.

(ඊ) ලිඛිතෙත් පඨමා - යො කමම කතාදිවත්තරමසකෙතො සසාරුපට්ඨො සුද්ධො සො
ලිඛිතෙත්තා නාම - කසායාධිකාමතො පඨමාවිහතති, ආලපතො ව අභිමුඛිකරණමාලපත.
තදධිකෙ ලිඛිතෙත් පඨමා හොති.

යන සූත්‍ර වෘත්තී උදාහරණ දෙමින් පැහැදිලි කරන්න.

(උ) පහත දැක්වෙන වාක්‍ය පාලියට නගන්න. හැකි තුන් සමාස කරන්න.

1. දියේ ද ගොඩ ද හටගන්නා මල් පිපේ.
2. බුද්ධචරුන්ගේ රුව දක්නට ලැබුණු නා රජ පිනැක්කෙකි.
3. තා රජ සේසත යට හුන්නේය.
4. රජ නා රජු රත්මලින් ද පිදී.
5. සියලු අලංකාරයෙන් සැරසුණු තථවෝ රහදෙක්.
6. පළවු ව මගේ සදහම් සක්විත්තාගේ රුව දක්වන්න.
7. දේදුන්න සන්ධ්‍යා ප්‍රභාවෙන් පැහැ ගැන්විණි.
8. පිපුණු උපුල් පිසුම් ජලතලය හොබවයි.
9. නිල් කහ රතු ආදී වර්ණ බබළයි.
10. දෙව් බඹ මිනිස්, පිරිස් බුදු රුව සක්දිනක් පිදුහ.

(ෆ) පද සාධනය

වතුපටි විභක්තෘත්ත පද

සා > ආය - ආය වතුපෙට්ඨ වචනයක් හ - අකාරා පරයා වතුපෙට්ඨ වචනයක් ආයෝ වා හොඳි.

අකාරාත්ත ශබ්දවලින් පර 'ස' ප්‍රත්‍යයට 'ආය' ආදේශ වේ.

බුද්ධ + ස > ආය

බුද්ධ + ආය

බුද්ධාය.

ස > යා 'සාගමෝ සෝ' කි යෙ සකාරාගමෝ. 'ස' ප්‍රත්‍යය පරකල්පි 'ස' කාරාගමය වේ.

බුද්ධ + ස

බුද්ධ + ස් + ස

බුද්ධයා

ස > නො සයා නො කි නො කාරෝ. බ්‍රහ්ම අත්ත සඛා ආදී විශේෂ අකාරාත්ත ශබ්ද වලින් පරවූ 'ස' ප්‍රත්‍යයට 'නො' ආදේශ වේ.

අත්ත + ස > නො

අත්ත + නො

අත්තනො

රාජයා රජෙඤ්ඤ රාජිනෝ සෙ කි. යෙ රජෙඤ්ඤ රාජිනෝ හොනකි. රාජ ශබ්දයට 'ස' පරකල්පි රජෙඤ්ඤ රාජිනෝ ආදේශ වේ.

රාජ + ස

රජෙඤ්ඤ

රාජිනෝ

ස > නො නොතිතා සසඪි. නාමි- ඉති සවිභක්තියා නතුයා නාමි තා, සෙ නොතිතාරෝ සඪිමිති වා.

ගුණවනතු ආදී ශබ්දවලින් පර වූ ස ප්‍රත්‍යයට 'නො' ආදේශ වේ.

ගුණවනතු + ස

ගුණව + නො

ගුණවනො

සබ්බකො සයා නො වා කි සයා නොත්තං වා. ඉ ඊ උ උ අත්තවලින් පරවූ 'ස' ප්‍රත්‍යයට 'නො' ආදේශය හෝ ස ආගමය වේ.

අග්ගි + ස > නො

අග්ගි නො

අග්ගි + ස

අග්ගියා

ස > උ උසසමීං සලොසො ව - සෙ - සථාදානකයා උ හොති සලොසො ව වා - සත්ථු ආදී ඔබ්බවලට පසු ව ස ප්‍රත්‍යය යෙදූ විට 'ස' ප්‍රත්‍යය ලොපයක් ඔබ්බාත්තයට 'උ' ආදේශය වීමක් වේ. (නො ආදේශයට හා ස ආගමයට අමතරවය)

සත්ථු + ස

සත්ථු + උ (ක්)

සත්ථු

i. ආය වතුපෙවක වට්ඨකයාතු. යන සූත්‍රය උදාහරණ දක්වමින් පැහැදිළි කරන්න.

ii. අග්ගිකො, අග්ගියා යන වතුපටි එකවරින් රූප සූත්‍ර වෘත්ති දක්වමින් සාධනය කරන්න.

12. 4 ව්‍යාකරණ

සමාස නාම

මහනෙකා ව සො වීරො ව

මහනෙකා + වීරො

මහා + වීර

මහාවීර

ආදී වශයෙන් අනෙකානා ලෙස බැඳුණු (අර්ථ ඇති) විවිධාර්ථවත් නාම ඒකාර්ථවත් වන ලෙස කැටිකොට කැනෙන නාම සමාස නාමයි.

"නාමානං සමාසො යුත්තසො - කාටි කාරො අයමායොති හිත්තථානං පදානං එකත්තකා යුත්තසොති අඤ්ඤමඤ්ඤ සම්බන්ධසො" යනුවෙන් බාලාවකාරයේ දැක්වේ.

සමාස නාම සාධනයෙන් සංක්ෂිප්ත භාවය ඇති වේ (සමාසො පද සංඛෙසො) සමාස වන පද සමූහය එක් පදයක් බවට පත්වීම ද (එකපදකා සංයුත්තං) එක්ව උච්චාරණය වන බවට පත් වීම ද (එකොට්ඨාරණතො යුත්තං) එක් විභක්තියකින් අත්කවීම ද (එක විභක්තිකා යුත්තං සමාසෙ ලක්ඛණත්තයං) යන ලක්ෂණ තුන සමාස නාමයක ඇත. *

ජලෙ ජාතෙහි ට ඵලෙ ජාතෙහි ට පුප්පෙහි යන පද -

ජල + ජ + ඵල + ජ + පුප්ප

ජලජඵලජපුප්පෙහි

යනුවෙන් සමාස වූ අයුරු පරීක්ෂා කරන විට ඉහතකී ලක්ෂණ තුන දැක ගත හැකිය.

* එකපදකා සංයුත්තං - එකොට්ඨාරණකායුත්තං

එකවිභක්තිකා යුත්තං - සමාසෙ ලක්ඛණත්තයං

සමාස අවයවවල ලක්ෂණ හා සමාස වූ පසු දක්නට ලැබෙන ලක්ෂණ ආදිය සැලකිල්ලට ගෙන සමාස නාම ප්‍රධාන කොටස් සයකට බෙදා දක්වා ඇත.

1. කම්මධාරය සමාස නාම
2. දිගු සමාස නාම
3. තප්පරිය සමාස නාම
4. ද්විත්ව සමාස නාම
5. බහුබ්‍රහ්මි සමාස නාම
6. අබ්‍යය්‍යාච සමාස නාම යනු ඒ හයයි.

කම්මධාරය, දිගු, හා තප්පරිය සමාස වල ඇත්තේ විශේෂණ විශේෂණ සම්බන්ධයකි. ඉන් කම්මධාරය හා දිගු තුල්‍යාධිකරණ බැවින් හිතනාධිකරණ වූ තප්පරිය සමාසය ඒවාට අසමාන වේ. දිගු සමාසයේ පූර්වාර්ථය සංඛ්‍යාවක් නිසා එය කම්මධාරය සමාසයට අසමාන වේ. ද්විත්ව සමාසයේ අවයව යථාප්‍රධාන වේ. චකාරයෙන් බැඳේ, බහුබ්‍රහ්මි සමාසයේ අනාගාර්ථයක් පැවතේ. අබ්‍යය්‍යාච සමාසය අව්‍යය්‍යාවට පත් වේ. මේ ලක්ෂණ ඉහත ප්‍රභේද කරණයට සාධක වී ඇත.

1. කම්මධාරය සමාස නාම

අධිකරණ	සමාස අවයව		සමාසනාම
	කණ්ණා	සප්තා	කණ්ණසප්තා
ලිඛිත	පුරුෂ	පුරුෂ	තුල්‍යයි
විභක්ති	පයමා	පයමා	තුල්‍යයි
වචන	එක	එක	තුල්‍යයි

ඉහත දැක්වෙන පරිදි ලිඛිත විභක්ති වචන යන අධිකරණ තුල්‍යවන විශේෂණ විශේෂණ සම්බන්ධය ඇති නාම කැට්ටීමෙන් කැනෙන සමාස නාම කම්මධාරය සමාස ගණයට අයත් වේ. 'ද්විපදේ තුල්‍යාධිකරණේ කම්මධාරයෝ - හිතනාචකි නිමිත්ත සංඥා එකස්මිං වස්තුනි පචක්ඛා තුල්‍යාධිකරණා. විසෙසන විසෙසාහුකා සමානාධිකරණා දෙවිපදා යදා සමසානෙන තදා කො සමාසෝ කම්මධාරයෝ නාම' යනුවෙන් බාලාවකාරයෙහි එය දැක්වේ.

කම්මධාරය සමාසයේ අවයවවල විශේෂණ මත එහි ප්‍රභේද 9 ක් දැක්වේ.

1. විසෙසන පුබ්බ පද
2. විසෙසන උත්තර පද
3. විසෙසන උභය පද
4. උපමානොත්තර පද

5. සමාධිපතාපුබ්බි පද

6. අවධාරණපුබ්බි පද

7. තනිපාඨපුබ්බි පද

8. ඩුතීපාඨපුබ්බි පද

9. පඤ්චපුබ්බි පද යනු ඒ නවයයි.

1. විශේෂණ පුබ්බිපද කම්මධාරය සමාසය

විශේෂණය පූර්වයෙන් යෙදී සමාස වන්නේ විශේෂණ පුබ්බිපදයි.

උදාහරණ:

සෙතො හන්ථි - සෙතහන්ථි

රක්කා ලතා - රක්කලතා

බ්‍රාහ්මණී දාරිකා - බ්‍රාහ්මණදාරිකා

නිලං උප්පලං - නිලුප්පලං

2. විශේෂණොත්තරපද කම්මධාරය සමාසය

විශේෂණයට පසු ව විශේෂණය යෙදී සමාස වන්නේ විශේෂණොත්තරපදයි.

උදාහරණ

යාරිපුඤ්ඤා චෙරො - යාරිපුඤ්ඤචෙරො

විඤ්චා මානවිකා - විඤ්චාමානවිකා

3. විශේෂණොත්තරපද කම්මධාරය සමාසය

දෙ පදය ම විශේෂණ වන්නේ විශේෂණ උත්තර පදයි.

උදාහරණ

සීතං උණං - සීතුණං

අනෙධා බඩිරො - අනඩබ්බිරො

කතං අකතං - කතාකතං

4. උපමානුත්තරපද කම්මධාරය සමාසය

උත්තර පදය උපමාවක් යෙදී සමාස වන්නේ උපමානුත්තර පදයි.

උදාහරණ

සීහොවිය මුනි - මුනිසීහො

නාගො විය බුද්ධො - බුද්ධනාගො

වතුං විය මුඛං - මුඛවතුං

5. සම්භාවනා පුර්වපද කම්මධාරය සමාසය

පුර්ව පදය බ්‍රහ්ම යැයි සැලකෙන, සම්භාවනා ලබන සමාස යොගයකි.

ධම්මො ඉති බුද්ධි - ධම්මබුද්ධි

ධම්මො ඉති සංඤ්ඤා - ධම්මසංඤ්ඤා

ධීතු ඉති සංඤ්ඤා - ධීතුසංඤ්ඤා

6. අවධාරණ පුර්වපද කම්මධාරය සමාසය

පුර්ව පදය අවධාරණය වේ.

සඤ්ඤා ඵලි ධනං - සඤ්ඤාධනං

පඤ්ඤා ඵලි රතනං - පඤ්ඤාරතනං

රුපං ඵලි ආරම්භණං - රුපාරම්භණං

7. න නිපාත පුර්වපද කම්මධාරය සමාසය

පුර්ව අර්ධය සේ 'න' නිපාතය විශේෂණය වී සිටී.

න සුරො - අසුරො

න බ්‍රාහ්මණො - අබ්‍රාහ්මණො

න කුසලං - අකුසලං

8. කු නිපාත පුර්වපද කම්මධාරය සමාසය

කු නිපාතය විශේෂණය සේ පුර්වයෙන් යෙදේ.

කු පුරියො - කාපුරියො

කු ලවණං - කාලවණං

9. ආදි පුර්වපද කම්මධාරය සමාසය

ආ ආදි නිපාතයක් විශේෂණය වී පුර්වයෙන් යෙදේ.

ආ වචනං - ආවචනං

අධි සීලං - අධිසීලං

12. 5 පරිචය

1. සමාස හඳුන්වා ප්‍රභේද දක්වන්න.

2. කම්මධාරය සමාසය පිළිබඳ සටහනක් පිළියෙල කරන්න.

12. 5 ධාරණය

පහත දැක්වෙන බාලාවකාරපාඨ වාචෝද්ගුහණය කරන්න.

නාමාකං සමායො යුක්තභේදා - ත්‍යාගිකාරො සමායොති හිත්තත්ථානං පදානමෙකත්ථානං. යුක්තභේදාති අඤ්ඤාමඤ්ඤා සමිඤ්ඤාත්ථානං. විභායාත්තාදිකාතඤ්ඤා වාක්‍යත්ථානං. මහත්තො ව යො විරොවාති වාක්‍යො 'ද්විපදෙ තුල්‍යාධිකරණේ කම්මධාරයො' - හිත්තත්ථානවිකිතිමිත්ත සඤ්ඤා එකත්ථානං. වස්තුනි පච්ඡනා තුල්‍යාධිකරණා, විසෙසන විසෙසාහුතා සමානාධිකරණා ද්විපදා යදා සමයානෙක තදා යො සමායො කම්මධාරයො නාම'

ඉධ සමාස යුක්තානි සඤ්ඤාආරෙන සමාස විධායකානි අගතිත විසෙසනා බුද්ධිවිසෙසමිති න උපපජ්ජතිති විසෙසනං පුබ්බං භොති, සමායෙනෙව තුල්‍යාධිකරණත්තයා යුක්තත්තා තත්තාසන්නත්ථං පසුත්තා සමාසනො අතිවිත්තා ව යො ඉවෙවිතෙ 'වුක්කධානමසයොගොති ඤ්ඤා නපපසුජ්ජනෙ ඵලමඤ්ඤාත්ථානං.'

තෙසං විහතති ලොසො ව - තෙසං යුක්තත්ථානං සමායානං පුබ්බාකාරපදනං. විහත්ති උපපත්තෙ ඔකාරෙන කම්මි න, තනො මහත්ත වීර ඉති ව රුපසසයංගෙ

පකතිවයා සරත්තයා - විහත්තිසු ලුක්කාසු සරත්තයා පුබ්බාහුතයා පරතුතයා ව අයා සමාසපදයා පකතිභොති තිහ ලුක්කාකාරො පුනාතියතෙක, තනො මහත්තවීර ඉතිධිතෙ.

මහතං මහා තුල්‍යාධිකරණේපදෙ ති මාත්තයා මහා

තද්ධිත සමාස කීතකා නාමංවා තවෙ තුනාදිසු ව - තද්ධිතාදයො නාමං ඉව දධිකා තවෙත්තතුතිපච්චයෙ වජේත්ථානං. තනො වත්තිවජාය යාදි, මහාවීරො මහා වීරා ඉවවාදි.

13. පාඨම සමාස නාම II

13.1 තභි ජාතු ගබ්ගසෙය්‍යං සුතරෙඨි

කරණියමත්ථ කුසලෙන
යං තං සත්තං පදං අභිසමෙව්ච
සකෙකා උජු ව සුජු ව
සුවචොචය්‍යා මුදු අනභිමානී

සත්තුය්‍යා කො ව සුතරො ව
අසපකිවෙචා ව සලලුකවුහති
සත්තින්ද්‍රියො ව නිපකො ව
අසපගබ්බො කුලෙසු අනත්‍රුග්දෙධා

තච බුද්ධං සමාවරෙ
කිංකරියෙන විඤ්ඤා පරෙ උපවිදෙය්‍යං
සුඛිනො වා බෙමිනො භොගතු
සබ්බෙ සත්තා හවිත්තු සුඛිත්තතා

යෙ කෙ වී පාණ්ඩුකත්ථී
තයා වා ථාවිරා වා අනවසෙසා
දීසා වා යෙ මහත්තා වා
මජ්ඣිමා රජ්‍යකාණ්ඩුකථුලා

දිට්ඨා වා යෙව අඤ්ඤිට්ඨා
යෙ ව දුරෙ වසන්ති අවිදුරෙ
භුතා වා සමුච්චෙසී වා
සබ්බෙ සත්තා හවිත්තු සුඛිත්තතා

ත පරො පරං නිකුබ්බෙථ
නාතිමඤ්ඤාථ කප්ථිතං කඤ්චි
බ්‍යාරොසනා පටිස සඤ්ඤා
නාඤ්ඤමඤ්ඤය්‍යා දුක්ඛ - මිවෙජ්ජයා

මාතා යථා නිසං සුත්තං
ආපුසා ඵකසුත්තමත්‍රරකෙඨි
ඵචමිති සබ්බභුතෙසු
මානසං භාවයෙ අපරිමානං

මෙතන ව සබ්බලොකස්මි.
මානසං භාවයෙ අපරිමාණං.
උද්ධං අධො ව තිරියං ව
අසම්බාධං අවෙරං අසප්තකං.

තිට්ඨං වරං නිසිනෙතා වා
සයානො වා යාවකස්ස විගතකම්ඥො
ඵතං සතිං අධිවෙදියා
බ්‍රහ්මමෙතං විහාරං ඉධමාහු

දිට්ඨිං ව අනුපගමම සීලවා
දස්සනෙන සම්පනෙනා
කමෙසු විනෙයාං ගෙධං
නති ජාතු ගබ්භ සෙයාං පුනරෙති.

කරණීය මෙතන සූත්‍රය

13. 2 අත්ථවැල

- ජාතු - (නි) නියතයෙන්
- ගබ්භසෙයාං - (ගබ්භ - සෙයා) ගැබ්බ සයනයට, පිළිපිඳ ගැනුමට
- පුනරෙති - (පුන + $\sqrt{\text{ර}}$ - (ගතියා) + ති) න හි පුනරෙති. නැවත නො එයි.
- කරණීයං - ($\sqrt{\text{කර}}$ (- කරණෙ) + අණීය) කළයුත්ත
- අත්ථ කුසලෙත - (අත්ථ + කුසල) දියුණුවෙහි දක්ෂයා විසින්
- අභිසමෙව - (අභි + සං + $\sqrt{\text{ර}}$ (-ගතියා) + ය) මැනවින් වටහා ගෙන
- සකෙතා - සමතෙක්
- අස්ස - ($\sqrt{\text{අස}}$ (- භූවි) + ඵයා > ය) [අත්ථකෙයා දිව්‍යතං ස සු ස ස්
සං සාම - අස - භූවිච්චියමා පරෙයං ඵයාදී ච්ඡතං සාදයො භොතති.
යථාකමං අස්ස අස්සු අස්ස අස්සථ අස්සං අස්සාම]
- වත්තේ නම් මැනවි.
- අතතිමානී - (න + අති + මාන + ඊ) අනුත් පහත් යැයි නො සිතන්නෙක්
- සතතුස්සකො - තුටු කළ හැක්කෙක්
- සුභරො - (සු + හර) පහසුවෙන් යැපෙන්නෙක්
- අප්පාතිවෙවා - (අප්ප + තිට්ඨ) කාර්ය බහුල නො වුවෙක්
- සල්ලසුකවුතති - (සං + ලසුක + වුතති) සැහැල්ලු පැවතුම් ඇත්තෙක්
- සතතිඤ්චියො - (සතත + ඉඤ්චිය) දැඩිණ් ඉදුරන් ඇත්තෙක්
- තිපකො - නැණවත්

අප්පගබ්බො -	උඩතු නො වුවෙක්
කුලෙසු -	ගෘහයන් කෙරෙහි
අනුග්ගිකො -	(න + අනු + ගික) නො බැඳුණු අයෙක්
සමාවර -	(ස + අ + $\sqrt{\text{වර}}$ (-වරණ) එයා) හැසිරෙන්නේ නම් මැනවි.
උපධදෙයුං -	(උප + $\sqrt{\text{වද}}$ (-වාඩාය) + එයා) දොස් කියන්නේ නම්
පාණහුතථි -	(පාණ + හුතා + අථ) ප්‍රාණිහු ඇත් ද
තසා -	සැලෙන්නේ
ථාවරා -	නො සැලෙන්නේ
රසාකාණුකපුලා -	(රසාකා + අණුකා + පුලා) කුඩා, අණුක, මහක සත්තු
සමකවෙසි -	(සමකව + එසි) උපදිමින් සිටින
තිකුබ්බථ -	විකුටා නො කරනු මැනවි.
බ්‍යාරොසනා -	රෝසය ද
පට්ඨසඤ්ඤා -	විරෝධ කැහැමි ද

13. 3 අභ්‍යාසය

(අ) කරණය මෙකන් සූත්‍රය ඇසුරින් පහත ඇති ප්‍රශ්නවලට උත්තර සපයන්න.

1. අනුකුසලෙන කිං කිං කරණියං ?
2. අහං උජු හවිසාමිති කෙන වීක්ඛං උසාදෙකඛිං?
3. අහං සකෙකා හවිසාමිති කෙන සිකිතිකඛිං?
4. නාහං දුඛිකවො හවිසාමිති කෙන වායමිතිකඛිං?
5. සචෙ අහං ඵරුයො හවෙයාමි අහං පරෙයං අපපියො හවෙයාමිති ජානනෙකන කිං කාකඛිං?
6. සචෙ අහං කුලෙසු අනුග්ගිකො අයාං අහං පරෙයං අපපියො අයානති ජානනෙකන කිදිසො හවිතුං වට්ඨති?
7. සචෙ තුං අප්පකිච්චා හවෙයාමි තුං පරෙයං පියො හවෙයාමි වා නො වා කි ?
8. සචෙ කිඤ්චියෙන විඤ්ඤා පරෙ උපධදෙයුං අනුකුසලෙන කාදිසං පාපං කකකඛිං වා ණ වා ඉති?

9. තුං. කෙසං. සුඛිතාථං. පත්ථයයි?
10. මාතා කථං. නිජං. පුත්තං. රක්ඛයි?
11. කථං. පටිපජ්ජනෙතා ගබ්භසෙය්‍යං. නොපෙති?
12. කා නාම පටිපදා බ්‍රහ්මචිකාරභි වුච්චතෙ?

(අ) පහත දැක්වෙන විසඳි පද සඳි විධි පැහැදිලි කරමින් සඳි කරන්න.

- i. කරණියං + අත්ථකුසලෙන
- ii. (සුච්චො) ච + අය්‍යා
- iii. සං + ලභ්‍යකවුත්ති
- iv සත්තං + ඉත්ථිසො
- v. පාණහුතා + අත්ථි
- vi. රජ්‍යාකා + අභ්‍රකා
- vii. අඤ්ඤං + අඤ්ඤායා
- viii. ඵලං + අපි
- ix. පුත්තං + එති
- x. න + අතිමඤ්ඤාප

(ආ) පහත සඳහන් වාක්‍ය පාලියට නඟන්න.

1. මම කීකරු අයෙක් වන්නෙමි නම් මැනවි.
2. යම් කරුණකින් නැණවත්තු අනෙක් අයට දොස් කියන්නාහු නම් එබඳු සුඵදෙයක් වත් නො කරනු මැනවි.
3. පියලු සත්තු සැපවත් වෙත්වා.
4. යමෙක් දුර වෙසෙත් ද යමෙක් ළඟ හෝ වෙසෙත් ද ඒ පියලු සත්තු සැපවත් වෙත්වා.
5. දුටු හෝ නුදුටු යම් සත්තු වෙත් ද ඒ සත්තු සුව ඇත්තෝ වෙත්වා.
6. එකෙක් අනෙකකු හෙළා නො දකිනු මැනවි.
7. අනෙකෙක් අනෙකෙකුට දුක නො කැමිනි වේවා.
8. යම් යේ මව තම එක පුතු පණ මෙන් රකී ද එසේ පියලු සතුන් වෙත මෙක් වැඩුව මැනවි.
9. පිටිමින් යමින් හෝ ඉදිමින් නිදමින් හෝ මෙක් වඩනු මැනවි.
10. කාමයන්හි බැඳුම දුරු කරන්නේ නම් කුසක සයනයට නැවත නො එයි.

(ඊ) පාලි භාෂාවෙහි උපසර්ග විස්සකි. උපසර්ග නිපාතා වුවුවහෙත් - ප පරා නි නී උද් භං වි අව අනු පරි අධි අහි පති යු ආ අති අපි අප උප එ හෙ විසති උපසර්ගා යනුවෙන් බාලාවකාරයේ ඒවා දක්වා ඇත. සාම්ප්‍රදායික විශරණයට අනුව උපසර්ග, නිපාතවලට පසුව විභක්ති යොදා ලොප් කරනු ලැබේ. 'සබ්බාසමා වුයොපසගගතිපාතාදිහි ට - එහෙහි පරා සබ්බා විභක්ති දුප්පත්තා. යනු සූත්‍රයයි.

i. පහත සඳහන් පදවල උපසර්ග වෙන් කර දක්වන්න

පක්කමති, පරාභවති, -තික්කමති, නිහරති, උක්ඛිපති

යංකමති, විනෙති, අවබුරුක්කමති, අනුගච්ඡති

භවිට්ඨපඤ්ඤා, අඤ්ඤායති, අහික්කමති, අතික්කමති

අපගච්ඡති, උපගච්ඡති ආහරති

ii. උපසර්ග යෝග්‍යයෙන් අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රතිවිරුද්ධාර්ථවත් ව යැදෙන පද යුගල් දහයක් දක්වන්න.

(උ) ආබ්‍යාස ප්‍රත්‍යමාලා කොටස් දෙකකි. ඒ සබ්බධාතු හා අසබ්බධාතුක යනුවෙනි. භීයක්කනී, පඤ්චථී, සක්කථී හා වක්කමානා ආබ්‍යාස සබ්බධාතුකයි. අජ්ඣතනී, පරොක්කමා භාවිස්සානනී හා කාලාතිපත්ති ආබ්‍යාස අසබ්බධාතුකයි. භීයක්කනී පඤ්චථී සක්කථී වක්කමානා සබ්බධාතුකා කදඤ්ඤා අසබ්බධාතුකා යනු පාඨයි. අසබ්බධාතුක ආබ්‍යාස සාධනයේ දී ඉකාර අග්‍රහය වේ. ඉකාරාගමො අසබ්බධාතුකමිති බ්‍යඤ්ඤාදො අසබ්බධාතුකමිති ඉ අග්‍රහො යනු පාඨයි.

උදාහරණ:

පරොක්කමා ආබ්‍යාසය

✓ පව

ඤ - පපව + ඉ + ඤ - පපවිඤ

මහ - පපව + ඉ + මහ - පපවිමහ

රෙ - පපව + ඉ + රෙ - පපවිරෙ

ඤෙ - පපව + ඉ + ඤෙ - පපවිඤෙ

වේහා - පපව + ඉ + වේහා - පපවිවේහා

ඉ - පපව + ඉ + ඉ - පපවි

මේහ - පපව + ඉ + මේහ - පපවිමේහ

i. සබ්බධාතුක ආබ්‍යාස නම් කරන්න

ii. අසබ්බධාතුක ආබ්‍යාස නම් කරන්න.

iii. අසබ්බධාතුක ආබ්‍යාස සාධනයේ දී 'ඉ' කාරාග්‍රහය වන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

(උ) යනතිකාලං තිප්පරිසං

ක්‍රියාවාචී තිකාරකං

අතතිලිංගං ද්විවචනං

තදාබ්‍යාතනති වුවචිති යන ප්‍රකාශයට අනුව 'ආබ්‍යාතය' හඳුන්වන්න.

(ඵ) පද සාධනය

චතුස්ථි විභක්තාන්ත පද

තං > සුතංහිසු ව - සුතංහිසු පරෙසු සරානං දිසො හොති. ව යද්දෙන ස්වථි ත. චතුස්ථි බ්‍රහ්මචරින 'තං' ප්‍රත්‍යය පර කල ශබ්දාන්ත ස්වර දීර්ඝ ද වේ.

බ්‍රුධි + තං

බ්‍රුධි + තං

බ්‍රුධිනං

තං > රජඤ්ඤං නමෙහි වා ති නමෙහි රඤ්ඤං වා, රාජ ශබ්දයට තං ප්‍රත්‍යය පරකල රඤ්ඤං යන ආදේශය ද වේ.

රාජ + තං > රඤ්ඤං

රාජස්ස රාජ්‍ය සුතංහිසු ව - සුතංහිසු පරෙසු රාජස්ස රාජ්‍ය හොති චිකාරෙන ස්වථි ත. රාජ ශබ්දයට පරව තං ප්‍රත්‍යය යෙදු කල රාජ ශබ්දයට රාජ්‍ය ආදේශය ද වේ. ශබ්දාන්ත ස්වරය දීර්ඝචිම ද වේ.

රාජ + තං

රාජ්‍ය + තං

රාජ්‍ය + තං

රාජ්‍යනං

ස්වර දීර්ඝය ද වේ

රාජ + තං

රාජා + තං

රාජානං

තං > තමෙහි තං වා - ති තමෙහි තතුස්ස තං වා - තං විබක්තිය පර කල ගුණවා.. ආදී ශබ්දවල තතු හට තං වේ.

ගුණවනතු + න. > ක.

ගුණවත.

යවර දීර්ඝය ද වේ

ගුණවනතු + න.

ගුණවනකාන.

න. > තතොතමාදෙ - වකාරෙන න. ඉව්වියා අ. මියා අවො ව. න. ප්‍රත්‍යය පර කල
ගො ශබ්දයේ ම අව වීමත් න. ප්‍රත්‍යයට අ. ආදේශයක් වේ.

ගො + න.

ගව + අ.

ගව.

සුභිනාසුවෙ ති ඉහ වකාරෙන ගොයා ගු ව

ගො ශබ්දයට ගු ආදේශය ද වේ.

ගො + න.

ගු + න.

ගුනන.

සාමාන්‍ය රූපය ද වේ.

ගො + න. > ගොන.

i. සාමාන්‍ය අකාරාන්ත ශබ්දවලට පසුව වතුන් වීභක්ති බහුවචන 'න. ප්‍රත්‍යය එක් වී පද
සෑදෙන අන්දම සුත්‍ර වෘත්ති හා උදාහරණ දක්වමින් පැහැදිළි කරන්න.

ii. රක්‍ෂා. රාජුත. රාජාන. යන වතුන් බහුවචන පද සෑදී ඇති අන්දම සුත්‍ර වෘත්ති දක්වමින්
පැහැදිළි කරන්න.

iii. 'ගො' ශබ්දයේ වතුන් බහුවචන රූප දක්වා එක් එක් පදයේ පදයාධන වීඩි පහදන්න.

13.4 ව්‍යාකරණ

දිගු සමාස නාම

තයො ලොකා සමාහවා

ති + ලොක

තිලොක

තිලොක. ආදී වශයෙන් තුල්‍යාධිකරණ වූ සංඛ්‍යා වාචක ශබ්දයක් පර පදයට
විශේෂණ වශයෙන් සිට සමාස වීමෙන් දිගු සමාස නාම සෑදේ 'සංඛ්‍යා සුබ්බා
දිගුති - කම්මධාරයසා දිගු සඤ්ඤා, යනුවෙන් බාලාවකාරයෙහි එය සඳහන් වේ.

දිගු සමාසයෙහි ප්‍රභේද දෙකක් මහා රූපසිද්ධියෙහි ඇත්වේ.

1 සමාහාර දිගු සමාස

2. අසමාහාර දිගු සමාස

යනු ඒ ද්විප්‍රභේදය යි.

1 සමාහාර දිගු සමාසය

සමාහාර දිගු සමාසයේ දී සමාස නාමය නපුංශක ලිඛනයෙහි වීමත් එක වචනයෙහි වර්තැගීමත් යන ලක්ෂණ දරයි. දිගුසෘක්කතං - දිගුසෘ සමාසය එකතං හොති නපුංශක ලිඛකං ව, යනු පාඨයි.

උදාහරණ:

දො රක්තියො

දව් + රක්ති

දවිරක්ති

දවිරතං

වතයො දියා

වතු + දියා

වතුදියා

වතුදියං

2. අසමාහාර දිගු සමාසය

අසමාහාර දිගු සමාසයෙහි ඇත්තේ කම්මධාරය සමාසයට පොදු ලක්ෂණ ම ය. වෙනස සංඛ්‍යා පූර්වත්වය පමණි.

එකො ව යො පුග්ගලො

එක + පුග්ගල

එකපුග්ගලො

වතයො දියා

වතු + දියා

වතුදියා

13. 5 පරිචය

1. සංඛ්‍යාපූර්වය දිගු යන්න පැහැදිළි කරන්න.

2. දිගු සමාසයේ ප්‍රභේද නම් කර උදාහරණ දෙක බැගින් දෙන්න.

13. 6 ධාරණය

පහත දැක්වෙන බාලාවතාර පාඨ වාචෝද්ග්‍රහණය කරන්න.

කම්මධාරයො ද්වන්ද්‍යොව

තප්පුරියො ච ලාභිකො

තයො පරපඤ්චිධිං

බ්‍රහ්මචීඨි පදනතරෙ

රක්‍ෂා ව යා පටිවාසි - රක්‍ෂපටී. මහනඨී ව යා සද්ධා වාසි මහාපද්ධා.

එත්ථ කම්මධාරය සන්ද්‍රව්‍යං ථෙති පුබ්බපඤ්ච පුමෙව කතෙ ආ ඊ පට්ඨයානං නිවුක්ඛි.

භීලං ව තං උප්පලං වාසි නිද්දප්පලං, සත්ථිව සත්ථි, සත්ථි ව යා යාමා වාසි සත්ථිසාමා,
තාරී මුඛමෙව චිත්තො මුඛචිත්තො.

විසෙසන විසෙසසානං යථෙච්ඡතතා කථිථි විසෙසනං පරං තොති, කක්ඛිසභුතො ඉච්චාදි,
ඉච්චා ව යථා තතති.

න යද්ද ඨි නය්‍යා ලොපො, න සුරො අසුරො එත්ථ කම්මධාරයෙ කතෙ උග්ගෙ තප්පුරියා
ති තප්පුරිය සඤ්ඤා. අත්තනතය්‍ය තප්පුරියෙති නය්‍ය අ. න අසෙසා. අනසෙසා. එත්ථ සරෙ අති
ති නය්‍ය අත්.

කාමානං සමායොති පුත්තෙ ද්විධා කතෙ අසුත්තන්තොති කථිථි සමායො. න පුත්තෙය්‍යා
අපුත්තෙය්‍යා - ගාථෙත්තාදි එත්ථ ගෙය්‍යෙත සම්බන්ධො න සද්දෙ අසුත්තන්තොති පුත්තෙත යොගවිහාග
බ්ලා සම්පාතෙ.

තයො ලොකා, සමාහවා, තිලොකං. එත්ථ සංඛ්‍යා පුඤ්ඤා දිගු ති කම්ම ධාරයස්ස දිගු
සඤ්ඤා දිගුසෙසකතනති එකතං තප්පංසකතං ව.

14.1 මාරයා පරාජයෝ

මාපෙත්ති හිංසනතරෝරු සහයා බාහුං
 සංගයා තෙහි ජලිතා විවිධාස්සධානි
 ආරුයාචාරු දිරදං ගිරිමෙබ්ලාබ්‍යං
 වණ්ඩං දියඩ්ඪ සකයොජනමායකං කං

නානානායායනලවණ්ණ පිරෝරුභාය
 රතෙතාරුවට්ට බහිනිග්ගතලොවනාය
 දවෙයාට්ට හිංසන මුබාස්සරගබ්බභාය
 සෙතාය සො පරිවුතො විවිධාස්සධාය

තතොපගමම අකිසීමරාං රවතො
 පිඤ්ඤාමෙට් ඉති ගණ්ඨාට් බන්ධමෙට්
 ආණ්ඩාපයං සුරගණ්ඨං සහ දයාතෙන
 වණ්ඩානි ලුග්ගතපිච්චං ව පලාපයිත්ථ

ගඤ්ඤිත මෙස රවසනතිහ වණ්ඩනාදං
 වාතංව මාපිය තතො සුභගයා තයා
 තණ්ණමපි විවරවරයා මනොරමයා
 තො ආසියෙව වලිතුං පභු අත්තකොට්

සංවට්ටවුට්ඨි ජවසනතිහ හිමසොර
 වයාං පවස්සිය තතොදකබිඤ්ඤමපි
 නායකානි තෙතුමතුලයා සමීඝකමපි
 දිස්වා තමබ්බත මපොසි සුද්දමුබ්බො සො

අවචනක හිමනළ අවිච්ඡි සමුත්තරො
 පාසාන හසම් කලලාසුධ වසාධාරා
 අභිතාරපස්සික වාලුක වසාධාරා
 වසාපයිත්ථ සකලාති ඉමාති කාති

මාරාත්තභාවබලකො නහකොපගන්ත්වා
 පත්වාන පුඤ්ඤපිබරුග්ගහ සනතිකං භු
 මාලා ගුලපාභුතිභාවගතාති ථාපි
 ලොකනතරෙව කිම්චිත්තං කිම්චිත්තං සුඤ්ඤං

මාපෙත්ථ මොහකිම්චිත්තං සහසා සහසා
 දෙහපාසාහි සතරංගිසකොදිතං ව
 ජාතං මනොරමතරං අතිදස්සනීයං
 මාලොකපුඤ්ඤමවලොකීය පාපධමෙමා

කොපොපරතතවදනො භුකුට්ඨපචාරා
 අවචනක හිංසන චිරුපක වෙසධාරී
 අවචනක කිංකරකරධාර ඉං සංගමෙව
 වකඤ්ඤාසුධං වරතරං අපි මෙරු රාජං

සංඛණ්ඩයනම්ච පුලකපීර ඛණ්ඩං
 විසාස්සි කෙගපි න කිඤ්චි ගුණාකරස්ස
 කාතුං පසුකකමුපගඤ්ඤි තතො තමෙතං
 ගන්ත්වා නතා කුසුමජක්කකමාග පිසං

ජිනවර්තය
 244 - 253 ගාථා

14 2 අත්ථැල

මාපෙත්වා - ($\sqrt{\text{මා}}$ (-නිමොණ) + ඤාපෙ + ත්වා) මවා

හිංසන තරොරුසහස්සාබාහුං - (- හිංසන + තර + උරු + සහස්ස + බාහු) අතිබියසරු
 මහා අස් දහසක්

සංගස්ස - (සං + $\sqrt{\text{ගහ}}$ (-ගහණ) ය) දැඩි සේ අල්ලා ගෙන

ජලිතා -	(- $\sqrt{\text{ජල}}$ (-දික්කියා) + ත) දිළිණු
ආරුයා -	(ආ + $\sqrt{\text{රුහ}}$ (-රොහණෙ) ය) නැගී
දියඩ්ඪසතයොජනං -	(- දියඩ්ඪ + සත + යොජනං) යොදුන් එකපිය පණහක්
ආයතං -	දිග
නානාතනාය -	(නානා + ආනන) විවිධ මුහුණුවලින් යුතුව
අතලවණණ සිරොරුකාය -	(අතල + වණණ + සිරොරුහ) ගිනි පැහැති කෙස් ඇති ව
රතෙතාරුවට්ඨ ඛණිතිගගත ලොවතාය -	(-රතත + උරු + වට්ඨ + ඛණි + නිගගත + ලොවන) රතු ලොකු වච පිටව තෙරුණු ඇසින් යුතු
දට්ඨොට්ඨ ගිංසනමුඛාය -	(දට්ඨ + ඔට්ඨ + ගිංසන + මුඛ)
	තොල් සපාගත් බියකරු මුවැති
උරගබ්බජාය -	(උරග + බ්බජ) සර්පයන් වෙළුණු අස් ඇති
තඤ්ඤාපගමම -	(තඤ්ඤා + පගමම) එවෙතට අවුත්
අභිගිමරවං -	(අභි + ගිම + රවං) ඉතා බිහිසුණු හඬ දෙමින්
සිද්ධස් මෙථ -	(සිද්ධස් + මෙථ) එව් සිදුහතු
බන්ධපේමං -	(බන්ධ + පේමං) මොහු බිඳවු
ආණාපයං -	අණකරමින්
සහදස්සනෙන -	(සහ + දස්සන) දුටුපමණින්
වණ්ඩාතිලුගගත පිටුං -	(වණ්ඩ + අතිල + උගගත + පිටු) මහ ගින්නකින් උඩව හැඟුණු පුළුන්
පලාපයිත්ථ -	($\sqrt{\text{පල}}$ (-ගතියා) + ආපය + ඊ > ට) පලාවා හළේය.
ගමහිරමෙසරවසනතිගවණ්ඩකාදං -	(ගමහිර + මෙස + රව + සනතිහ + වණ්ඩ + කාද) ගැඹුරු මේස ගර්ජනයක් වැනි තපුරු හඬ
සුගගස්ස	(- සු + ගග) භාගාවත්තයාගේ
කණ්ණමපි -	(කණ්ණං + අපි) කොණක් වත්
පගු -	සමත්
අනතකොථ -	(අනතකො + අථ) මාරයා ඉක්බිති
සංවට්ඨවුට්ඨජවසනතිගසොරවස්සං -	(-සංවට්ඨ + වුට්ඨ + ජව + සනතිහ + සොර + වස්ස) කල්පාවසානයේ වසිනා වැස්සක් වැනි දරුණු වැස්සක්
පවස්සිය -	වස්සවා

- තනොදකබ්භ්‍රකමපි - (තනො + උදක + බ්භ්‍රකං + අපි) ඉන් දිය බිඳක් වත්
- තෙතුමතුලයා - (-තෙතුං + අතුලයා) පවුණුවන්ට අසදාෂ
- තමබහුතං - (තං + අබහුතං) ඒ පුද්ගලයා
- අපොපි - (අපො + අපි) නැවත ද
- අට්ඨතත - අත්‍යන්තයෙන්
- තලඅට්ඨසමුජ්ජල - (තල + අට්ඨ + සමුජ්ජල) ගිනි සිළු දිලෙන
- උරුපාසාන හසමකලලාසුධවසාධාරා - (උරු + පාසාන හසම + කලල + ආසුධ + වසා + ධාරා) මහා ගල් අසු මඩ ආසුධ වර්ෂා.
- අධාරපජ්ජලිත වාළුක වසාධාරා - ගිනි අතුරු වැලි වර්ෂා
- වසාපයිත - වැස්සවිය
- මාරානුභාවබලතො - (මාර + අනුභාව + බල) මරුගේ ආනුභාව බලයෙන්
- තහතොපගන්තවා - (තහතො + උපගන්තවා) අහසින් ගොස්
- පුඤ්ඤසිබරුගගත සහතිකං - (පුඤ්ඤ + සිබර + උගගත + සහතිකං) නැගී සිටී පිත් ගිරක් වැනි උන්වහන්සේ වෙත
- මාලා ගුලපාගුති භාවගතාතිථාපි - මාලා + ගුල + පහුති + භාව + ගතාති + අථ + අපි) මල් පොකුරු හා සම්බව්ව ගියේ ය, නැවත ද
- මොහතිමිරමපි - (මොහ + තිමිරං + අපි) මොහදුර ද
- දෙහප්පහාගි - (දෙහ + පහා) ශරීර කාන්තියෙන්
- සතරංසිසතොදිතංව - (සත + රංසි + සත + උදිතං + ඉව) හිරු සියයක් පැව්වාක් මෙන්
- කොපොපරතතවදනො - (කොප + උපරතත + වදන) කෝපයෙන් රතු වූ මුහුණු ඇත්තේ
- ගුකුට්ඨපාරා - රවා
- තිණ්ණතරධාරං - තියුණු මුවහත ඇති
- සංඛණ්ඩයනතං - සිඳ දමන
- ඵලකලීරඛණ්ඩ - (ඵල + කලීර + ඛණ්ඩ) මහත කිලිල් කඩක්
- කුසුම ජතතං - මලින් කළ කුඩයක් බවට

14.3 අත්‍යාවශ්‍ය

(ආ) පහත දැක්වෙන ප්‍රශ්නවලට 14. 1 මාර්ග පරාජයෙන් තම භාජන පංතිය ඇසුරින් පාලනයන් උත්තර සපයන්න.

1. කො සහයෝගිතා මාර්ගය?
2. මාර්ග පාලන කි. නම් ගවයන් ආරක්ෂා?
3. සො ගවයන්ට ආයාමෙන් කිසිකම යොජනාකී අහෝසි?
4. කයා සෙතා නානා ආනන්දය උපලක්ෂිත අහෝසි?
5. කෙසේ කෙසේ කිසිකම අහෝසි?
6. මාර්ග කිසිකම සෙතාය පරිවෘත්ත අහෝසි?
7. එම ඉම. පිටුපස. ගණක, බිහිවීම කො ක. ආහ?
8. මාර්ග වර්ණන අගිතා උග්‍රත. පිටු.ව කෙ පලාපයින්?
9. වර්ණන වාතයා නාද. කිසිකම අහෝසි?
10. මාර්ග කා කා වර්ණන වර්ණන?
11. මාර්ග කිසිකම කිසිකම මාර්ගය?
12. කි. කුසුමප්‍රකාශන. අගම?

(ආ) පහත දැක්වෙන වාතයාගවලට තනිපද ලියන්න.

1. සහයෝගිතා -
2. රක්‍ෂකයා උග්‍රත වර්ණන බිහිවීමකය ලොවනාය
3. පුරාත. ගණ. -
4. වර්ණන අතිලෙන් උග්‍රත. පිටු--
5. මෙකයා රව.
6. මොහ. එම කිසිකම.
7. සකෙහි ර.පිහි යො වකකෙ සො
8. කිසිකම. ධාර. -
9. කුසුමෙහි කත. රක්.
10. දෙකයා පහා -

(ආ) 14. 1 මාර්ග පරාජයෙන් යන භාජන පංතිය, පි.හලයට නගන්න.

(ඊ) පහත දැක්වෙන වාක්‍ය පාලියට නගන්න.

1. මාරයා අති බිහිසුණු විශාල අත් දහසක් මැවීය.
2. ඒ මාරයා ඒ අත්වලින් දිලෙන විවිධායුධ දැඩිකොට ගත්තේය.
3. මාරයා යොදුන් 150 ක් දිග ඒ ගිරිමෙඬලානම් නපුරු ඇතුට නැඟුණේය.
4. ඒ මාරයා විවිධ මුහුණුවලින් ද ගිනි පැහැති කෙස්වලින් ද රතු විශාල පිටට කෙරාගිය ඇස්වලින් ද යුක් සේනාවෙන් පිරිවරණ ලදී.
5. මාරයා එහි පැමිණ සිද්ධාර්ථයා ගනිවු බදිවු කියා අණ කළේය.
6. දිව්‍ය සමුහයා සැව පුළුන් පාවී ගිය පුළුන් රොදක් මෙන් පලාගියහ.
7. මාරයා සිවුරු කොණක්වත් සෙලවීමට සමත් නො වීය.

(උ) 'මාරයා පරාජයෝ' යන මාතෘකාව යටතේ පාලි රචනයක් කරන්න.

පද සාධනය

පංචමි විග්‍රහණපද

සමා - සමාසමිතං වා - අකාරා පරෙයං සමා සමිතං ආ ඒ වා භොනති.

බුද්ධ ආදී අකාරාත්මක ශබ්දවලට පසු ව පඤ්චමි සමා ප්‍රත්‍යය යෙදූ කල ප්‍රත්‍යයට ආ ආදේශය ද වේ. සමා සමිතං මහාගිමිතිවා - සබ්බ සංඝෙහි පරෙසං සමාගිසමිතං යථා සංඛං මහාගිමිති ඉවෙත්තෙ වා භොනති. ඔහා ආදේශය ද වේ.

බුද්ධ + සමා > ආ

බුද්ධ + ආ

බුද්ධා

බුද්ධ + සමා > මහා

බුද්ධ + මහා

බුද්ධමහා

බුද්ධ + සමා

බුද්ධසමා

සමා > නා - අමනසුමනනතුරාජ බ්‍රහ්මකයඛ සන්ථු පිතාදීහි සමානාව - අමනාදිකො සමා නා ඉව භොති. අමන ආදී ශබ්දවලින් පර සමා ප්‍රත්‍යය නා ප්‍රත්‍යයට සම වේ.

අත්ත + සමා > නා

අත්තනා

සමාසං නා තුලාසකානාමි රක්ඛං වා

රාජ ශබ්දයට සමා ප්‍රත්‍යය පර වූ කල රක්ඛං ආදේශය හෝ වේ.

රාජ + සමා - රාජසමා

රාජ + සමා - රජතුමා

සබ්බලකො වෙති සමාසය නා - ඉ වර්ණ, උ වර්ණාන්තවලට පර සමා ප්‍රත්‍යයට නා වේ.

අග්නි + සමා > නා

අග්නිනා

14. 4 ව්‍යාකරණ

තප්පරිස සමාස නාම

සරණං + ගතො

සරණ + ගත

සරණගත

ආදී වශයෙන් ද්‍රව්‍යය ආදී විභක්ති අර්ථවත් නාම පර ව සිටී නාමයන්ට විශේෂණ ලෙස සමාස වී කුතෙත සමාසනාම තප්පරිස සමාසනාමයි, 'අමාදයො පරපදෙහි ද්‍රව්‍යප්‍රකාශයො පරපදෙහි නාමෙහි යදා සම්පූර්ණතා කදා යො සමාසො තප්පරියො නාම' යනුවෙන් බාලාවකාරය එය සඳහන් කරයි.

තප්පරිස සමාස ප්‍රභේද හතකි.

1. ද්‍රව්‍යය තප්පරිසසමාස
2. තතියා තප්පරිස සමාස
3. චතුස්ථී තප්පරිස සමාස
4. පඤ්චමී තප්පරිස සමාස
5. ජට්ඨී තප්පරිස සමාස
6. සක්කමී තප්පරිස සමාස
7. අසුක්ක සමාස යනු ඒ හතයි.

1. ද්‍රව්‍යය තප්පරිස සමාස

ද්‍රව්‍යය විභක්ති අර්ථවත් නාම පරව සිටීනාමවලට විශේෂණ ලෙස යෙදී ගැලපෙන්නේ ද්‍රව්‍යය තප්පරිස සමාසයි.

කම්මං කාරො

කම්ම + කාර

කම්මකාර

මාතරං පොසකො

මාතු + පොසක

මාතු පොසක

ධමම. ධරො
ධමම + ධර
ධමමධර

2. තනියා තප්පරීස සමාස

තනියා විභක්ති අර්ථවත් නාම පරව සිටි නාමවලට විශේෂණ ලෙස යෙදී සමාස වන්නේ තනියා තප්පරීස සමාසයි.

සොණෙහි ලෙයොයා
සොණ + ලෙයා
සොණාලෙය

ජාතියා අනෙධා
ජාති + අනධ
ජව්වඤ

සත්ථාරා වණණිකො
සත්ථු + වණණික
සත්ථුවණණික

3. චතුර්ථි තප්පරීස සමාස

චතුර්ථි විභක්ති අර්ථවත් නාම පරව සිටි නාමවලට විශේෂණ ලෙස යෙදී සමාස වන්නේ චතුර්ථි තප්පරීස සමාසයි.

විවරයා දුසස.
විවර + දුසස
විවරදුසස

ආගනතුකානං හත්තං.
ආගනතුක + හත්ත
ආගනතුකහත්ත

4. පඤ්චමි තප්පරීස සමාස

පඤ්චමි විභක්ති අර්ථවත් නාම පර ව සිටි නාමවලට විශේෂණ යෙ යෙදී ගැලපෙන්නේ පඤ්චමි තප්පරීස සමාසයි.

පිණ්ඩපාතා පටික්කපොතා

පිණ්ඩපාත + පටික්කනෙතා

පිණ්ඩපාතපටික්කනෙතා

වොරෙහි හය.

වොර + හය

වොරහය

බන්ධනා මුක්තො

බන්ධන + මුක්ත

බන්ධනමුක්ත

5. ජට්ඨි තප්පරීස සමාස

ජට්ඨි විභක්ති අර්ථවත් නාම පර ව සිටි නාමවලට විශේෂණ සේ යෙදී ගැලපෙන්නේ ජට්ඨි තප්පරීස සමාසයි.

රඤ්ඤා පුක්කො

රාජ + පුක්ක

රාජපුක්ක

ධඤ්ඤානං රාසි

ධඤ්ඤ + රාසි

ධඤ්ඤරාසි

බුද්ධස්ස චිවරං

බුද්ධ + චිවර

බුද්ධචිවර

6. සත්තම් තප්පරීස සමාස

සත්තම් විභක්ති අර්ථවත් නාම පර ව සිටි නාමවලට විශේෂණ ලෙස යෙදී ගැලපෙන්නේ සත්තම් තප්පරීස සමාසයි.

විකාලෙ භොජනං

විකාල + භොජන

විකාලභොජන

කුපෙ මණ්ඩුකො

කුප + මණ්ඩුක

කුපමණ්ඩුක

7. අලුත් සමාස

විශේෂයෙන් විභක්තිය ලොප් නො වූ සමාසය අලුත් සමාසයයි.

පහ - කරො

පහ + කර

පහකර

පරතො සොසො

පරතො + සොස

පරතොසොස

14. 5 පරිචය

1. කපුරිය සමාසය කෙටියෙන් හඳුන්වන්න.
2. කපුරිය සමාස ප්‍රභේද දක්වා උදාහරණ 2 බැගින් දෙන්න
3. කම්මාරය හා කපුරිය සමාසවල සමාන අසමානතා පැහැදිලි කරන්න.

14. 6 ධාරණය

වාච්ඡාදායකය කරන්න.

කපුරියයෙහි - අමාදයො පරපදෙහි. දුකියනාදයො පරපදෙහි නාමෙහි යදා සමයානෙක
තදා සො සමාසො කපුරියො නාම.

ගාමි - ගතො - ගාමගතො.

පසා වාසිඨා ගාමි - ගතො තියො යාවත්ථි.

තනුප්‍රාප්තකර්මයා න සමාසො - තරාඤ්ඤා ඤායා. රඤ්ඤා හතො රාජහතො

කිව්වතෙකෙහි තියො අධිකත් වචනෙ තබ්බ අභියංගා පිට්ඨප්පච්චයා කිව්වා. ථුති
නිඤ්ඤාමච්ඡාදායකත් වචන. අධිකත් වචන. යොනලෙයො කුපො ඉච්චාදි. සොතෙහි
යථා ලියානෙ තථා පුණ්ණකා ථුති. තෙහි උච්චිඨකා නිඤ්ඤා ව.

දධිනා උපසිකා. හොරන. දධිහොරන. සමාස පදෙනෙහි උපසිකාක්‍රියාය කථනා
තනෙහිප්‍රාප්තකර්මයා, උපසිකාසද්ධාසයොගො පුබ්බෙව.

කරණෙන අසිනා කලහො - අසිකලහො, බුද්ධික දෙයා. බුද්ධි දෙයා. පරසාපද. - එත්ථ
විභතාලොපො, එව. අත්තනොපදම්ච්චාදි. වොරසමා හය. වොර හය. බන්ධනාමුත්තො ඉච්චාදි.
රඤ්ඤා පුත්තො රාජ පුත්තො.

15.1 ජාතෙ සුද්ධොදනත්‍රපේ.....

රම්.සු සොණං හරිණෙහි සද්ධි.
කාකා උදුකෙහි මුදගගුදග්ගා
සුපණ්ණ රාජ්‍යෙහි මහොරගා ව
මජ්ඣාර සංසාරිව උත්තරෙහි

මිගා මිහිපෙරෙහි සමාගම්.සු
සුකෙහි මානාපිතරො යපෙව
නාවා විදෙසමයි ගතා සදෙස.
ගතාව කණ්ඩ. සරභංගසත්‍රු

නානා විරාගුජ්ජල පංකජෙහි
විහුසිතො සත්තකරධගමාලා
මහණ්ණවො ආසි කහි. ද්වමයි
අවචනක සාතකතවුපාගමාසි.

සුදුල්ල ඔලමක පඬකපෙහි
සමාකුලතතං ගගණං අගඤ්ඤි
ජහි.සු පකම් ගමනං නගමහි
ධිකාව සිත්තු පි අසඤ මානා

අකාල මෙසප්පියසංගමෙන
මහිවුදු සොමමකමා අහොසි
මරුහි වසාපිත නෙක සුප්ප
විහුසිතෙනාහි විහුසිතාව

සුදුලලමාලාතරණහිරාමා
ලතඩතනාලිඩහිතපාදපිඤා
සුගති කිඤ්ජකඛ වරමනරෙහි
දිසංගනායො අති සොහයිසු.

සුගති ධූපෙහි නතං අසෙසං
පවාසිකං රමමතරං අහොසි
සුරාසුරිඤා ඡනවෙසධාරී
සංගිතිසුක්කා විවරිසු සබ්බෙ.

13.2 අත්වැල

රමිසු -	$(\sqrt{රමු} (-කීලායං) + උං > ඉංසු)$ ක්‍රීඩා කළහ.
සොණා -	(සොණ) බල්ලෝ
හරිණේහි -	(හරිණ) මුවන් සමග
උදගගුදගගා -	(උදගග + උදගග) තුවුපහවුව
සුපණණරාජ්ඣ -	(සුපණණ + රාජ) ගුරුර් රජුන් හා
මහොරගා -	(මහා + උරගා) මහා උරගයෝ
මජ්ඣාරසංසාපිට්ඨ -	(මජ්ඣාර + සංස + අපි + ට්ඨ) බිඳේ රංචු ද
උත්තරෙහි -	(උත්තර) මියන්
මිහිසෙදහි -	(මිග + ඉද) සිංහයන් හා
සමාගමිසු -	$(සං + ආ + \sqrt{ගමු} + උං > ඉංසු)$ එක්වූහ
කණ්ඩං -	(කණ්ඩ) ඊය
නානාවීරාගුජ්ජලපඬ්ඨපේහි -	(නානා + වීරාග + උජ්ජල + පංකජ) නෙක පැහැයෙන් බබළන නෙළුවන්
විගුසිතො -	$(වි + \sqrt{ගුස} (-ගුසනෙ) + ත)$ සැරසුණු
සත්තතරධ්‍යමාලො -	(සත්ත + තරංග + මාලා) සාන්ත රළුදලි ඇති
සාතතතං	(සාත + තත) මිහිරිබව
උපාගමාසි	$(උප + \sqrt{ගමු} (ගතිසං) + ඊ)$ පත්විය.
සුදුලල -	$(සු + \sqrt{දුල} (- විකසනෙ) + ත)$ පිපුණ

* සබ්බතො උං ඉංසු. සබ්බධාතූහි උං විහසතිසා ඉංභාදෙසො හොති.

මලමඩක -	(අව + $\sqrt{\text{ලම}}$ (-අවසංසන) + ක) ඵල්ලෙන
සමාතුලතං -	(සං + අ + $\sqrt{\text{තුල}}$ (-ආවරණ) + න්) ගැටපුණු බවට
ජහිංසු	($\sqrt{\text{හා}}$ (-වාගෙ) උං > ඉංසු) අක්කලහ
සිහසුපි	(සිහසු + අපි) ගංගා ද
අසඳුමානා -	(න + සඳුමාන) නොගලන්නේ
අකාලමෙසපපියසංගමෙන -	(අකාල + මෙස + පිය + සංගම) අකල් වැඩි නමැති ප්‍රියයාගේ ඵක්වීමෙන්
මහිවසු -	මිහිකක
සොමමතමා -	ඉතා සොමන
මරුහි -	(මරු) දෙවියන් විසින්
සුපුලලමාලාහරණාහිරාමා -	පිපුණු මල් නැමති අහරණවලින් සුන්දර වූ
ලතාධානාලිධානික පාදපිඤ්ඤ -	(ලතා + අධානා + ආලිඛිත + පාදප + ඉඤ්ඤ) ලිය ලියත් වැළඳගත් තුරු රජසු
සුගතකිකඤ්ඤා වරමබරෙහි -	(සුගත + කිකඤ්ඤා වර + අභිර) සුවඳ රේණු නැමති උතුම් සර්වලින්
අතිසොහසිංසු -	ඉතා සෝහාමත් කලහ.
පවාසිතං -	සුවඳවත් කළ
ජන වෙසධාරී -	සැණකෙළියට සැරසුණු
සංගිති සුතනා -	මිහිරි ගී ගයමින්

15. 3 අත්‍යාසය

(අ) 15.1 ගාථා පන්තිය කියවා පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට පාලියෙන් පිළිතුරු සපයන්න.

1. පුද්ධාදනස්ස පුතෙක ජාතෙ කෙ හරිණෙහි සද්ධිං රමිංසු?
2. කදා කෙ උලුකෙහි සද්ධිං සමාගමිංසු?
3. නිව්ච්චරිණො මජ්ඣරසංඝා උතුරෙහි ව මහොරභා සුපණ්ණරාජු හි ව කතරස්මිං දිවසෙ මෙකතිභාවං ආපජ්ඣිංසු?
4. මාකාපිකරො පුතෙකහි යථා සමාගච්ඡස්ස කථා කෙ සමාගමිංසු?
5. මහණණුවො කෙහි විභුසිතො අහොසි?

6. කිනත්‍රු බො හදුම්බ මහණණුවෙ ජලං බරතං උපාගතං උදාහු සාකතං උපාගතං?
7. පිඤ්ඤෙ කුමාරෙ ජාතෙ ගගණං කෙසි සමාකුලතං අගධි?
8. පක්ඛි කුහිං වරණං ජහිංසු?
9. පුබ්බෙ සන්දමානා ගංගායො තදා කිදියා හවිංසු?
10. පාදපිඤ්ඤා කිං කවිංසු?

(ආ) පහත සඳහන් විස්තරිත පද සන්ධි කොට සන්ධි විධි දක්වන්න..

i. මහා + උරගා	vi. මහා + අණණුවො
ii. මීග + ඉඤ්ඤි	vii. සාකතං + උපාගමාසි
iii. සං + ආගමිංසු	viii. සුර + අසුර + ඉඤ්ඤ
iv. යථා + ඉව	ix. දියා + අධිගතායො
v. වීරාග + උස්සල	x. පාදප + ඉඤ්ඤ

(ආ) පහත සඳහන් වාක්‍ය පාලියට නඟන්න.

1. සුද්ධෝදන (රජු) ගේ පුතා උපන් කල සුතබයෝ හරිණවුටන් හා ක්‍රීඩා කළහ.
2. කවුඩෝ බස්සන් සමග ද නාගරාජයෝ ගුරුථ රජුන් සමග ද බලල් රංචු මීයන් සමග ද ක්‍රීඩා කළහ.
3. මවු පියෝ පුතුන් හා යම් සේ එක් වෙත් ද එසේ මුවෝ සිංහයන් සමග එක් වූහ.
4. මහ සයුර නොයෙක් වර්ණයෙන් දිලෙන පිපුම්න් අලංකාර විය.
5. එහි ජලය ඉතා මිහිරි බවට පත්විය.
6. අහස පිරි ලබ්ඳෙන නෙළුම්න් ගැවසුණි.
7. වෘක්ක රාජයෝ යුවද රොන් නෑමකි සථවෙන් දියා නෑමකි අහනන් ඉතා සුඤ්ජර බවට පත්කළහ.
8. යුනාකෙළි ඵළ ගත් සුරාසුරයෝ හි ගයමින් හසුරුණහ.
9. නොකල් ව පි නෑමකි ප්‍රියයාගේ එක්වීමෙන් මිහිකක ඉතා සොමන වූවාය.
10. පක්ඛිභූ අහසේ ගමන අත්කළහ.

(ඊ) 15. 1 ජාතෙ සුද්ධොදන්ත්‍රස් යන ගාථා පන්තිය සිංහලයට නඟන්න

(උ) පහත සඳහන් වාක්‍යාංශවල සමාස රූප දක්වන්න.

- i. මහත්තා උරගා -
- ii. මජ්ඣරාතං සංඝා -
- iii. මාතා ච පිතා ච -
- iv. අත්තනො (ස) දෙසං -
- v. නානා වීරාගෙහි උත්තලතෙහි පඩිකපෙහි
- vi. මහත්තො අණ්ණවො -
- vii. සුරානං ච අසුරානං ච ඉඤා -
- viii. පාදපානං ඉඤා
- ix. මහි එව වට්ඨ
- x. සුච්ඡු චූලං

(ඌ) පහත දැක්වෙන පාලි පාඨය සිංහලයට නඟා ඉරි ඇඳි පදවල ව්‍යාකරණ විභාග දක්වන්න.

එවං දෙවාහි ඛො හික්ඛවෙ යො සුරියො කස්ස රතෙඤ්ඤ පට්ඨසුඤ්ඤා ජට්ඨවධානං
හත්ථිං දයොසි. එදියො ජට්ඨවධා හත්ථිති, එකච්චානං ජට්ඨවධානං හත්ථියා සීසං දයොසි
එදියො ජට්ඨවධා හත්ථිති, එකච්චානං ජට්ඨවධානං හත්ථියා කණ්ණං දයොසි. එදියො ජට්ඨවධා
හත්ථිති, එකච්චානං හත්ථියා දන්තං දයොසි එකච්චානං හත්ථියා යොණං දයොසි
..... එකච්චානං හත්ථියා කායං දයොසි එකච්චානං හත්ථියා පාදං දයොසි
එකච්චානං හත්ථියා නංගුධං දයොසි, එදියො ජට්ඨවධා හත්ථිති.

(එ) 'සුඛො බුද්ධානං උපපාදෙ' යන මාතෘකාව යටතේ පාලි රචනයක් කරන්න.

පද සාධනය

පඤ්චමී විභක්තන්ත පද

හි - සුභික්ඛකාරො එ - සුභිසු පරෙස්සකාරස්ස එ හොති. (පඤ්චමී බහු
වචන 'හි' ප්‍රත්‍යය පර කල අකාරණක ශබ්දවල අනත අකාරය ඒකාරය
වේ.

බුද්ධ + හි

බුද්ධි + අ + හි

බුද්ධි + ඵ + හි

බුද්ධිහි

- සමාහි සමීනතං මහාහිමහිවා සබ්බසද්දෙහි පරෙසං සමාහිසමීනතං යථා සංඛං මහාහි මහි ඉවෙවනෙ වා භොනති. හි පරකල (සියලු ශබ්දවලදී) හි හට හි ආදේශ වේ.

බුද්ධිහි > බුද්ධිහි

අත්තනෙහි > අත්තනෙහි

රාජ්ජහි > රාජ්ජහි ආදී වශයෙනි.

- අත්තනානෙතා හිසමී මත්තතං හි හිමහි අත්තනනසා අනො - අත්තනෙහි අත්තනෙහි. (අත්ත ශබ්දයෙන් පරවහි ප්‍රත්‍යය ඇති කල 'අත්' ආදේශයවේ.

අත්ත + හි

අත්ත + අත්ත + හි

අත්ත + අත්ත + ඵ + හි

අත්තනෙහි

රාජ්ජසා රාජ්ජසුතංහිසුච - සුතංහිසුපරෙසු රාජ්ජසා රාජ්ජ සොහි වක්කරෙත්ත ඤාති, පඤ්චමී හි ප්‍රත්‍යය පර කල රාජ ශබ්දයට රාජ්ජ ආදේශ වේ.

රාජ + හි

රාජ්ජ + හි

රාජ්ජහි.

15.4 ව්‍යාකරණ

ආකෘති සමාස නාම

වතු ව සුරියෝ ව

වතු + සුරිය

වතුසුරිය

ආදී වශයෙන් එක ම විභක්ති අර්ථ ඇති නාම සමුච්චයාර්ථයෙන් කැට්ටි කැනෙන්නේ ආකෘති සමාස නාම යි.

ඒ බව 'නාමානං සමුච්චයෝ ආකෘති - සමුච්චයොහි විභක්තිරණං, එක විභක්තිකානං, නාමානං යො සමුච්චයො යො ආකෘති නාම යනුවෙන් බාලාවතාරයෙහි සඳහන් වේ.

ආකෘති සමාසයේ ප්‍රභේද

1. ඉතරිතර ආකෘති

2. සමාහාර ආකෘති

යනුවෙන් ආකෘති සමාස නාම දෙයාකාර වේ.

1. ඉතරිතර ආකෘති සමාස.

සමාස අවයව වෙන වෙනම (-ඉතර ඉතර) ප්‍රධානත්වය දරමින් සම්මුඛවාර්ථයෙන් කැටිවූ සමාස නාම ඉතරිතර ආකෘති සමාසයි. මෙසේ අවයව වෙන වෙනම ප්‍රධානත්වය දරණ බැවින් මේ සමාස බහු වචනයෙහි වර්තනයේ. (ඉදං සුක්කං බහුවචන විසයං) යනු පාඨයි.

වතො ව සුරියො ව - වතුසුරියා

නරො ව නාරි ව - නරනාරියො

අක්කරා ව පදාති ව - අක්කරපදාති

මේ සමාසයෙහි ලිඛිත හේදය පරපදයට අනුව වේ.

නරො ව උරගො ව - නරොරගා

උපාසකො ව උපාසිකා ව - උපාසකඋපාසිකායො

ධාතවො ව ලිඛිතාති ව - ධාතුලිඛිතාති.

2 සමාහාර ආකෘති සමාස

සමාස අවයවවලට වෙන වෙනම ප්‍රධානත්වයක් නිමි නොවන (සමාහාර -) සම්මුඛාර්ථයට ම ප්‍රධානත්වය හිමිවන සමාස මේ ගණයට වැටේ. මේවා ඒක වචනයෙහි වර්තනයේ. නපුංසක ලිඛිත ගණයට අයත් වේ.

වක්ඛුං ව යොකං ව - වක්ඛුයොකං. සත්ව අවයව (වක්ඛු යොකං) සංගීත අංග (ගීතවාදිතං) ගොවි උපකරණ (සුගතංගලං) සේනාඅංග (අධිවම්මං) ක්ෂුද්‍ර ජීවීන් (විංසමකයං) අසමාන, විරුද්ධ දේ (කාකොලුකා: නාමරූපං) ('තථා ආකෘත පාණිතුරිය යොග්‍ය යෙනංග බුද්ධජනාක විවිධ විරුද්ධ විසඟාගතො දිනංව) ආදිය පිළිබඳ නාම මෙසේ සමාස වේ.

ඇතැම් සමාස ඉතරිතර හා සමාහාර යන උභය ප්‍රභේදයෙහි ම වේ. (ආකෘති රුක්ඛාදිනං එකතං නපුංසකතං ව චා හොති)

අම්බා ව පතසා ව - අම්බපණ්ණා, අම්බපණ්ණං

අජා ව එළකා ව - අජෙළකා, අජෙළකං

15. 5 පරිච්ඡය

1. 'තාමානං සමුච්චියො ආඥො' යන සූත්‍රය ඇසුරින් ආර්‍ය සමාසය හඳුන්වන්න.
2. ආර්‍ය සමාසයේ ප්‍රභේද දක්වා උදාහරණ 5 බැගින් දක්වන්න.

15. 6 චාරිත්‍රය

පහත සඳහන් බාලාවකාර පාඨ වාචෝද්ගුහණය කරන්න.

තාමානං සමුච්චියො ආඥො - සමුච්චියොති පිණ්ඩිකරණං එක විභක්තිකානං තාමානං යො සමුච්චියො යො ආඥො තාම. ඉදං සූත්තං බහුවචන විසයං. චඥො ච සූරියොච චඤ සූරියා කිට්ඨනි කතාදි ක්‍රියා සම්බන්ධසාම්ප්‍රදායො අනෙකොපෙක්ඛනා. එවං තරනාරියො අකර්මකානි.

18.1 ධම්ම සමාවරජ

ලඛිකිසාරො පරිභික්කෙකරතොතිරාසො
රක්ඛිමපිජාගරරතො කරුණා තිවා සො
ලොකං විබොධියති ලොකභික්ඛාස කාමි.
ධම්ම සමාවරජ ජාගරියානුසුක්කො.

සප්පකාපකාර නිරතා කුසලෙ සභායා
හො දුලලහා භූවි නරා විතප්පමාදා
ලඛිකාධිපං ගුණධනං කුසලෙ සභායා
ආගම්ම සංවරජ ධම්මමලං පමාදං.

ධම්මො කිලොක සරණො පරමො රජානං.
ධම්මො මහග්ග රක්තො රක්තෙස්ස ලොකෙ
ධම්මොභවෙ කිහවදුක්ඛ විනාස හෙතු
ධම්ම සමාවරජ ජාගරියානු සුක්කො

නිඤ්ඤං විනොදයථ භාවයථසසමේයං.
දුක්ඛං අනිව්වමපි වෙහ අනක්කතං ච
දෙහෙ රක්ඛි ජහථ ජජ්ජරභාජනාහෙ
ධම්ම සමාවරජ ජාගරියානු සුක්කො

(තෙලකවාහ ගාථා)

18.2 අත්ථුල

සමාවරජ -	(සං + ආ + $\sqrt{\text{විර}}$ (විරණ) + ථ) මෑතවිත් හැපිරෙවු
ලඛිකිසාරො	(ලංකා + ඉසාර) ලංකාවේ රජ
පරිභික්කෙකරතො	(පරිහිත + ඵක + රත) පර උපකාරයෙහි ඉතා ඇඵණු

තිරාසො -	(ති + ආසා) ආසා රහිත
ජාගර රතො -	(ජාගර + රත - $\sqrt{\text{ජාගර}}$ (-නිද්දක්ඛයෙ + ත - $\sqrt{\text{රත්න}}$ (-රහියං) + ත) නිදිවැරීමේ ඇළුණු, පුපරික්ඛාකාරී
කරුණාධිවාසො	(කරුණා + අධි + $\sqrt{\text{විස}}$ (-නිවාසෙ) කරුණාවට නිවාස දු
විබෝධයති -	(වි + $\sqrt{\text{බුධ}}$ (-බොධනෙ) + ති)පුබුදුවයි.
කාමං -	(නිපාතයකි) - ඒකාන්තයෙන්
ජාගරියානුයුතො -	($\sqrt{\text{ජාගර}}$ + ණය + අනු + $\sqrt{\text{යුජ}}$ (-යොගෙ) + න) නිදිවරා
යතොතකාර නිරතා	(යක්ක + උපකාර (උප + $\sqrt{\text{කර}}$ + ණ) නිරත) යතුනට යෙත යදන
විගතපපමාදා -	(වි + ගත + පමාද) පමාව හළ
ලංකාධිපං -	(ලංකා + අධි + $\sqrt{\text{පා}}$ (-පාලනෙ (යු) ලංකාධිපති
ගුණධනං -	(ගුණ + ධන) ගුණ නමැති ධනය ඇති
ආගමෙ -	(ආ + $\sqrt{\text{ගමු}}$ (-ගතියං) + ය) වෙත අවුත්
ජජජරහාජනාගෙ	(ජජජර + හාජන + ආත) බිඳුණු බඳුනක් බඳු

16.3 අග්‍රාසය

(අ) පහත දැක්වෙන ප්‍රශ්නවලට පාලියෙන් උත්තර සපයන්න.

1. කො ලොකං විබොධයති?
2. කෙසං රාජා බ්‍රහ්මජනහිතාය වරති?
3. අමාතං රාජිනි ලඛකියසරෙ බ්‍රහ්මජන හිතාය වරතො අමොහි කතං පටිපජ්ඣිතබ්බං?
4. කිදිසා පුරිසා ලොකෙ දුලලහා හොතති?
5. කො ධම්මස්ස මලං භවති?
6. අමොහි කං ආගමම ධම්මස්ස මලං පමාදං ජහිතබ්බං?
7. ලොකෙ රතනෙසු මහග්ගරතනො කො භවති?
8. කතං ධම්මං සමාවරිතබ්බං?
9. කිං ජජජරහාජනො සදිසො හොති?
10. කො තිගවද්දකං නායෙති?

(ආ) සහක දැක්වෙන විසඳි පද සන්නිකර සන්නිවිධි දක්වන්න.

i. ලංකා + ඉසාරො	vi. දු + ලාභ
ii. නි + ආයො	vii. විගත + පමාද
iii. රක්ෂි + අපි	viii. අනිවර් + අපි
iv. ජාගරිය + අනුයුක්තො	ix. භාජන + ආහ
v. සත්ත + උපකාර	x. ස + ආවරජ

(ඉ) 16.1 ධර්ම සමාවරජ යන ගාථාපන්තිය සිංහලයට නගන්න.

16.4 ව්‍යාකරණ

බහුබ්විති සමාස නාම

දස බලානි යසා යො

දස + බල

දසබල (- හඟවා)

ආදී වශයෙන් නාම දෙකක් හෝ බොහෝ හෝ අන්‍ය පදවල අර්ථප්‍රාප්ත අයුරින් සමාස වන විට බහුබ්විති සමාස නාම කුණේ. 'අභ්‍යාසාදපදපොසු බහුබ්විති අපද්‍රව්‍යානානාමඤ්ඤාසං පදානං අත්‍යෙසු දො වා බහුනි වා නාමානි යද්‍යමයානෙක කදයො සමායො බහුබ්විති නාම. යනු බාලාවතාර පාඨයි. ප්‍රථමා හර (අපද්‍රව්‍යානානං) දුකියා ආදී විභක්ති අර්ථවත් නාම මේ සමාසයෙහි සමාස වෙතැයි ද මෙහි පැවසේ.

1. සමාස නාමයන්ගේ අර්ථය උපලක්ෂණ කොට ඇති අන්‍යඅර්ථයක් පැවසීම.
2. දුකියාදී අර්ථ වල සමාසවීම
3. අන්‍යාර්ථය ප්‍රධානවීම
4. අන්‍යාර්ථයේ ලිඛිතය හස්තය කිරීම යන විශේෂ ලක්ෂණ මේ සමාසයේ ඇත.

බහුබ්විති සමාසයේ ප්‍රභේද

විභක්ති අර්ථය අනුව බහුබ්විති සමාස ප්‍රභේද යයි.

1. දුකියාර්ථ බහුබ්විති සමාස
2. කකියා අර්ථ බහුබ්විති සමාස

- පදමාර්ථයෙහි ද බ්‍රහ්මබීති සමාසය වෙනුයි, අනේකවෘත්තියෙන් බහුතන්ත්‍රණයෙන් පද්මතන්ත්‍රණය යන සූත්‍රයෙන් බාලාවිකාරය පෙන්වා හැරෙයි.

සමාජ චිත නාමවල ඇති අර්ථය උපලක්ෂණ කොටගත් දුකියා විභක්තාර්ථවත් (යමෙක්) යමක් මින් කියැවේ.

දාගත + සම-තා

සමාජ වන නාමවල ඇති අර්ථය උපලක්ෂණ කොටගත් තනිකා විභක්තාර්ථවත් යමක් (යමෙක්) මින් කියැවේ.

රික + ඉන්ද්‍රිය

සමාජ චිත නාමවල ඇති අර්ථය උපලක්ෂණ කොටගත් චක්‍රයේ විභක්තාර්ථවත් යමක් (යමෙක්) මින් කියැවේ.

දිනන + සුංක

සමාජ වන නාමවල ඇති අර්ථය උපලක්ෂණ කොටගත් පඤ්චමී විභක්තාර්ථවත් යමක් (යමෙක්) මින් කියැවේ.

ବିଘଟନ + ଚକ୍ର

153

3. ජව්වී අර්ථ බහුබ්විති සමාසය.

සමාස වන නාමවල ඇති අර්ථය උපලක්ෂණ කොටගත් ජව්වී විභක්ති අර්ථවත් යමක් මින් කියවේ.

දස බලානි යසා සො

දස + බල

දසබලො (-හඟවා)

6. සත්තම් අර්ථ බහුබ්විති සමාසය.

සමාස වන නාමවල ඇති අර්ථය උපලක්ෂණ කොටගත් සත්තම් විභක්ති අර්ථවත් යමක් මින් පැවසේ.

මක්කා බහවො මාතංගා යසම්. කං

මක්ක + බහු + මාතංග

මක්කබහුමාතංගං (-වනං.)

7. පඨමා අර්ථ බහුබ්විති සමාසය. *

සහසෙතුනා යො වක්කතෙ සො

සහ + හෙතු + ක

සහෙතුකො.

* අපේක්ෂිත බහුත්වයෙන් තැනවී පවතින නිදර්ශන.

17.1 සීලයා ආනිසංස පරිවේජදං කො වදෙ

සාසනෙ කුලපුත්තානං පතිට්ඨානථී යං විනා
ආනිසංස පරිවේජදං කයා සීලයා කො වදෙ.

න ගංගා යමුනා වාපි සරභු වා සරසාභී
නින්නගා වාචිරවතී මහී වාපි මහානදී
සක්කුණ්ණතී විජොධෙකුං කම්මලං ඉධපාණීතං
විජොධයති සක්කානං යං වෙ සීලජලං මලං.

න කං සජ්ජද වාකා න වාපි හරිවඤ්ඤා
නෙව භාරා න මණ්ඩො න වඤ්ඤිරණධකුරා
සමයන්තිධ සක්කානං පරිළාභං සුරක්ඛිතං
යං සමෙති ඉදං අරියං සීලං අවච්ඡත සිතලං.

සීලගතියමො ගජො කුකො නාම හරියාති
යො සමං අනුචාතෙ ව පටිචාතෙ ව වායති.
සග්ගාරොත්තණයොපානං අඤ්ඤා සීල සමංකුකො
ආරං වා පන තිබ්බාණ්ණගරයා පවෙසනෙ.

යොගතෙතවං න රාජාතො මුක්කාමණී විතුසිකා
යථා යොගනති යතිනො සීලභුසන භුසිකා
අක්කානුචාදාදිතයං විඤ්ඤාසයති සබ්බසො
ජනෙති සිත්තිං භාසං ව සීලං සීලවතං යද.

ගුණානං මූලගුණයා දොසානං බල සාතිනො
 ඉති පිලයා විකේශයාං ආතිසංසකථා මුඛං
 විසුඤ්චිමග්ගො
 පිල නිකේශො

17. 2 අත්ථාල

ආතිසංසපර්වෙජදං -	(ආතිසංස + පර්වෙජද) අනුසස්ඨි කෙළවර
පතිධා -	(පති + $\sqrt{\text{ධා}}$ (- ගතිනිවුක්තිසං) පිහිට
තික්ඛතා -	ගංගා
සත්තුණ්හති -	($\sqrt{\text{සත්}}$ (- පාමභවියෙ) + තති) සමත් වෙත්
විසොධෙතං -	(වි + $\sqrt{\text{සුධ}}$ (-යොධනෙ) + තං) පිරිසිදු කිරීමට
තමමලං -	(තං + මලං) ඒ කිලුට
පිලජලං -	(පිල + ජල) පිල් ජලය
සජලද -	(ස + ජල + ද - ජලං දැකිති ජලදෙ - ජලදෙන සහිතං සජලද) විලාසුළු
ගර්වභදතං	සුදු සඳුත්
සාරා -	මුතුහර
වඤ්ඤිතරණධතුරා	(වඤ්ඤ + කිරණ + අංතුර) සඳ රැස්
සග්ගාරොහණ සොපානං -	(සග්ග + ආරොහණ + සොපාන) සවර්ගයටතැගෙන හිනිපෙන
සොගතෙතවං -	(සොගතති + ඵවං) මෙසේ සෝගත වෙත්
අත්තානුවාදදිගයං -	(අත්ත + අනුවාද + ආදී + තය) කමාට දොස් පැවරීම් ආදී තය
විද්ධංසයති -	වි + $\sqrt{\text{ධංස}}$ (-ධංසනෙ) + ති) වනයපි
බලසාතිනො -	බලය නසන

වාසනි -	$(\sqrt{10} (-\text{ගති} - \text{ගනි තෙසු}) + \text{ති})$ හමයි.
සමයනති -	$(\text{ස} + \sqrt{45} (\text{ගතිමිති}) + \text{අනති})$ සංසිදුවයි.
සමෙති -	$(\text{ස} + \sqrt{9} (-\text{ගතිමිති}) + \text{ති})$ සංසිදුවයි
පවෙසනෙ -	$(\text{ප} + \sqrt{15} (-\text{පවෙසනෙ}) + \text{අන})$ පිවිසුමෙහි
ස්තෙති -	$(\sqrt{3} \text{ජන} (\text{ජනනෙ}) + \text{ති})$ උපදවයි.

17. 3 අභ්‍යාසය

(අ) පහත සඳහන් ප්‍රශ්නවලට පාලියෙන් උත්තර සපයන්න.

1. සාසනාවකිණ්ණ කුලපුත්තා කෙන පතිට්ඨා ලභනති?
2. ගංගා යමුනාදයො මහානදියො කිං කාතුං න සක්කුනනති?
3. පිලඡලං කිං කරොති?
4. සක්කානං පරිළාභං වූපසමෙතුං කො අසමනා හවනති?
5. අරියං පිලං කිං කරොති?
6. කො නාම ගජො අනුචාකෙ ච පරිචාකෙ ච සමං වායති?
7. පිලං කස්ස යොපාණසදියං හොති?
8. යථා පිලභුසන භුසිකා යතීතො සොහනති කෙ තථා න සොහනති?
9. පිලං කෙසං කිසිං ජනෙති?
10. කිං භුණානං මුලභුතං ?

(ආ) 'පිලං කිරෙව කලාණං' යනු මාතෘකාව යටතේ පාලි ගද්‍ය රචනයක් කරන්න.

(ඉ) පාලියට නඟන්න.

1. පිලය සාසනයෙහි කුලපුත්‍රයන්ට ප්‍රතිඥාව වේ.
2. පිලයේ ආතිසංසවල පිමාවක් නැත.
3. ගංගා යමුනා සරභු සරස්වතී අචිරවතී ආදී මහා ගංගාවෝ සත්වයන්ගේ පවුමල යෝධාලීමට සමත් නො වෙත්.
4. සත්වයන්ගේ පවුමල යෝදන්ගේ පිලයම ය.

5. සත්වයන්ගේ කිලෙස් දාහය වලාකුලු, සුළං, සුදුහදුන, සඳකිරණ, නො සංසිද්ධයි.
6. අත්‍යන්ත සිතල වූ සිල ජලය මේ දාහය සංසිද්ධයි.
7. උඩුසුලගේ ද යටි සුළගේ ද එකසේ හමායන සිල් සුවද හා සම සුවදක් කොහි වේ ද?
8. ස්වර්ගයට නැගීමට සිලය සමාන අනෙක් හිණි පෙතක් කොයින් ද?
9. සිලය නිවන් පුරව පිවිසෙන දොරකි.
10. සිල් බරණින් සැරසුණු යකිවරයන් බැබලෙන සේ මුතු මැණික් වලින් සැරසුණු රජවරු නො බබලත්

(ඊ) 17 1 'සිලයා ආනිසංස පරිවෙදං කො වදෙ යන ගාථා පන්තිස සිංහලයට නගන්න.

17. 4 ව්‍යාකරණ

අව්‍යයිතාව සමාසනාම

ආධාර භූතායං (-අධි) ඉන්ද්‍රියං

අධි + ඉන්ද්‍රිය

අධිජි

ආදී වශයෙන් කුල්‍යාදිකරණත්වය නැති උපසර්ග හෝ නිපාත පූර්වයෙන් යෙදී සමාස වීමෙන් කැනෙන්නේ අව්‍යයිතාව සමාසයි.

'උපසගගනිපාත පුබ්බකො අව්‍යයිතාවො - උපසගගාදි පුබ්බකො සඤ්ඤා විභක්‍ය්‍යවාදිපු සමාසො හොති යො අබ්‍යයි භාව සංඤ්ඤාව' යනු බාලාවතාර පාඨයි.

අව්‍යයිතාව සමාසපද නපුංසක ලිඛිත එකවචන වේ.

අව්‍යයිතාව සමාසයේ පූර්ව අර්ධය වන අව්‍යයෙන් විභක්ති අර්ථ ද අභාව, පශ්චාද්, විජ්‍යා, අනුක්‍රම , ප්‍රතිලෝම, මර්ශාදා, අභිවිධි , සමෘද්ධි, සම්ප, ආදී අර්ථ ද පැවසේ.

1. විභක්තාර්ථය - ආධාරභූතායං ඉන්ද්‍රියං - අධිජි
2. අභාවාර්ථය - දර්ශනං අභාවො නිශ්ශර්ථය.
3. පශ්චාද්වාර්ථය - රථයා පච්ඡා - අනුර්ථය.
4. විජ්‍යාර්ථය - අභිමායං අනු-අනුදධමායං.
5. අනුක්‍රමාර්ථය - ජෙට්ඨානං අනු - අනුජෙට්ඨං.

6. පරිලෝමාර්ථය - වාක්‍යය පරිලෝම - පරිවාක්.
7. මර්යාදාර්ථය - ආ පබ්බතා - ආපබ්බත.
8. අභිවිධිඅර්ථය - ආ කුමාරෙහි - ආකුමාර.
9. සමාද්ධිඅර්ථය - හික්ඛාය සමිද්ධි - සුභික්ඛ.
10. සම්පාර්ථය - ගංගාය සම්ප - උපගංග.

17.5 පරිවස

1. අව්‍යයී භාව සමාසය හඳුන්වන්න.
2. අව්‍යයීභාව සමාසයේ පූර්වසාද අව්‍යයෙන් පැවසෙන අර්ථ පහක් නම් කර උදාහරණ දෙක බැගින් දක්වන්න.

17.6 ධාරණය

පහත දැක්වෙන බාලාවිකාර පාඨය වාචොද්ග්‍රහණය කරන්න.

උපසග්ග නිසාන පුබ්බකො අබ්‍යයීභාවො, උපසග්ගාදි පුබ්බකො සද්දෙ වීභක්ඛාඤ්ඤ සමාසො භොති සො අව්‍යයීභාව සඤ්ඤෙ ව සො නපුංසක ලිඛිතාති අව්‍යයීභාවො නපුංසක ලිංගො යද්දිනා එකවරිනො ව.

18 පාඨම තද්ධිතනාම

අප්ථි තථාගතසස සහෙතසු අනුකම්පා

3තන බො පන සමයෙන දහරො කුමාරො මනෙ උතතාන සෙයාකො අහසයා රාජකුමාරයා අධෙක තිසිනෙතා හොති.

අථ බො හගවා අහස රාජ කුමාර. එකදවොව. ත. කි. මඤ්ඤපි රාජකුමාර සවාය. කුමාරො තුයා. වා පමාද මනොය ධානියා වා පමාද මනොය කට්ඨ. වා කට්ඨ. වා මුඛෙ ආහරෙයා. කිනති ත. කරෙයායිකි. ආහරෙයායාහ. හනෙත. යවෙ අහ. හනෙත න සකකුණෙයා. ආදිකෙතෙව ආහතතු. වාමෙන හතෙවන පිය. පග්ගහෙතො දකිණෙන හතෙවන ව. ක. ගුලි. කපිතො යාලොහිකමි ආහරෙයා. ත. කියස හෙතු අප්ථි මෙ හනෙත කුමාරෙ අනුකම්පාති එවමෙව බො රාජකුමාර ය. තථාගතො වාව. ජානාති අතුක. අතව්. අනත්ථසංගිත. යා ව පරෙය. අප්පියා අමනාපා න ත. තථාගතො වාව. හාසති.

යඤ්චි බො තථාගතො වාව. ජානාති අතුක. තව්. අත්ථ සංගිත. යාව පරෙය. අප්පියා අමනාපා තත්‍ර කාලඤ්ඤ තථාගතො හොති කසා වාවාය වෙයාකරණාය. ය. තථාගතො වාව. ජානාති අතුක. අතව්. අනත්ථ සංගිත. යා ව පරෙය. පියා මනාපා න ත. තථාගතො වාව. හාසති. යමපි තථාගතො වාව. ජානාති. අතුක. තව්. අනත්ථසංගිත. යාව පරෙය. පියා මනාපා. තමපි තථාගතො වාව. නහාසති. යඤ්චි බො තථාගතො වාව. ජානාති අතුක. තව්. අත්ථසංගිත. යාව පරෙය. පියා මනාපා තත්‍ර කාලඤ්ඤ තථාගතො හොති කසා වාවාය වෙයාකරණාය ත. කියා හෙතු අප්ථි රාජ කුමාර තථාගතසස සහෙතසු අනුකම්පාති.

අහසරාජකුමාර යුතක - ම.හි.

18.2 අත්ථල

දහරො	බාල
මනෙදා -	නොදරු
උග්ගානසෙයාකො -	උඩුකුරුව වැසිරෙන
අධෙක	ඇකයෙහි
තිසිනෙතා -	(ති + $\sqrt{\text{සද}}$ (-අවසාදන) + ත) හුන්නේ
මහඤ්ඤ	($\sqrt{\text{මන}}$ (-චිතකාය.) + ය + පි) පිතති ද?
සවායං -	(යවෙ + අයං) ඉදින් මේ

පමාදමනිය -	(පමාදං + අනු + $\sqrt{\text{ඉ}}$ (-ගතියං) + ය) ප්‍රමාදයක් වී
ධාතියා -	කිරීමටකගේ
කඩයං	කැටත්
කඩලං -	කැබ්ලික්කත්
ආහාරෙයා -	(ආ + $\sqrt{\text{හර}}$ (-හරණෙ) + එයා) දමා ගත්තොත්
ආහරෙයායාහං -	(ආහරෙයාං + අයා + අහං) ඉවත්කරමි ඔහුගේ (කැබ්ලික්ක) මම
ආදිකෙනෙව -	එක පාරට ම
ආහතතුං -	(ආ + $\sqrt{\text{හර}}$ (-හරණසම්) + තුං) - ඉවත් කරන්න
සකතුණෙයාං -	($\sqrt{\text{සක}}$ (-සකතිමහි) + එයාං) හැකිවුණොත්
පග්ගහෙපවා -	(ප + $\sqrt{\text{ගහ}}$ (-ගහණෙ) + ටවා) කදින් අල්ලාගෙන
සාලොහිතමපි -	(ස + ලොහිතං + අපි) ලේස් එක්කම හෝ

18. 3 අග්‍රාසය

(අ) පහත දැක්වෙන ප්‍රශ්නවලට පාලිභාෂාවෙන් පිළිතුරු සපයන්න.

1. අහසයා රාජකුමාරයා අංකෙ කිදියො කුමාරො නිසිදි?
2. හගවා අහසරාජකුමාරං කිං පුට්ඨි?
3. කුමාරො කයා පමාදෙන කට්ඨං වා කඨලං වා මුඛෙ ආහරති?
4. කුමාරෙ කට්ඨං වා කඨලං වා මුඛෙ ආහරිතෙ රාජා කිං කරොති?
5. සචෙ යො ආදිකෙනෙව තං ආහතතුං අසකතුණෙයාං කිං කරෙයා?
6. රාජා දුතිය වාරෙ කථං තං කට්ඨං වා කඨලං වා ආහරති?
7. රාජා කසමා එවං සාලොහිතමපි කට්ඨං ආහරති.
8. කථාගතො කිදිසං වාවං තාසති?
9. යො කිදිසං වාවං න භාසති?
10. කසමා කථාගතො අපථ සංභිතං එව වාවං භාසති?

ආ) පාලි භාෂාවට පරිවර්ථනය කරන්න.

1. එකල එක් දරුවෙක් කිරීමවගේ ඇකයෙහි ඉඳගෙන සිටී.
2. ඉක්බිති රජතුමා කිරීමවගේ ප්‍රමාදයකින් කැවක් කවේ දමා ගන්නා දරුවා දුටුවේය.
3. ඔහු දරුවා ඇකයෙහි හිඳුවා වමකින් හිස තදින් අල්ලාගෙන දකුණකින් ඇඟිලි වකුටු කොට ලේ පිටින් ම කැව ඉවත් කළේය.
4. කථාගතයන් වහන්සේ අවැඩකරු යම් වචනයක් දහී ද එය අනුනට අප්‍රිය වුවක් ද වේ ද එය උත්වහන්සේ නො කියයි.

(ඉ) පහත සඳහන් සෑදි පද විසඳී කර ඉහත වෘත්ති දක්වමින් සෑදී කරන්න

i. එකදවොට	vi. පමාදමන්වාය
ii. සවායං	vii. ආදිකෙතෙව
iii. ආභාරෙය්‍යසාහං	viii. ආහසතුං
iv. යඤච	ix. එවමෙව
v. අනුකම්පාති	x. යමපි

(ඊ) 18.1 අපටි කථාගතයා සහෙකසු. අනුකම්පා යන ඡේදය සිංහලයට නගන්න.

18.4 ව්‍යාකරණ

තද්ධිත නාම

නාමයකට පසු ව විශේෂ අර්ථ පැවසෙන ප්‍රත්‍යය යොදා සාදා ගන්නා ද්විතීයික නාම තද්ධිත නාමයි.

දවාර + නික

දොවාරික.

තද්ධිත නාම නිර්මාණයේ දී විභක්ති ලෝපය (කෙසං ගහණෙන විභක්තිලොපො) ද අනුබන්ධ ණකාර ලෝපය (කෙසං ණො ලොපොති - පච්චයානං ණයා ලොපො.) ද වෘද්ධි කාර්යය (වුද්ධාදිසරසා වා සංයොගනකයා සණෙ වෙති සණකාරෙ පරෙ අසංයොගනකයාදි සරසා වුද්ධි - තසාප නියමෙ අසුචණණානං වායො වුද්ධි) ද සිදුවේ.

1. විගක්ති ලෝපය

සමණස්ස අපච්චි.

සමණ + ස - ණෙර

සමණ + ණෙර

ii. අනුබන්ධ ණකාර ලෝපය

සමණ + ණි + ඵර

සමණ + ඵර

iii. වෘද්ධි කාර්යය

ස් අ මණ + ඵර

සාමණෙර

කද්ධිත නාමවල ප්‍රභේද කයකි.

1. අපච්චිත කද්ධිත

2. අනෙකත කද්ධිත

3. භාව කද්ධිත

4. අත්‍යත කද්ධිත

5. සංඛ්‍යා කද්ධිත

6. අව්‍යය කද්ධිත යනුවෙනි.

1. අපකාර්ථ කද්ධිත නාම

ප්‍රත්‍යාර්ථය ප්‍රකාශ කරන ණ ආදී ප්‍රත්‍යය එක් ව අපකාර්ථ කද්ධිත නාම යැදේ.
(වාණිජපථෙව්- ජට්ඨනතා සද්දා තස්සාපච්චිච්චියම්. අපෙඨ ණො වා භොති)

උදාහරණ:

වසිට්ඨස්ස අපච්චි.

වසිට්ඨස්ස + ණ

වසිට්ඨ + ණි + අ

වි - අ පිට්ඨ + ණි අ

වි - ආ පිට්ඨ + අ

වාපිට්ඨ

ප්‍රත්‍යය මාලාව

ඈ (වාණපාචේව) ඈයන, ඈක, (ආයන ආනා වඩවාදිකෝ) ඈයා (ඈයොසා කහිකාදිහි) ඈ ඈක, ඛ (අනොභි වා) ඈව (ඈවොපභවාදිහි) ඈර් (ඈර වඩවාදිකෝ) යන ප්‍රත්‍යය අපව්‍යාජ්‍යය ප්‍රකාශ කරයි.

- i. **ශ්‍රී** - ජව්‍ය ව්‍යාප්තියක් ලබාදීමට පරිපූර්ණ ප්‍රකාශ කිරීමට **ශ්‍රී** ප්‍රකාශය යෙදේ (ව්‍යාප්තිය - ජව්‍යතා සඳහා පවතිනවාය. අනෙක් අතට වාහනි)

විසිවැන්න අතරි.

ପ୍ରତିପଦ୍ୟ + ଶ୍ଳୋ

විකිපිඩියාව

- ii. ණායත, ණාත - වර්ෂ ආදී ගොනු ගණ, වාඩුක ගබ්දවලින් පරව ගොනුාර්ථයෙහි ණායත, ණාත ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

(ඡායන ඡායා ව්‍යාප්තිය - ව්‍යාප්තිය තොරතුරු ගණනය ඡායන ඡායා ව්‍යාප්තිය. අවධි. ප්‍රධාන ප්‍රශ්න ගණනය.)

කවිවිසය අපවිති.

කවච + භූයන

කර්මයන්

කවි + ඡායා

කවිවිජයා.

- iii. ණය - කතිකාදී ස්ත්‍රී වාචක භාමයන්ගෙන් පර ව ණය ප්‍රකාශ වේ. (ණයො කතිකාදීහි ණයො)

විෂාකෘතය අපවිත්.

വിനയം + കേൾക്കുക

විග්නෙය

- iv. ණි, ණික, බ - අකාරාත්මක ශබ්දයන්ගෙන් පර ව. ණි ප්‍රත්‍යය ද ඇතුළු වීම් ණික ප්‍රත්‍යය ද බ ප්‍රත්‍යය ද වේ. (අනෙකුත්වා අකාරාත්මකයෝ අපවේම් නි වා හොකි සුත වා සද්දෙන ණිකෝ. අකාරත්මා අතකාරත්මා ව බො පි)

දකුණු + මැ

ငါ့အား

ප්‍රධාන අංග + චිත්‍ර

සත්‍ය ප්‍රතිඵල

කාතු + බ

කාතුබ්බ

v. ණව - උපතු ආදී ඔබ්බවලින් පර ව ණව ප්‍රත්‍යය වේ (ණවොපඤ්චිකිණ්ණවො)

උපතු + ණව

භිපගව

vi. ණෙර - විධවා ආදී ඔබ්බවලින් පර ව ණෙර ප්‍රත්‍යය වේ. (ණෙර විධවාදිකොති ණෙරො)

විධවා + ණෙර

වේධවේර.

2. අන්තෙකාර්ථ කද්ධික නාම.

ඇතැම් ප්‍රත්‍යයක බොහෝ අර්ථ ඇත. ඒවා අන්තෙකාර්ථ ප්‍රත්‍යය නම්. අන්තෙකාර්ථ ප්‍රත්‍යය වලින් අන්තෙකාර්ථ කද්ධික නාම සෑදේ.

සත + ණික - සාතික - ගිතෙලින් නැනු

සකථ + ණික - සාකථික - ගැලෙන් යන.

ප්‍රත්‍ය මාලාව

ණික (යෙන වා සංසඨං තරති වරති වහති ණිකො) එයාක, ණක (ඉත්ථිලිචගනො එයාකො ණකොව) ආජානියො (කජුසියා විසිට්ඨො ආජානියො) ණ (ණ රාගා තෙන රත්තං කයොදම්ඤ්ඤොසෙවු ව) ඉම්, ඉය, ඝිය (ජාතාදිත මිම්භාව) ඊය (කදයාට්ඨාන මියො වෙ) ආදී ප්‍රත්‍යය අන්තෙකාර්ථවත් ය.

i. ණික - ඉන් මිශ්‍රිකය, එතරවේ, යයි, උසුලයි, එය උගනියි, ඉන් කැපීණි, ඉන් හටගනි (යෙන වා සංසඨං තරති වරති වහති ණිකො හි ණිකො. තමඨතෙ තෙත්තකාදිසත්තිධාන නිශොග පිත්ත භාණ්ඩ ජීවිකසෙවුට)

(අ) තෙන සංසඨං - සාක + ණික - සාතික

(ආ) තෙන තරති - උසුම්ප + ණික - ඔසුම්පික

(ඇ) තෙන වරති - සකථ + ණික - සාකථික

(ඈ) තෙන වහති - පිය + ණික - පිපික

(ඊ) තං අධිකෙ - අභිධම්ම + ණික - ආභිධම්මික

(උ) තෙන කතං - වචයා + ණික - වාචයික

(එ) තයම් සත්තිධානං - සරිර + ණික - සාරිරික

(ඔ) තයම් නිසුත්තං - ආර + ණික - දොචාරික

(ඔ) අය්‍ය පිත්තං - විණු + ණික - වේණික

(කා) අසාහණ්ඩං - කණ්ඩුල + ණික - කණ්ඩුලික

ii. එයාක, ණික - එහි වසයි එහි උපති ආදී අර්ථවල 'ඉන්ට්‍රිඩිත' නාම වලින් පරව යෙදේ. (ඉන්ට්‍රිඩිතයෝ එයා කෝ ණිකෝ ව)

වමනා + එයාක - වමෙයාක

කුසිණාරා + ණික - කොසිණාරක

iii. ආජානියා - ඒ ජාතියෙහි විශිෂ්ට යන අර්ථය දේ.

අසා + ආජානියා - අසාජානියා

iv. ණ - එයින් පැහැඟැන්විණි. ආදී අර්ථවල යෙදේ.

(ණ රාගා තෙත රතං තසෙයදමඤ්ඤතෙට්ඨ ව)

(අ) තෙත රතං - හලිඳු + ණ - හාලිඳු

(ආ) තත් ජාතං - මගධ + ණ - මාගධ

v. ඉම, ඉය, කිය - ජාති ආදිශබ්දවලට පර ව යෙදේ. (ජාතාදීන මිමියා ව - ජාතාදිසු ඉමො ඉයො ව හොති ව සද්දෙන කියොව)

පට්ඨාජාතො - පට්ඨිමො

මනුස්සජාතියා ජාතො - මනුස්සජාතියො

අඤ්ඤ ජාතො - අඤ්ඤියො

vi. ඊය මේ ඊට කරුණු වේ යන අර්ථය දේ

(තදස්සධ්‍යානමියො වෙති ඊයො) බන්ධන + ඊය - බන්ධනීය

3. අසත්තර්ථ තදධිත කාම

ඇත යන අරුත හා සංසාදන, අතීතය අරුත ඇති ප්‍රත්‍යය අත්තර්ථ තදධිත ප්‍රත්‍යය වේ. මේයා එක් ව අස්ත්තර්ථ තදධිත නාම කුණේ.

පාප + ඉක

පාපික

පාරි + කර

පාපතර

ප්‍රත්‍යය මාලාව.

ආලු (ආලුතබ්බසුලෙ) කර, තම, සසික, ඉර ඉට්ඨ (විසෙසෙ කරතමම්සසිකිරිට්ඨා) වී (තදස්සාත්ථි කි වී වෙති වී) සී (කපදිකො සී) ඉක, ඊ (දණ්ඩාදිකො ඉ ඊ) වතතු (ගුණාදිකො වතතු) මතතු (සත්තාදිකි වතතු) ණ (සඤ්ඤාදිකො ණ) ආදී ප්‍රත්‍යය මෙහි වේ.

i. ආලු - එය බහුල ව ඇත යන අරුත දෙයි.

(ආලු තබනුලෙඬි - ආලු)

අභිජයා + ආලු

අභිජයාලු

ii. කර, තම, ඉසයිත, ඉය, ඉට්ට - අභියෝජය දේ.

විසෙසෙ කරතමිසයිතිට්ටයා - අභියෝජෙ

තරාදයො හොනති)

පාප + කර - පාපකර

පාප + තම - පාපතම

පාප + ඉසයිත - පාපිසයිත

පාප + ඉය - පාපිය

පාප + ඉට්ට - පාපිට්ට

iii. වී - එය ඇත යන අරුත දේ (තදසසාපවිති වී වෙති වී)

මෙධා + වී - මෙධාවී

iv. සි - ඇත යන අරුත දේ (තපාදිතො සිති සි)

තප + සි - තපසි

v. ඉත, ඊ - දණ්ඩ ආදී ශබ්දවලින් පර ව ඉත, ඊ ප්‍රත්‍යය වේ. ඇත යන අරුත දෙත්.

(දණ්ඩාදිතො ඉත ඊති ඉතො ඊ ව)

දණ්ඩ + ඉත - දණ්ඩිත

දණ්ඩ + ඊ - දණ්ඩි

vi. වතතු, මතතු - අකාරාත්මක ශබ්දවලින් පර ව වතතු ද ඉකාරාත්මක ශබ්දවලින් පර ව මතතු

ද වේ (ගුණාදිතො වතතු, සත්‍යාදිති මතතු)

ගුණ + වතතු - ගුණාවතතු

සති + මතතු - සතිමතතු

vii. ණ - ඇත යන අරුත දේ (සඤ්ඤාදිතො ණ)

සඤ්ඤා + ණ - සඤ්ඤ

4 භාවාර්ථ තද්ධිත නාම

භාවාර්ථවත් ණ ආදී ප්‍රත්‍යය යෙදී යුදේ (ණ්‍යතත තා භාවේතු - භාවයේ ණ්‍යතතා
සොන්නි තු සද්දෙන තතනොව)

සමණා + ණ - සාමණ්‍ය

ප්‍රත්‍යය මාලාව

ණ, තත, තා (ණ්‍යතතාභාවේතු) ණ (ණ්‍යසමාදිති) කණ (රමණියාදිතො කණ) ආදී
ප්‍රත්‍යය භාවාර්ථයෙහි වේ.

- i. ණ - කුසල + ණ - කොසලල
- ii. තත - මනුසා + තත - මනුසාතත
- iii. තා - අපපිට්ඨ + තා - අපපිට්ඨතා
- iv. ණ - විසම + ණ - වෙසම
- v. කණ - රමණිය + කණ - රාමණියත

5. සංඛ්‍යා තද්ධිත නාම

සංඛ්‍යා ශබ්දයකින් පර ව පුරණාර්ථ ප්‍රත්‍යය යෙදී යුදේ. (සංඛ්‍යා පුරණෙ මො)

ප්‍රත්‍යය මාලාව

කිය (ද්විකිතිතියො) ට, ඨ, (විකුලෙහි ටඨා) ම (සංඛ්‍යා පුරණෙ මො) ආදී ප්‍රත්‍යය වේ.

- i. කිය - ද්වි + කිය - දුකිය
- ii. ට - විකු + ට - විකුථ
- iii. ඨ - ඡ + ඨ - ඡඨ
- iv. ම - පඤ්ච + ම - පඤ්චම

6. අව්‍යය තද්ධිත නාම

වාර, විභාගාදී අර්ථ ප්‍රකාශ කරන ප්‍රත්‍ය එක් ව කැනේ. තද්ධිත නාමය අව්‍ය බවට
පත් වේ.

- i. කඛතතු. - ද්වි + කඛතතු. - ද්විකඛතතු.
- ii. ධා - එත + ධා - එතධා
- iii. ටා - සබ්බ + ටා, සබ්බටා
- iv. තත - අඤ්ඤ + තත - අඤ්ඤතත

18.5 පරිචය

1. තද්ධිත නාම පිළිබඳ කෙටි හැඳින්වීමක් කරන්න.
2. තද්ධිත නාමවල ප්‍රධාන ප්‍රභේද නම් කරන්න.
3. අපථ්‍යාර්ථ තද්ධිත ප්‍රත්‍යය මාලාව දක්වා එක් එක් ප්‍රත්‍යයෙන් කැනෙන නාම
බැගින් දක්වන්න.

18.6 ධාරණය

පහත සඳහන් පාඨ වාච්චිද්‍රව්‍යණය කරන්න

- i. වාණප්‍රවේලි - පට්ඨනතා සඳා තසසාපව්ව
මිව්විසි. අපේ ණො වා හොති.
- ii. ණායනණානා වච්ඡා දිකො - වච්ඡාදිකො ගොතක
ගණකො ණායනො ණානො ටි හොති.

19 පාඨම කෘදන්ත නාම

19.1 නිකම සමණාති

එව. මෙ සුත. එක. සමය. හගවා ආලවිය. විතරිති ආලවකයා යකඩයා හවනෙ අප බො ආලවකො යකෙබා යෙන හගවා තෙනුපසංකම් උපසංකම්ථා හගවතං. එතදවොව. නිකම සමණාති.

සාධානුසොති හගවා නිකමි. පවිස සමණාති සාධානුසොති හගවා පාවිසි. දුතියම්බි බො ආලවකො යකෙබා හගවතං. එතදවොව. නිකම සමණාති. සාධානුසොති හගවා නිකමි. පවිස සමණාති සාධානුසොති හගවා පාවිසි. තතිසම්බි බො ආලවකො යකෙබා හගවතං. එතදවොව. නිකම සමණාති. සාධානුසොති හගවා පාවිසි.

චතුස්ථම්බි බො ආලවකො යකෙබා හගවතං. එතදවොව. නිකම සමණාති. නබ්වාහං ආනුසො නිකමියාමි. යං තෙ තරණියං තං කරොමිති.

පඤ්ඤා නං පමණ පුට්ඨාමි යවෙ මෙ න ව්‍යාකරියාපි විතතංවා තෙ බිපියාමි හදයං වා තෙ ඵාලෙසාමි පාදෙසු වා ගහෙත්වා පාර ගංගායං බිපියාමිති.

නබ්වාහං ආනුසො පසාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සමුහකෙ සසාමණ්ඩාසමණියා පජාය සදෙවමනුසාය යො මෙ විතතං වා බිපෙයා හදයං වා ඵාලෙයා පාදෙසු වා ගහෙත්වා පාරගංගායං බිපෙයා අපිච ති. ආනුසො පුට්ඨ යදාකංබිති.

ආලවක සුතත

19.2 අත්ථුල

නිකම -	(නි + $\sqrt{\text{කම}}$ (-ගතියං(යි) පිටවනු
සාධානුසොති -	(සාධු + ආනුසො + ඉති) - ආසුෂමක යහපති යැයි
තබ්වාහං -	(න බො + අහං) මම නො ම
විතතං බිපියාමි -	පිස්සු වට්ටම්
සසාමණ්ඩාසමණියා -	මහණ බමුණන් ද ඇතුළු
යදකංබිති -	(යදි + ආකංබිති) ඉදින් කැමැත්තේ වී නම්

19.3 අත්ථාසය

(අ) පහත දැක්වෙන ප්‍රශ්නවලට පාලියෙන් පිළිතුරු ලියන්න.

1. කො එක. සමය. ආලවකයා යකඩයා හවනෙ විහාරි?
2. කතරසම්. නාම නගරෙ ආලවකයා යකඩයා හවනං අහොයි?
3. තදා කො හගවතං උපසංකම්?

4. ආලවකො යකෙබා හගවනතං කිං අවොච ?
5. ආලවකෙ යකෙබ නිකම්ම සමණානි වුතෙත හගවා කිං අකාසි?
6. කතිකම්මකං ආලවකො යකෙබා නිකම්ම සමණානි හගවනතං අවොච?
7. චතුස්ථ වාරෙ ආලවකෙන යකෙබන නිකම්මසමණානි වුතෙතා සමානො හගවා කිං අකාසි?
8. න බ්වාහං ආවුසො නිකම්මසාමි යං තෙ කරණියං තං කරොහිති හගවතා වුතෙත ආලවකො කිං අකාසි?
9. ආලවකො යකෙබා කං නාම පුරිසං පාදෙසු ගහෙවො පාරගංගායං ටිපිකුං ඉච්ඡි?
10. අප්ථි නු ඛො ලොකෙ යො කොථි පුරිසො හගවකො හදයං ටිපිකුං සමරොචා?

(ආ) පහත සඳහන් සෑදි පද විසඳිකර යුතු වෘත්ති දක්වමින් සෑදිවිධි පැහැදිලි කරන්න.

i. කෙත්තුපසංකම්	vi. කරොහිති
ii. එකදවොච	vii. යදාකඩබ්බිති
iii. සාධාවුසොති	viii. සමණානි
iv. කතියමි	ix. චතුස්ථමි
v. නබ්වාහං	x. ටිපිසාමිති

(ආ) 19. 1 'නිකම්ම සමණානි' යන පාඨය සිංහලයට නගන්න.

19.4 ව්‍යාකරණ

කෘදන්ත නාම

$\sqrt{\text{කර}} + \text{අත}$

කරොත

$\sqrt{\text{කර}} + \text{මාන}$

කුරුමාන

ආදී වශයෙන් ධාතුවකට කෘදන්ත ප්‍රත්‍යයක් එක්වීමෙන් කෘදන්ත නාමයක් සෑදේ. කෘදන්ත නාමවල ප්‍රභේද දෙකකි.

1. සිව්ව ප්‍රත්‍යානත නාම
2. සිත් ප්‍රත්‍යානත නාම යනුවෙනි.

1. කිව්ව ප්‍රත්‍යාත්මක නාම

තබ්බ, අතිය, ණ්‍ය, ණිය, තය්‍ය, ඉව්ව යන ප්‍රත්‍යයන් එක්වී සෑදෙන කෘදන්ත නාම කිව්ව ප්‍රත්‍යාත්මක නාමයි.

$\sqrt{\text{තර}}$ + තබ්බ	- කතතබ්බ, කාතබ්බ
$\sqrt{\text{තර}}$ + අතිය	- කරණිය
$\sqrt{\text{තරහ}}$ + ණ්‍ය	- භාරණ්‍ය
$\sqrt{\text{තර}}$ + ණිය	- භාරිය
$\sqrt{\text{දිය}}$ + තය්‍ය	- දව්වය්‍ය
$\sqrt{\text{තර}}$ + ඉව්ව	- කිව්ව

2. කීත් ප්‍රත්‍යාත්මක නාම

තත, මාත, ත, තවතතු, තාරී ආදී සෙසු ප්‍රත්‍යයන් එක්වී සෑදෙන කෘදන්ත නාම කීත් ප්‍රත්‍යාත්මක නාම යි.

$\sqrt{\text{ගවු}}$ + තත	- ගව්වතත
$\sqrt{\text{ගවු}}$ + මාත	- ගව්වමාත
$\sqrt{\text{වීප}}$ + ත	- වීත්ත
$\sqrt{\text{භුජ}}$ + තාරී	- භුත්තාරී
$\sqrt{\text{යා}}$ + යය + තත	- ධය්‍යතත
$\sqrt{\text{යා}}$ + යය + මාත	- ධය්‍යමාත
$\sqrt{\text{ගවු}}$ + ත	- ගත
$\sqrt{\text{වීව}}$ + අත	- වීවත

19. 5 පරිචය

1. කෘදන්ත නාම පිළිබඳ සටහනක් පිළියෙල කරන්න.

19. 6. වාරණය

පහත දැක්වෙන පාඨ වාච්ච්ඥාණය කරන්න.

ණාදයො ඉතකාලිතා - ණාදී දුතිය-ත්‍ර අතත.සාවියා කාලකයෙ දව්වබ්බා. අසෙඤ්ඤකීත් කිව්වහසෙඤ්ඤ ණාදයො යුක්තභුතයොව කීත් සඤ්ඤ භොතකි. කතතරී කීත් කීත් සඤ්ඤා කතතරී දව්වබ්බා.

20 පාඨම කාව්‍ය විචාර

20.1 කාව්‍යය යනු කුමක්ද?

බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් කවිත් සතර දෙනෙකු ගැන සඳහන් කර ඇත.

1. චිත්තා කවි
2. සුත කවි
3. අත්ත කවි
4. පටිභාන කවි.

යනු ඒ සතර දෙනා ය. (චිත්තාරො ඉමෙ සික්ඛවෙ කවි. කතමෙ චිත්තාරො - චිත්තා කවි සුත කවි අත්ත කවි පටිභාන කවි) ඔවුනෙකුගේ ප්‍රතිභාණයෙන් යුක්ත කවියා (පටිභාන කවි) වඩා උසස් සේ උන්වහන්සේ විසින් සැලකුණු බවට ඉතිරි වංශීය සංයුක්තයේ එයි.

ප්‍රතිභානය යනු අපූර්ව වස්තුවක් මැවීමට සමත් ක්‍රමය බව (අපූර්ව වස්තු නිර්මාණකමා ප්‍රඥ ප්‍රතිභා) යනුවෙන් සංක්ෂාත විචාරකයන් විසින් දක්වා ඇත.

මෙසේ නිර්මාණය කළ අපූර්ව වස්තුවක් ගැබ්වීම නිසා රසවත් බවට පත්වූ වාක්‍යය කාව්‍යය සේ සැලකේ - වාක්‍යං රසානුකං කාව්‍යං, යනු විචාරක වචනයයි.

වාක්‍යාවලියකට ගැබ්වුණු රස පිරි වස්තුවක ජීවය වාක්‍යය තුළට රිංගා ගන්නා උණකා හේතුවෙන් විසෑකියයි. එහෙයින් 'ඒ කාව්‍ය රස අපකර්ෂයට හේතුවන දෝෂයන් ගෙන් ප්‍රබන්ධය විනිශ්චය කිරීම කවියාගේ කාර්යයක් වෙයි.

කාව්‍ය ගුණ, කාව්‍ය අලංකාර හා කාව්‍ය රිසි ආදිය නිසි සේ භාවිතයෙන් රසය උත්කර්ෂවත් ලෙස ආස්වාදනය කිරීමට සහායයාට ඉඩ සැලසෙයි. එහෙයින් කවියා සිය කාවේශක්තිය අලංකාරවත් අයුරින් පැවසීම ද කළ යුතු ය.

කාව්‍යයක ගැබ්වන්නේ නිර්මිත හැඟීම් සමුදායකි. මේවා විභාව අනුභාව ආසිච්චාරි භාව ආදී නම් වලින් හැඳින්වේ. කාව්‍යයේ අන්තර්ගත වර්තවලින් මතු වන හැඟුම ආලම්භන විභාවයි ඒ වර්තයක් ආවේණික වාචික සාක්ෂික හා ආහාරය යන අභිනය මගින් මවන හැඟීම් උද්දීපන විභාව නම් වෙයි. සිව්විධයට පත්වන සහායයාගේ රසි ආදී ස්ථායී භාවයන් මගින් රස ජනනය වෙයි.

විභාවෙනානු භාවෙන
ව්‍යක්ත: සංචාරිතා තපා
රසකාමෙති රක්ෂාදි.
ස්ථායීභාව: සචෙතසාමි

යනු ඒ පිළිබඳ විචාරක ප්‍රකාශයයි.

පාලි සාහිත්‍යය රසපිරි නිර්මාණ නැමති මාණික්‍ය රත්නයන්ගෙන් පිරි රස සාගරයකි. පුබ්බෝධා ලංකාරය ඇසුරෙන් කාව්‍යය, පිළිබඳ අධ්‍යයනය කළ හැකිය.